

Kárpátaljai Hírmondó

XVI. évfolyam 2. (60.) szám, 2020. Nyár

Kovács István

Beolvasztás

Előbb a regölést
aztán a regét

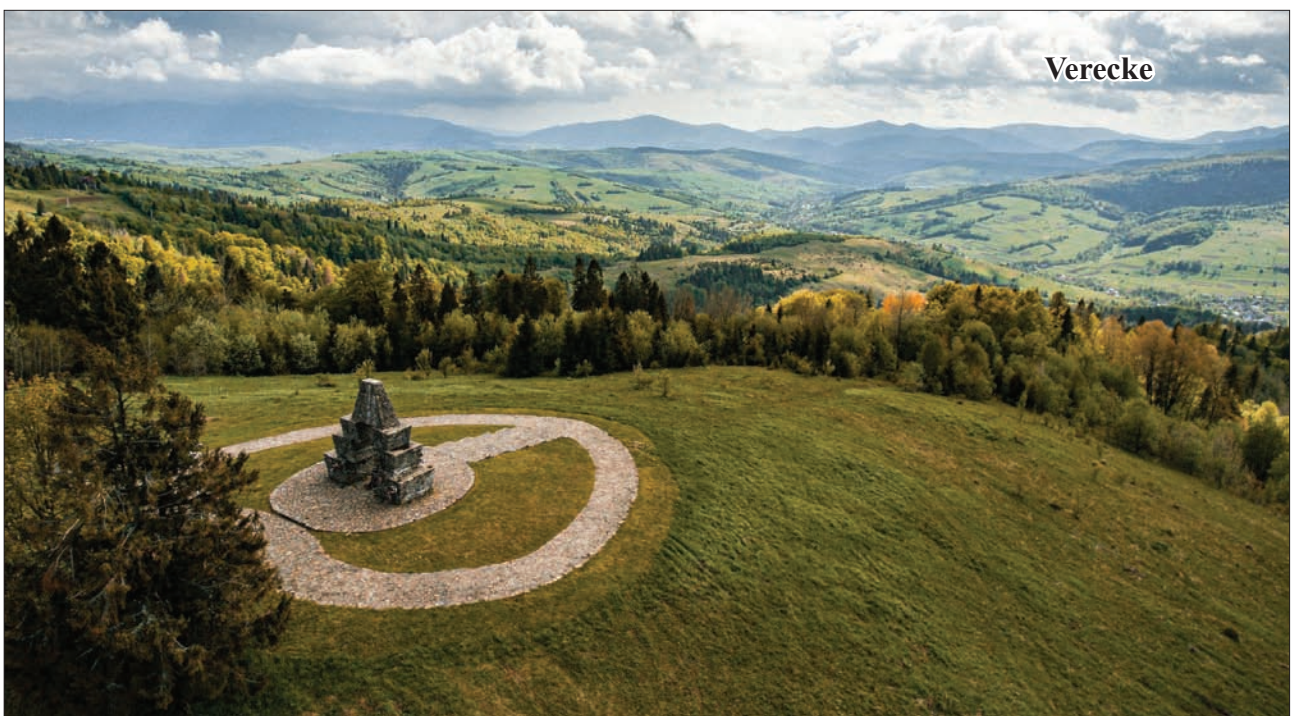
Előbb a földet
aztán az otthont

Előbb az iskolát
aztán a nyelvet

Előbb a fejfát
aztán a hitet

Előbb a jövőt
aztán a múltat

és
mindezt
egyszerre:
jelen időben

KÁRPÁTALJAI Hírmondó

XVI. évfolyam, 2. (60.) szám
2020. Nyár

Kiadja a Kárpátaljai Szövetség

1068 Budapest,
Városligeti fasor 44.
Telefon: 06-1-351-7770
E-mail: karpataljaiszovetseg@gmail.com

Felelős kiadó:
Benza György,
a Kárpátaljai Szövetség
elnöke

Alapító főszerkesztő: Füzesi Magda
E-mail: magda.bereg@gmail.com

Főszerkesztő: Szemere Judit
E-mail: nagykical2@gmail.com

Szerkesztőbizottság:
Dr. Pomogáts Béla, dr. Botlik József,
dr. Dupka György, dr. Szöllősy Tibor,
dr. Zubánics László,
Kovácsné Marton Erzsébet

Lapengedély száma: 2.9/1414-1/2006
HU ISSN: 1787-0445

OTP számlaszámunk:
11711034-20834951

Megjelenik negyedévente
1000 példányban.

E lapszám megjelenését támogatta
a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.,

valamint a Kárpátaljai Szövetség
tagsága.

A folyóiraton nyereség
nem képződik.

A címünkre beérkező kéziratok közlésének és szerkesztésének jogát fenntartjuk, azok recenzálását, visszaadását, levélben történő megválaszolását, valamint más szervezetekhez, intézményekhez való továbbítását nem vállaljuk. A publikációkban közölt tényekért és véleményekért minden esetben a szerző viseli a felelősséget. A szerkesztőség nem feltétlenül ért egyet a lapban közölt publikációkkal.

A tartalomról

<i>Olvassuk együtt!</i> Jászai Mari: Hazaárulás	
<i>Vers mindenkinek.</i> Juhász Gyula: Nagyvárad, Máramarossziget, Csáktornya	3
<i>Szervezeti élet.</i> Járvány okozta nehézségeket enyhítő adomány földijeinknek	
Köszönjük a támogatást!	4
Hidat építeni, itthonról haza... Benza György, a Kárpátaljai Szövetség elnökének gondolatai	5
<i>Közös dolgaink.</i> A múlton keresztül a jelent megérteni	6
Magyarország és Ukrajna meg akarja oldani a vitákat	7
<i>Aktuális.</i> Tiszta Kárpátalja – múltunk elkötelezett őrzői	8
Mégis megmaradhat a Beregszászi járás	9
<i>Hitélet.</i> Templomtájékozás – élettájékozás. Radvánszky Ferenc református lelképásztor eszmeifuttatása	
Majnek Antal püspök: Bocsássunk meg, és kérjünk bocsánatot!	10
Szeretet + hit = szeretethíd	11
<i>Évforduló.</i> Egy kis családi Trianon. Zólyominé Vékassy Ilona, a Bercsényi Miklós Alapítvány kuratóriumi elnökének írása	12
Magyarország és én. Mán Éva gondolatai	13
<i>Határok nélkül.</i> Elválasztva is összetartozunk	15
<i>Kárpátaljai sikertörténet.</i> Egy biogazdaság Batáron	16
„A növények összehangolása művészet”. Beszélgetés Petrás Gábor kertépítővel	17
<i>Anno.</i> Ördög a moziban. Strommer Benjamin írása	18
<i>KVIT-kollázs.</i> Fiatal alkotók írásaiból	20
„Mi ezer éve vagyunk itt”. Interjú Szabó Kárpáthy Katával	21
<i>Fiatalokról fiataloknak.</i> A sportversenyektől a vezetőképzésig. Beszélgetés Dobsa Istvánnal, a KMKSZ ISZ elnökével	22
Játékos tanulás, készségfejlesztés	23
<i>Kopogtató.</i> Nyugdíjba ment az MTI ungvári tudósítója	24
<i>Arasznyi történelem.</i> Járványok ideje. Szöllősy Tibor gondolatai a koronavírus kapcsán	26
<i>Korkép.</i> Füzesi Magda tárcái	29
<i>Közelkép.</i> „... mindenképp itthon szerettem volna maradni...”. Beszélgetés ifj. Barna Györggyel	30
<i>Múltidéző.</i> Elvesztett Ungvár: A Stern testvérek pótkáv- és teagyára.	31
<i>Örökségünk.</i> Egy lokálpatrióta feljegyzései. Szecesszió a Verke partján	33
<i>Szerkesztőségünk postájából</i>	35
<i>Szemelvények kárpátaljai eseményekből</i>	36
<i>Kultúrtáj.</i> A képzőművészet ereje. Beszélgetés Öry Lászlóval, a Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület alapító elnökével	38
Szoboravatás a Magyar Kálvárián	39
<i>A Kárpátaljai Hírmondó galériája.</i> Szent István Keresztény Hagyatéka – A Magyar Szent Korona Vármegyéi	40

Címlapfotók: Kovács Sándor, Michael Rich

Kedves Olvasóink!

A Kárpátaljai Szövetség idén is megszervezi hagyományos balatonföldvári találkozóját, amelynek

ideje: 2020. szeptember 4–6.,

helyszíne: Riviéra Park Hotel, Balatonföldvár, Somogyi Béla utca 5–7.

Bővebb információért a találkozóval kapcsolatban keressék a Kárpátaljai Szövetséget e-mailben a karpataljaiszovetseg@gmail.com címen, valamint a +36 1 351 7770-es központi telefonszámon.

A részletes programot a honlapunkon, illetve facebook-oldalunkon olvashatják a későbbiekben.

Mindenkit szeretettel várunk!

A Kárpátaljai Szövetség Elnöksége,
a Riviéra Park Hotel igazgatósága

Jászai Mari

Hazaárulás

(részletek)

... Hazaszeretet nélkül nincs *Nemzet*, csak horda.

A nagy nemzeteket az tette nagyvá.

A hazaszeretetet nem lehet magyarázni, mint nem lehet az egészséget, ami nélkül meghal a test.

Mibelőlünk, magyarokból – hát nem veszítik észre?! – hogy évtizedek óta próbálják azt kilopni és vele egyetlen erőnket, a lelkünk önértetét! Hát nem látjátok, testvéreim, mióta pusztítják rettenetes házi-ellenségeink (akinek nem inge, ne vegye magára!) a legútálatosabb méreggel, a nevétségességgel, mert tudják, hogy a magyar, mint a gyermek, ettől irtózik leginkább – úgyszólván egyetlen értékes tulajdonunkat, a hazaszeretetet! Mert jól tudják, hogy az a legnagyobb erő egy nemzet testében, mert az *minden tettében* ott van. Miért nem merik megpróbálni kiverni az angolból, a németből, az amerikaiból, a franciából, akiknek pedig már nincs is rá szükségük, mint nekünk – Világárvainak!

Azért, mert azokig *még* nem ér el a kezük az emberiség ellenségeinek. Azokra majd miután kerülne sor, mikor már a lábuk a mi nyakunkon van.

... Egyforma nemzeti kincsünk a vagyonunk, az eszünk, a becsületünk és az időnk!

Ezeket a kincseinket lopjuk mi meg mindennapi, apró hazaárulással!

Először is a legdrágábbat, az eszét elhomályosítja a magyar a pipázással. A dohány meg-tompítja az eszt, holott a föld egyetlen nemzetének sincs rá akkora szüksége, mint ma nekünk.

Következik az időrablás, a kártya, mely már a gyermekeket is megmételtyezi, mint a dohányzás.

Továbbá a becsületrablás, amit nálunk senki sem ellenőriz, pedig az életünkre megy, és az ember arcbőre lesül tőle, mikor külföldön ilyeneket hall a hazájáról – mint pl. én is Londonban, a kereskedelmi kamara egy tagjától: „Nem tarthatunk fönn kereskedelmi összeköttetést a magyarokkal, mert azok csalnak!” Azt mondja: a „magyarok”! – Jó *mintákat* küldenek, de rossz *árut*, és mikor mi ezt visszaküldjük, a közigazgatás ott a csalóknak fogja pártját, és azok javára dönt.” (Komárommegyei kefe- és keményítőküldemények voltak akkor a per tárgyai.)

... És végül a legszívfacsaróbb, a legpusztítóbb hazaárulás, óh, Apánk-anyánk! óh Állam, mely már egészen a te lelkiismeretedet terheli: a pálinka (amit ma a rum szép nevére kereszteltek el). Ez juttat évenként *hetvenzer* magyart a tüdővész csontkarjaiba.

Ez lopja ki a véreből a piros, az ellenálló vérszejteket.

Ez lopja ki az izmaiból a munkabírást.

Ez teszi az utódait nyavalyatörőssé, hülyévé, vagy skrofulussá és csenevészé.

Ez tölti meg a kórházakat, mikkel olyan nagyra vagyunk, és a börtönöket (mikkel nem dicsekszünk).

Testvéreim! Dániában nincs kórház, mert nincs kocma! Nálunk – óh hallgass ide Apánk-anyánk, óh Állam! – nálunk egy négyezer lélek-lakta kis faluban – hét pálinkamérés!!

... Nos, testvéreim, az „ital” négyféle közvetlen veszedelem az államnak; először: megtölti a kórházait, mert hiszen az ember *piros* vérével, vagyis az *ellenállóképességével* él. Piros vérszejteket eszik. A kórházban fekvő ember dolga megtétlen marad, sőt, az államnak kell etetnie! A kórházakban selym-lődő ember nem bírja az adóját megfizetni, mint a börtönök lakói sem, akik szintén kétharmadrészben az ital áldozatai; azé az italé, amit a szülei magukba öntöttek, amitől ártatlan gyermekeik „terhelten” jöttek a világra!

... Oh, Állam! Adj a jövőnek egészséges nemzedéket! Ez szent kötelességed. Rendkívülit csak rendkívüli eszközökkel érhetni el!

Küldj ifjú apostolokat falvainkba, akik segítségre legyenek egy erős, tiszta nemzedék nevelésében! Akik megtanítsák a mi gyermekeinket is hazaszeretetre, és megútáltassák velük a megszokott, a szokássá vált százféle mindennapi hazaárulást!

Oly könnyű és oly hálás földadat a gyermek lelkébe nemes magot ültetni! Oh, Állam! a jövő a te kezében, a te hatalmadban van! Küldj önkéntes apostolokat iskoláidba, akik egy rövid nemzeti tízparancsolatot visznek a szíveikben, és azt átültetik az új nemzedék lelkébe!

A gyermek szereti a szépet. Örömet tanulja.

Kezdd a tanítását Széchenyi szavaival: „Csak tiszta erkölcsű nép lehet nagyvá!”

Tanulja meg az a gyermek a nemzete becsületét megvédeni, a nemzete idejét megbecsülni, a nemzete egészségét megőltalmazni!

Hadd tudja meg az a gyermek, hogy mit feleljen az apjának, amikor az csúfondárosan azzal fogadja az iskolából hozott új tant: Ugyan-úgye? A bor ártalmas? Az apám is ivott, mégis 80 esztendő lett! De azt nem tudja, hogy a bolgár, aki aludtfejével él, száztíz esztendőt él meg egészségben és addig sohasem beteg.

Majd a fia megmondja ezt neki. Valamint azt is, hogy a bor nem „erőt *ád*”, hanem erőt vesz a testből, mert az a pillanatnyi fölélnkülés, melyet a bor okoz, csak annál mélyebb lehüléssel, végre álmosággal jár. A teától jókedvvel fog az ember munkához, nem káromkodással.

Testvéreim! Te szép magyar fajta! Ébredj önértre és a világ első népe lehet belőled.

De így, ahogy van, – nem jól van!

Oh! Miért nem foghatom meg valamennyiteket külön-külön, hogy forró könnyeimet hullassam mindegyikre – mint ahogy most folynak, míg ezeket nektek írom – hogy higgyetek nekem!

Kezdjünk új életet, mert így elveszünk!

A tanítóitoknak adjatok eleget emni, hogy ne járjon ki kapálni a földjére, hanem tanítsa a gyermekeiteket egész lelkével, százszoros, mindent felölelő Hazaszeretetre! Ti pedig kérjétek számon tőle, hogy mire tanítja őket. Meg kell újhódunk, mert így elveszünk.

Hiszen már úgyis azt kérdezték, akik ismertek bennünket fénykorunkból! Azt kérdezték a lengyelek az oláh megszállás alatt: „Hová lett a magyar?!”

Azt feleljük, úgy-e testvérek: a magyar itt van, csak kifáradt, csak pihen.

Hiszen mindnyájunk szívén átfutott a *nemlét* iszonya. Hiszen mindnyájan érezzük, hogy

Ha minket is elfű a sors zivatarja,

Nem lesz az Istennek soha több magyarja!
(Arany).

Megjelent a *Vérző Magyarország: magyar írók Magyarország területéért* című antológiában (szerk. Kosztolányi Dezső, Budapest, Pallas Ny., 1921).

Juhász Gyula

Nagyvárad

A körösmenti Párizs régi fénye
Felém ragyog az emlék rőt ködén,
Egy ifjúság reménye és regénye
Ott álmodik a szőlőhegy tövén.

A szőlőhegy tövén a régi kocma,
A piros abrosz és piros borok,
Fiatalságunk bátor indulója,
Föltöttetek fekete gyász borong.

Redakciónk, ahonnan sírva, zengve
Világnak indult ifjú Ady Endre,
Rozoga asztal, most ki írja sorsát,

Ki virraszt most melletted régi asztal,
Hogy megterülj csodával és malasztal,
Dallal, mitől fölzengjen Magyarország!

Máramarossziget

Magyar Kelet bazárja volt e város,
Fajok tanyája, ódon és kies,
Közel az éghez s a magyar határhoz
S a vándorló költőhöz is szives.

Kegyess atyáknál öreg iskolában
Magyart, latint oktattam itten én,
Párizs felé szállt akkor ifjú vágyam,
Fiatalságom ódon Szigetén.

Párizst kerestem, és könyvekbe bújtam,
Míg az idő szállt – ó én drága múltam –
Örökre meddón és múlászta múlt.

Egy fiatal lány szeme átvilágol
Felém e fényből, mint a másvilágból
És vissza, vissza nem visz oda út.

Csáktornya

Nem voltam itt, de a rozsdás avarban
Lelkem bejárta százszor a helyet,
Hol Zrinyi élt, ki a búsult magyarba
Tüzes igével hitet égetett.

Az erdő áll még, ősi koronáján
Hárfáz a szél és vihar orgonál,
De földdel egyek már az ősi bástyák,
S reményeinknek földje oly kopár.

Ma már düledék vára lón Szigetnek
Egész hazánk, s a késő énekesnek
Bús lelke sírva járja az avart

És néma daccal, fojtott fájdalommal
Idézi őst, aki porba rogyva
Vérével írta: Ne bánts d a magyart!

1920

Járvány okozta nehézségeket enyhítő adomány földijeinknek

A Kárpátaljai Szövetség célkitűzései között szerepel a szülőföldön maradt kárpátaljai közösség támogatása. Különösen fontos ez a koronavírus-járvány okozta nehéz helyzetben.

Ennek megfelelően a Szövetség tízezer védőmaszkot vásárolt (a maszkokat az Elektraplan Kft. biztosította kedvezményes áron), amelyeket a Beregszászi Linner Bertalan Központi Járási Kórháznak szántak.

Az adomány április végén megérkezett a címzettekhez. Az eljuttatásban a Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Kárpátalja együttműködésének fejlesztéséért és a Kárpát-medencei óvodafejlesztési program koordinálásáért felelős miniszteri biztosság működött közre. A maszkokat Szabó Erika, a kórház gyógyszer-tárának vezetője vette át (a képen).

Ivan Males, a Beregszászi Linner Bertalan Központi Járási Kórház főorvosa megköszönte a Kárpátaljai Szövetségnek és az Elektraplan Kft-nek a nagylelkű támogatást. Elmondta, a védőeszközök nagy segítséget jelentenek a járvány megelőzése szempontjából. Azokat az egészségügyi intézmény osztályai között osztották szét.

Tudósítónk

Az Interneten is elérhető a Kárpátaljai Hírmondó

A Kárpátaljai Szövetség és az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) között létrejött együttműködési megállapodás értelmében a *Kárpátaljai Hírmondó* korábbi lapszámai az Interneten is elérhetők. Az OSZK szervezeti egységeként működő E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya őrzi a magyar tudomány, oktatás és kultúra írott dokumentumait elektronikus formában. A *Kárpátaljai Hírmondó* az Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis (EPA) gyűjteményében érhető el az epa.oszk.hu web-oldalon.

Lapunk természetesen továbbra is megjelenik papír alapon, hiszen számos olvasónk ragaszkodik a hagyományos formához, szívesebben tartja az olvasnivalót az éjjeliszekrényén, mintsem az Internetet böngéssze. Azok viszont, akik már megbarátkoztak a modern technika vívmányaival, és annak idején nem jutottak hozzá a folyóirathoz, a fentebb említett oldalon néhány kattintással megtalálhatják a Kárpátaljai Szövetség fórumának eddigi 58 számát.

A feltöltés folytatódik, féléves késéssel olvashatják majd a lap elektronikus változatát a világhálón.

Köszönjük a támogatást!

A Kárpátaljai Szövetség elnöksége hálás köszönetét fejezi ki a tagtársaknak a szövetség célkitűzéseinek anyagi támogatásáért.

Ezúton mondunk köszönetet mindazoknak, akik megrendelték folyóiratunkat, illetve a *Kárpátaljai Hírmondó* megjelenítésének költségeihez felülfizetéssel járultak hozzá.

Név szerint is megköszönjük azon olvasóink anyagi segítségét, akik az előfizetési és a tagsági díjon felül ötezer forintnál nagyobb összeggel támogatták tevékenységünket.

2020-ban lapzártánkig az alábbi tagtársainktól érkeztek kiemelt összegű befizetések:

Arnóczky István és Valentina (Gyöngyös),
dr. Badik Adrianna (Budapest),
Balázs Attiláné (Miskolc),
Bárány Elza (Csömör),
Behun Lajos (Békéscsaba),
dr. Bencze Gyula (Budapest),
dr. Beregszászi Benjamin (Eger),
Birgány Géza (Csömör),
Boniszlavszkyné Répay Katalin (Budapest),
Borbély Edit (Eger),
dr. Borkó László (Gyömrő),
dr. Duliskovics István (Dunakeszi),
dr. Duzsej Miklós (Miskolc),
dr. Fábíán István (Nyíregyháza),
Fekete Amália (Budapest),
File Lajos (Budapest),
Gönczy Zsuzsánna Anna (Pilisborosjenő),
Gyüre Józsefné (Fényeslitke),
Hudák Rudolf (Napkor),
dr. Károly Lajos (Kisvárd),
Kovács Attila (Gyöngyössolyos),
dr. Kristofori György (Sirok),
dr. Kuhár Katalin Edit (Jászberény),
dr. Lendvai Margit (Szolnok),
Locker István (Baktalórántháza),
Lusztig Gábor (Szentendre),
Magasházy Valéria (Fedémes),
Méhes László Mátyás (Budapest),
Oniskó László (Budapest),
Ortutay Tamás (Szabolcsbáka),
Preznánszky Bertalanné Ilona (Demjén),
Salgói József (Budapest),
Sághi Ferencné (Budapest),
Szamosi Elemér,
dr. Szepesi Erzsébet (Székesfehérvár),
Szimjon Magdolna (Nyíregyháza),
Tuba Géza (Karcag),
Tyentyés László (Budapest),
dr. Ujj Emília (Gödöllő),
dr. Zétény Dalma (Budapest).

Trianon 100

Hidat építeni, itthonról haza...

1920. június 4-én írta alá a magyar küldöttség a Magyarországi új határait ratifikáló trianoni békediktátumot. Imár száz éve annak, hogy az ezeréves nemzet elszenvedte újkori történelme legnagyobb csapását. Egy csapást, amely máig sújtja a magyarságot. Mindenkit a maga módján: milliók idegenekként maradtak otthon és több százezren kényszerültek arra, hogy idegenek legyenek itthon. Olyan határok szakították szét generációs, századokon át fejlődő kötődéseket, amelyek korábban sosem álltak fenn. Gróf Apponyi Albert híres védőbeszédében foglalta össze: „A történelmi Magyarország tehát Európában egyedülálló természetes földrajzi és gazdasági egységgel rendelkezik. Területén sehol sem húzhatók természetes határok, és egyetlen részét sem lehet elszakítani anélkül, hogy a többiek ezt meg ne szenvedjék.”

És meg is szenvedtük. Szűk pátriánk – Kárpátalja, amely

az első világháború romjain született – kiváló megerősítése Apponyi szavainak. Az első impériumváltás után gyarmati állapotok között, betelepített hivatalnokok által igazgatva fejlődött, Magyarországhoz visszakerülve háborús viszonyok között volt kitéve, amit a szovjet éra követett: málenkij robot, kollektivizálás, elnyomás. Ma, a független Ukrajnában is csak mostohagyermek Kárpátaljánk. Periférikus, elhanyagolt régió.

A magyarság 2020. június 4-én gyászolja a békediktátum centenáriumát. A Kárpátaljai Szövetség – amelynek tevékenysége magában hordozza a trianoni tragédia mindkét vetületét, hisz egy külhoni régióból, Kárpátaljáról elszármazottak számára épít hidat itthonról haza – méltón szeretne becsatlakozni a megemlékezésbe. Egy monumentális projektbe kezdünk, amely megvalósítása több év munkáját vette igénybe. „Szent István Keresztény

Hagyatéka – A Magyar Szent Korona Vármegyéi” címmel indítunk vándorkiállítás, amely minden elcsatolt országrészben bemutatásra kerül. A munkát 2016-ban kezdtük, amikor Kovács Anton kárpátaljai festő, Ukrajna érdemes művésze elfogadta felkérésünket, hogy fesse meg az egykori hatvan-négy vármegye székhelyeit. A festő azon kevesek közé tartozik, akik jártak a történelmi Magyarország minden vármegyeszékhelyén. Kiállításunkkal ezt a lehetőséget szeretnénk biztosítani mindenki számára, hiszen a művészet elfogulatlan nyelvével mutathatjuk be mindazt, ami egykor együvé tartozott, és mára politikai és történelemértelmezési viták martalékává vált. Trianon nem csak határokkal szakította el a magyarokat egymástól. Ideológiai, politikai ékeket szorított a társadalomba, amelyek megléte az emlékezésre és közös tragédiánk megítélésére is hatással van.

A művészet eszközeivel szeretnénk emlékezni Trianon centenáriumára. Az alkotásokat online, virtuális kiállításként tárjuk a közönség elé, majd amint ezt a körülmények lehetővé teszik, erre méltó ünnepélyes keretek között nyitjuk meg és indítjuk útnak.

Trianon mindenki számára mást jelent, más üzenetet hordoz: valakinek tény, valakinek tragédia, valakinek múlt és van, akinek történelem. De leginkább mindegyik, hisz tényleg lett tragédia, tragédiából lett múlt, múltból vált történelemmé és a történelem teszi emlékeztetővé.

Az emlékeztetőt pedig nem lehet megtanulni. Az emlékeztető velejáruja az elmének, a tudatos létnek. Feladatunk megemlékezésünkkel, tevékenységünkkel az, hogy az emlékeztető fennmaradjon és erősödjön, egyesítsen, és ne megosszon minket.

Benza György,

a Kárpátaljai Szövetség elnöke

Fények, színek, gondolatok

Kovács Anton magyar származású (bár a nyelvet már nem beszélő) kárpátaljai festőművész, Ukrajna Nemzeti Képzőművészeti Szövetségének tagja, Ukrajna érdemes művésze. Jelenleg a Kárpátaljai Művészeti Akadémia docense, a rajz tanszék vezetője.

1962-ben született a técsői járási Csumalevo községben. A művészettel korán megbarátkozott. Nagypapa fatemplomokat épített, ahol számos ikonképpel és freskóval találkozott. Ezek meghatározó szerepet játszottak abban, hogy az általános iskola befejezése után az Ungvári Iparművészeti Szakközépiskolába jelentkezett. Művészeti tanulmányait a Lembergi Képző- és Iparművészeti Főiskolán folytatta. Egy időben vonzódott a szobrászathoz, de

tanárai javaslatára a festészet mellett maradt. Kompozíciói fényvel, gondolatokkal, belső értékvilággal, színekkel telített festmények. A kárpát-

Tematikája széles skálán mozog: városképeket, tájképeket, portrékat fest. Aktív résztvevője a hazai és nemzetközi alkotótáboroknak. Munkáit

aljai festőiskola gyökereire támaszkodva fejlesztette ki alkotásainak sajátos arculatát.

bemutatták Ukrajnában, Lengyelországban, Csehországban, Szlovákiában, Magyar-

országon. Alkotásai megtalálhatók a kijevei, lemergi és kárpátaljai galériákban.

Kovács Anton évek óta egyik vezetője a Balatonföldváron immár több mint tíz éve megrendezett ruszin–magyar alkotótábornak, amelynek minden év nyarán a Riviera Park Hotel ad otthont.

2016 szeptemberében a Kárpátaljai Szövetség hagyományos balatonföldvári találkozójának résztvevői is megtekinthették az alkotótáborokban készült festményekből rendezett retrospektív kiállítást a Bajor Gizi Közösségi Házban, ahol Kovács Anton 13 képe is látható volt. 2017 májusában a Kárpátaljai Szövetség Városligeti fasori székházában nyílt meg a festőművész egyéni tárlata, ahol a Szövetség tagsága is megismerkedhetett a nemzetközi szinten is elismert kárpátaljai művész munkásságával.

(Folytatása a 40. oldalon.)

A múlton keresztül a jelent megérteni

Bátran kimondott igazságok, félelem nélkül felidézett emlékek jellemzik a *Kisebbségben Kárpátalján* című kortörténeti dokumentumfilmet. A hiánypótló alkotás időközben trilógiává terebélyesedett, melyet a trianoni békedekrétrum aláírásának századik évfordulója kapcsán vetítenek majd a televíziók.

A dokumentumfilm érdekes és hitelességet kereső megközelítése megdöbbentő összefüggéseket tár fel. Izgalmas követni a történészek, művészek, egyházi személyiségek, az ott élők gondolatait arról, hogy a csaknem harminc éve, 1991-ben a szovjet birodalomból kiváló Ukrajnában milyen történelmileg és nemzetközileg elfogadott kisebbségi, emberi jogok sérülnek a nemzetállam építésének törmelékein, forgácsain. Pedig az ukránok néhány évszázados történelmük ideje alatt megismerhették, hogy mit jelent kisebbségben élni, a „törtvonal alá kerülni”.

A trianoni békediktátum „vonalzója”, a mai határ menti kishatalmi érdekek nagyhatalmi törekvéseinek befolyásolhatóságával, száz év múltán is gyászt jelent. A veszteséget az igazságtalanság nem hagyja feledni.

„Lelkünket ma is csordultig tölti ellenérzéssel és keserőséggel, ezért – száz esztendő ide vagy oda – ennek a bűnnek nincs felezőideje, ez mindéig a megtestesült bűn marad” – kopognak a filmben Vári Fábián László, Kárpátalja költőjének szavai, hiszen a magyarok kisebbségi léte itt kezdődött.

Öt állam „kergette” egymást a geopolitikailag fontos térségben, és uralkodásuk nehezítette a kisebbségek identitásának megtartását.

„A hit e tájon még életet jelent” – írta Czébély Lajos kárpátaljai költő, és ez a nagyon kifejező megállapítás lett a kortörténeti dokumentumfilm alcíme is. Az alkotók a kisebbségi lét háttérnek bemutatásához kiássák a múltat, hogy átláthatóbbá tegyék az ukrániai jelent. Ezzel a céllal kerültek a középpontba azok az események, amelyek hírére mint nézők és olvasók egyaránt felkapjuk a fejünket. Sokféle reakciót váltanak ki belőlünk az

ukrán nemzetépítés mindennapjai és annak hatásai, hiszen a kérdés bennünk van, hogy mi minden megtörténhet a XXI. századi Európa Kárpátalja elnevezéssel ismert térségében.

Mindezt tudományosan megalapozottan mutatja be a film, mindazonáltal a drámai üzenetet közvetítő megfogalmazását kellő líraiság is jellemzi.

Hajduk Márta forgatókönyvíró, rendező, ahogy az előző, *Kárpátaljai tragédia* (1944–1958) filmjében, az érintettek védelmében ezúttal is használ fikciós eszközöket.

Érdekes időutazásban van része a nézőnek: a történetet elmesélő oknyomozó riporternő (Kubik Anna Kossuth-díjas színművész) évtizedekkel később, 2050-ben immár félelem nélkül emlékezik vissza azokra a 2014–2020 közötti eseményekre, amelyekről fiatal televíziósként (Berezky Zsuzsanna) többször is forgatott.

– Talán kicsit szürreális az ötlet, de kiváló keretet ad ahhoz, hogy a forgatások alatt tapasztalt félelmet, hatalmi ellentmondásokat hitelesen bemutassuk azoknak is, akik még nem beszéltek a Kárpátalján élő magyarokkal – mondta el a rendező.

Fontosnak tartotta azt is kiemelni, hogy a Kárpátaljai Szövetség (Budapest), a TV21 (Ungvár, Kulin

Zoltán igazgató) és a KárpátPress Stúdió (Novák Lajos producer) közreműködése, a budapesti és ungvári stáb (Berezky Tamás vezető operatőr és Balla Béla vágó) nélkül nem jöhetett volna létre a produkció.

Hihetetlenül gazdag és értékes anyaghoz jutottak hozzá az alkotók. Ahogy haladtak előre a forgatással, egyre inkább érelődött bennük, hogy az időkorlátok miatt kimaradó felvételeket is jó lenne „megmenteni”, ezért korábbi elképzeléseiket megváltoztatva, trilógiára módosították a feldolgozást.

Most egész estés dokumentumfilmet készítenek, amelyet a trianoni békediktátum 100. évfordulójára emlékezve meghirdetett Nemzeti Összetartozás Évében több helyi televízió is műsorára tűz. A járvány elmúltával pedig megtartják majd a dokumentumfilm premierjét is, valamint közönségtalálkozókat szerveznek határon innen és túl.

Borzák Tibor (Szabad Föld)

A képen: Berezky Tamás vezető operatőr (Ungvár), Hajduk Márta rendező (Budapest) és Vári Fábián László költő (Mezővári).

Összetartozásunk Tüze

Az államalapítás ezredik, Trianon századik és a kettős állampolgárságról szóló törvény tizedik évfordulójára emlékezve a Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség eredeti ötlettel állt elő: felhívással fordultak a világ magyarságához, hogy „2020. június 4-én 20:20-kor (budapesti idő) mindenütt a világon, ahol magyarok élnek, gyűljön meg az Összetartozásunk Tüze! Minél több országban, településen, közösségben, családban csatlakozzanak ehhez az eseményhez azok az emberek, akik a magyar nemzethez tartozónak érzik magukat.”

Magyarország és Ukrajna meg akarja oldani a vitákat

Május 29-én hivatalos látogatásra Budapestre érkezett Dmitro Kuleba, Ukrajna külügyminisztere. Az ukrán politikus hivatalában fogadta magyar kollégája, Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter. Megbeszélésüket követően közös sajtótájékoztatót tartottak, ahol elhangzott: Magyarország és Ukrajna megnyugtató módon le akarja zárni a vitákat. Júniusban ülésezni fognak a kétoldalú bizottságok, amelyek feladata előkészíteni Volodimir Zelenszkij ukrán államfő és Orbán Viktor magyar miniszterelnök találkozóját.

Szijjártó Péter kiemelte: vannak olyan jelentős kérdések a kétoldalú kapcsolatokban, amelyeket továbbra is másként ítélnék meg, ilyen a magyar nemzeti közösség oktatásával és nyelvhasználati jogaival kapcsolatos kérdéskör. Amikor a kárpátaljai magyar közösség azt mondja, hogy rendben vannak ezek a kérdések, Magyarország feloldja a NATO-Ukrajna tanácsülések blokkolását – közölte.

„A mi nemzetiségi politikánk egyértelmű, nem akarjuk mi a spanyolviaszt feltalálni itt Budapesten. Mindig megkérdezzük a határon túl élő magyar nemzeti közösséget, hogy mi a jó nekik, és ami a jó nekik, ahhoz próbálunk hozzájárulni. A határon túl élő magyar közösségeknek az mindig jobb, ha az

anyaország meg az ország ahol laknak, jó kapcsolatban vannak egymással, és erre most van egy nagy lehetőség, hogy Ukrajna és Magyarország újra jónban legyenek egymással” – hangsúlyozta Szijjártó Péter.

Dmitro Kuleba így fogalmazott: „Az ukránok Magyarországon és a magyarok Uk-

rajnában értéket képeznek. Büszke vagyok arra, hogy Ukrajnában van magyar nemzeti kisebbség, nagy elégedettséggel köstölöm a magyar konyha remekeit Kárpátalján, és nagyon szívesen olvasgatom a magyar feliratokat. Az ukrán kormány hivatalos álláspontja az, hogy ez a mi történelmi, kulturális értékünk.”

Az ukrán külügyminiszter kiemelte: eljött az ideje, hogy új fejezetet nyissanak a kétoldalú kapcsolatokban, megtalálják a kölcsönösen előnyös megoldá-

sokat a nyitott kérdésekben és továbbra is támogassák egymást, de részleteket nem árult el, hogy milyen engedményeket kívánnak tenni a kárpátaljai magyar közösség irányába.

A magyar tárcavezető elmondta: megállapodtak egy menetrendben, javaslattervezetet kaptak Ukrajnától, hogy

Addig is keresik a közös sikertörténetek lehetőségét, mert más relációkban már bebizonyosodott, hogy ezek alapján könnyebb a nehéz kérdéseket is rendezni. Ilyen közös sikertörténet lehet Kárpátalja, ezért jó, hogy az ukrán elnök és kormány a régióban komoly infrastrukturális fejlesztéseket tervez. Ehhez Magyarország is szívesen hozzájárul, 50 millió dollár kötöttségély-hitelt biztosít.

Szijjártó Péter arról is beszélt, hogy új határátkelőket nyithatnak meg, és felújíthatják a záhonyi Tisza-hídat. Magyarország emellett kész a kárpátaljai gazdaságfejlesztési program folytatására. Megjegyezte: nagyra értékeli, hogy Dmitro Kuleba első hivatalos külügyminiszteri útja Budapestre irányult, ez fontos jel a két ország kapcsolatainak jövője szempontjából.

Az ukrán külügyminiszter köszönetet mondott, amiért Magyarország segítette a Nyugat-Európában rekedt ukrán állampolgárok hazajutását.

A miniszterek a sajtótájékoztató előtt jegyzőkönyvet írtak alá a pénzügyi együttműködési keretprogramról szóló megállapodás módosításáról, valamint szándéknyilatkozatot az együttműködésről az energiahatékonyság területén.

(Forrás: MTI)

► A cserkészeknek korábban már több hasonló akciójuk volt. Például 1996-ban a Millecentenárium alkalmából a Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség máglyagyújtási akcióit szervezett a Kárpátok gerincére, a valamikori ezeréves határra. Több tucat tűz égett egy időben, sok ember számára hatalmas élmény volt. Céljuk akkor és most is az együvé tartozás érzésének erősítése volt.

Az ötletet felkarolta a Magyar Cserkészszövetségek Fóruma, tagszervezeteinek szervezésében két héttel a békediktátum aláírásának évfordulója előtt elindult az akció. Regisztrálni az erre a célra létrehozott honlapon – amelynek az elnevezése is beszédes: gyujtsukmeg.ma – lehetett a tűzgyújtó nevének, országának, településének és a tűz helyének feltüntetésével. Ezek az adatok felkerültek egy interaktív térképre.

A felhívás futótűzként terjedt, számos szervezet, közösség, magánszemély jelezte részvételi szándékát, és nem csak a nagyrészt magyarok lakta területekről, hanem a szórványból és a tengeren túli diaszpórából is voltak jelentkezők. Kárpátaljáról és a határon túlról is sok társadalmi és egyházi

szervezet, médium csatlakozott partnerként és támogatóként a programhoz.

Az esemény Facebook-oldalán folyamatosan jelentek meg az újabb hírek, inspiráló videók és írások. A cserkészek felhívására végül hat földrész 74 országának több mint 2500 településén, 6136 helyen gyűjtötták meg az Összetartozásunk Tűzét, tízezrek imádkozták együtt a Miatyánkot és énekeltek a Himnuszot.

Kárpátalján is több mint 400 helyszínen lobogott a tűz, többek között a Vereckei-hágón is. Sokan – részben a zuhogó eső miatt – gyertya- vagy mécsesgyújtással kapcsolódtak be az akcióba. Felemelő pillanatok voltak ezek, egyszerre dobbant a szívünk, egyre gondoltunk: összetartoztunk, összetartozunk.

A szervezők kérésére fényképek, videók és élménybeszámolók is érkeztek, ezeket a résztvevők június 20-ig tölthették fel a gyujtsukmeg.ma honlapra, ahol bárki megtekintheti azokat.

-ditta-

Tiszta Kárpátalja – múltunk elkötelezett őrzői

Önkéntesek óvják és tartják rendben a kárpátaljai magyar emlékhelyeket. Az öttagú csapat több mint tíz kiemelt helyszínen tevékenykedik rendszeresen immár több mint három éve. A maroknyi, ugyanakkor mindenre elszánt, kitartó aktivista felvállalta a magyar vonatkozású emlékhelyek, emlékművek, várromok, katonatemetők megtisztítását és karbantartását Kárpátalján.

– Munkámból eredően szembesültem először a problémával – kezdte a beszélgetést a nagyberegi Bíró András idegen- és honismereti vezető, a Tiszta Kárpátalja program koordinátora. – Csoportokat vezetve évente többször is felkeresem a kárpátaljai magyar vonatkozású látványosságokat, emlékhelyeket és várromokat. Rendre azt a visszajelzést kaptam a turistáktól, hogy szépnek szép, de nagyon szemetes egyik-másik látványosság környéke, a várromoknál meg akkora a bozót, hogy megközelíthetetlen az egykori erősség, ami jelentősen rontja az élményt. 2017-ben fogalmazódott meg először bennem, hogy valamit tenni kéne. A gondolatot tettek követték, a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanáccsal közösen megpályáztuk ennek a becsült költségeit, amit egy magyarországi pályázaton el is nyertünk.

Öten kezdtük el a munkát. A Vereckei-hágón álló honfoglalási, és a tiszaujlaki Turulmadaras emlékmű környéke volt az első, amit rendbe tettek. A helyszínek listája folyamatosan bővült, jelenleg több mint tíz objektumot gondoznak. A már említett emlékhelyek mellett, a Munkács keleti részén, a kendereskei magaslaton található Feszty-panoráma kilátót, a szerednyei, a huszti, a nagyszőlősi, a királyházi várromot és környékét, az Uzsokihágó I. világháborús katonatemetőjét, a beregszászi katonatemetőt, a Tiszacsomai Honfoglalási Emlékparkot, a mezőegcsei Kajdy-kúria előtti emlékparkot, alkalmanként a Fekete-Tisza forrását. Arra kérdéseinkre, miért ezekre a látványosságokra esett a választás, András elmondta, a turisták által kiemelten látogatott helyszínekről van szó.

– Amennyiben igény van rá, megkeresésre segítünk polgármestereknek, civil szervezeteknek abban, hogy megtisztítsanak parkot, közterületet vagy temetőket,

az elmúlt években erre is volt számtalan példa – fogalmazott a koordinátor. Hozzátette: ennek keretében Tiszakeresztúron is többször rendeztek már takarítási akciót. – Hangsúlyozom, utóbbi esetben nem végezzük el a munkát mások helyett, hanem segítséget nyújtunk a helyieknek. Benzinmotoros fűkaszáink, fűrészeink vannak.

Az aktivista kiemelte, az első évek voltak a legnehezebbek, hiszen előfordult, hogy előttük évtizedekig senki nem végzett hasonló takarítást az adott emlékhelynél.

– Verecke esetében ki lehet mondani azt, hogy itt igazából csak alkalmanként, ünnepségeket megelőzően kaszálták az emlékmű körüli füves részt – mutatott rá. – Ezt mi rendszeresen megteszük 2017 óta, és természetesen összegyűjtjük a szemetet is.

Sajnálatos, hogy minden alkalommal – ami két-három hetes intervallumot jelent – minimum fél zsáknyi, de inkább egy zsáknyi szétdobált hulladékot gyűjtünk össze. Ezeket legtöbbször turisták, kirándulók és itt piknikező helybéliek hagyják hátra. Az évek alatt több mindennel próbálkoztunk, kétnyelvű (ukrán és magyar) táblákat helyeztünk ki, amelyeken felhívtuk a figyelmet arra, hogy ne szemeteljenek az emberek. Próbálkoztunk kukák kihelyezésével, de ez a terv nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, ugyanis akkor még több szemetet hagytak hátra az emberek, és a vadállatok is széthordták azt. Az a cél, hogy mindenki vigye magával a hulladékot.

A legmeghökentőbb, amit munkájuk során találtak, két zsák pelenka volt. Ezt a Vereckére vezető úton hagyták ott valaki...

Több kárpátaljai várom, mint például a szerednyei vagy a huszti környékén évtizedekig a pusztulás volt az úr. Mára megtörtént a területrendezés. András elárulta, hogy Huszton nem ők voltak a kezdeményezők, a helyi Nasa Fajta nevű civil szervezethez csatlakoztak, amely felvállalta a várrom rendbetételét. Évente több szemétszedési akciót is hirdetnek, de csatlakoztak más civil szervezetek hasonló akcióihoz is.

Tavaly a vereckei emlékmű megtisztítását végezték ilyen megmozdulás keretében, több mint egy tucat önkéntessel, főként fiatalokkal. A korábbi években rákent és macacsul rászáradt festék eltávolítását tűzték ki célul. Első alkalommal ez nem sikerült, ugyanis kiderült, nem a megfelelő oldószerrel és eszközökkel próbálkoztak.

– Második alkalommal viszont sikerrel jártunk, köszönhető ez a magyarországi Bencés Diákok Székesfehérvári Egyesületének, akiktől elég komoly oldószereket kaptunk. Valamint egy olyan falfirka ellen kifejlesztett impregnáló szert, amely akadályozza a festékek tapadását. Ennek köszönhetően, amennyiben a jövőben újra megromolnak az emlékművet, könnyebben eltávolíthatjuk róla a festéket.

Tavaly megkeresett minket Magyarország Ungvári Főkonzulátusa, felkérték a Malomréti (Zsornava) Árpád-vonal tanösvény rendbehozatalára. Néhány éve az Uzsoki Nemzeti Park rendezte ezt a területet, ösvényt jelöltek ki, táblákat is kihelyeztek, ezek időközben tönkrementek. Itt egy 72 méteres szakaszon korlátot helyeztünk ki, mivel ez elég meredek ösvény, lépcsőket készítettünk. A bunkerekről eltávolítottuk a mohát.

A programkoordinátor állítása szerint tevékenységükkel gyakorlatilag lefedik a teljes megyét. Már nem tervezik a lista bővítését, ugyanis ott, ahol a tulajdonos – legyen az önkormányzat, szervezet vagy magánszemély – rendet tart, oda nem kell menniük.

Minden alkalommal előre megtervezik, hogy az adott héten melyik látványosságot veszik célba. Logikai sorrendben haladnak, vagyis, oda mennek, ahol már régen jártak, ugyanakkor mérlegelik az elhelyezkedést és a látogatottságot is. ➤

– A tiszaujlaki Turulos emlékműhöz például gyakrabban kell mennünk, ugyanis van előtte egy buszmegálló, ami miatt gyorsan összegyűlik itt a szemét – mesélte. – A tapasztalat az, ha rend van az emlékhely, a várrom környékén, akkor kevésbé szemetelnek az emberek, így van nevelő célzata is a tevékenységünknek. A szerednyei várromnál azóta, amióta kitaraktottuk, a helybeliek tapasztalhatóan jobban ügyelnek a rendre, nem szemetelnek annyit, mint korábban. Ez Verecke esetében csak helyel-közzel működik, a tiszaujlaki Turulnál a legrosszabb a helyzet.

Többször előfordult már, hogy félbe kellett szakítaniuk a munkát turistacsoportok miatt. Ilyenkor mindig nagyon sok dicsőretet kapnak a látogatóktól. Az országos karantén valamelyest korlátozta az ő munkájukat is. A 2020-as évre is elnyerték a pályázati támogatást. Ennek megfelelően márciusban megkezdtek a munkálatokat, két hét után azonban a karantén miatt le kellett állni. Ebben az évben a királyházi Nyalábvár megtisztítását kezdték el, ezt szeretnék folytatni a karantén feloldása után.

– Időközben kaptunk egy értesítést Budapestről, hogy a többi pályázathoz hasonlóan bizonytalan időre leállt a projektünk támogatása, így most a kiváras időszakát éljük – mondta Bíró András. – Ennek ellenére vannak terveink. Azt, amit az elmúlt 3-4 évben elértünk, nem szeretnénk feladni semmiképpen. Ezért eldöntöttük, hogy amint lehet, a karantén feloldása után saját költségünkön folytatjuk a munkát. Továbbá folyamatban van egy alapítvány bejegyzése, ugyanis nem lehet mindig az anyaországra számítani. Az ügyintézés a járvány miatt megrekedt, de amit lehet, folytatjuk. Az a cél, hogy civil emberek, a turizmusban, vendéglátásban érdekelt vállalkozók, támogatni tudják a munkánkat. Idegenvezetésem során többször előfordult, hogy miután elmondtam a turistáknak, hogyan és kik tartják rendben ezeket látnivalókat, az út végén többen is odajöttek hozzám, és készpénzzel akarták támogatni kezdeményezésünket. Ezt nem fogadhattam el, de az alapítvány erre lehetőséget biztosít majd.

András elárulta, egyetlen egy alkalommal fordult elő az, hogy nem kértek a segítségükből. Az illetékes önkormányzat elutasította a megkeresésüket. Azt a választ kapták, hogy ők önerőből elvégzik a munkát.

– Egy-másfél hónappal később visszamentem, nem kell mondanom, hogy derékig érő csalán fogadott. Ilyen is van sajnos, de szerencsére ez egyedi eset volt – fogalmazott.

A magyar katonatemetők gondozását is felvállalták a Tiszta Kárpátalja tagjai. A Vereckei-szorosban, Vezérszállás közelében található első világháborús sírkertet is rendszeresen felkeresik, besegítve a Vigyázók Hadisírgondozó Egyesületnek.

Szabó Sándor
Forrás: KISZó

Mégis megmaradhat a Beregszászi járás

Ez derül ki a közigazgatási reform járáshatárokra vonatkozó parlamenti rendeletének tervezetéből. A június 1-jén nyilvánosságra hozott dokumentum szerint Kárpátalján öt járás lesz: az Ungvári, a Munkácsi, a Beregszászi, a Técsői és a Huszti.

A Beregszász központú járáshoz a következő kistérségek tartoznának: Bányai, Mezőkaszonyi, Nagybégányi, Beregszászi, Nagyberegi, Tiszaujlaki, Nagyszőlősi, Királyházi, Tiszapéterfalvai.

Ukrajnában még 2015-ben született törvény a decentralizációs folyamat elindításáról, amelynek 2019 végéig kellett volna megtörténnie, de miután ez nem sikerült, most 2020 nyara a végső dátum, hiszen az idén ősszel esedékes helyhatósági választásokat már eszerint tartanak. A reform célja az eddig megközelítőleg 30 ezer települést – ezek közül 459 város – 1300 kistérségbe tömöríteni, és a 475 járást 100-ra csökkenteni.

Kárpátalján a magyarok lakta területeken a Beregszászi járásban Beregszász, Bányai, Nagybereg, Nagybégány és Mezőkaszonyi központtal, a Nagyszőlősi

járársban Tiszaujlak és Tiszapéterfalva központtal, az Ungvári járásban Nagydobrony, Szürte, Kincseshomok és Csap központtal alakulhatnak kistérségek. A Felső-Tisza sóványvidékén pedig Visk lesz a magyar központú bástya, miután sikerült kivívnia a Velétével való egyesülést.

A reform végső szakaszának a helyi magyar közösség szempontjából az a leglényegesebb kérdése, hogy megmarad-e a Beregszászi járás. Eddig arról volt szó, hogy az eddigi 13 járásból csak 4 maradhat, és Beregszászi nem lesz közte, a Munkácsihoz kell csatlakoznia. Am úgy néz ki, mára ez megváltozott.

A Rezident Telegram ukrán hírcsatorna az Elnöki Hivatalból származó bizalmas információra hivatkozva közölte: eredményesek voltak Dmitro Kuleba külügyminiszter budapesti tárgyalásai magyar kollégájával, Sziyjártó Péterrel, mert sikerült elérni, hogy a magyar fél enyhítsen az ukrán oktatási törvényvidékén pedig álláspontján, cserébe egy Beregszász központú magyar járás létrehozásáért.

A médium, amely rendszeresen közöl bennfentes értesüléseket felső hatalmi körökben lévő informátoraira hivatkozva, elnöki hivatali forrását idézve azt írta: „sikerült megállapodnunk a magyar fél álláspontjának enyhítéséről az oktatási törvény kérdésében, amiért cserébe beleegyeztünk az úgynevezett magyar járás létrehozásába Beregszász központtal, amely nem tisztán magyar, hanem ukrán, román, ruszin településekből fog állni, és bővül a magyar nyelv és kultúra oktatása Kárpátalján”.

Volodimir Zelenszkij elnök ezt az Orbán Viktor miniszterelnökkel való közlő találkozásán jelentheti be hivatalosan, ahogyan azt is, hogy a választási törvény megmarad a jelenlegi formájában, ami reális esélyt ad a magyar pártoknak a megyei önkormányzatba való bekerülésre. Volt egy olyan terv, ami teljesen ellehetetlenítette volna a magyar pártok indulását.

Forrás: Internet

Templomtájolás – élettájolás

A települések jövőt magában kódoló kiindulási magja (hagyományosan): a templom, amely az adott közösség értékrendjét ábrázolja ki, hogy a település, ezen értékrendjével állandóan szembe-sülve, azt mindig megvalósítsa, és a megtesített sajátos érték és sajátos értékmegtésztési mód által, küldetését betöltse (ennek a mechanizmusnak a felbomlásával, a közösség önmagát veszíti el).

A templom: összekötő az Eg és a Föld, az ideákat szemlélt lelki örök és az örökkévalóságot megvalósítani akaró anyagi mulandó, a Teremtő és a Teremtés között. Tehát a templom, mint a sajátos identitást megnyilvánító kultúra forrásaként fellépő leguniverzálisabb kultusz kerete, a kultúrateremtésben megtestesülő emberi küldetési terület legfőbb követendő mintája (megj.: minél sajátosabb és speciálisabb a kultúrákövetési minta és a kultúra, minél átfogóbb és univerzálisabb a kultusz, annál jobban tölti be az adott templom a küldetését).

A Kárpát-medence sajátos önazonosságát és önazonosság megélési mechanizmusát is leginkább a(z ősi) templomaink szimbolizálják. Ugyanis a térben való elhelyezkedéssel, már alapjában véve is, a mi templomaink a nap járása szerint, Kelet – Nyugat irányban lettek tájolva. Ez az irány, az Örökkévalóhoz való igazodást (a Nap, minden kultúrában – mint az Élet éltető forrása – az Isten szimbóluma) és az Isten által mozgatott teremtésbeli (természeti és történelmi) ciklikus fejlődést vállalja fel (felvállalás: igazodás és betöltés). Tehát nem a csapongó irányból (jobbról és a balról) és erővel fűvő szél (melynek hatása néha közvetlenebbnek tűnik, mint a napé) az igazodási irány. Ui. a Nap, a szél és a viharok felett állandó és uralkodó (a Nap hatása határozza meg szél természetét). Ezért a szél, a bizonytalansága és kiszolgáltatottsága miatt, a teremtési szövetségünk és küldetésünk számára mindig gyanús kategóriában van, mely méltatlan ahhoz, hogy viszonyítási tényező legyen (ha segít és a napirányt követi, jó; de ha kellemetlen és rombol, akkor is tudjuk, hogy ez csak ideiglenes állapot, és fölötte süt a Nap, amit mindig kiszámítható pozíciójában előbb-utóbb megláthatunk).

Abban az esetben, ha a Naphoz igazítottan jó a templom tájolása, a templom belsejében megvalósul az állandó béke és a találkozás (az Atya és a gyermekei és a testvérek között). A templom stabilitását és találkozó funkcióját kiábrázolja a centrális elrendezés. Ez a centralizmus főleg a református temploma-

ink belső elrendezésére igaz, ahol az oltárhoz való be nem fejezett fejlődő haladást kiábrázolni hivatott más hitközösségnek otthont adó templomokkal szemben, mi az Isten közösségében való teljesség átélését, vagyis a megtalálást és a megállapodást fejezzük ki. Ez a centrális istentiszteleti jelképszerkezet a jellegzetesen magyar reformáció terméke (Nyugat-Európában nem feltétlenül igaz a református templomokra a centrális rendszer). A magyar gondolkodású reformáció a visszafordulásban tovább ment, mint a csak keresztényiség keretében gondolkodó nyugati, ui. a reformáció identitásmechanizmusát jelentő visszafordulást, mi magyarok, a római katolicizmus előtti és melletti, így attól univerzálisabb hitigényhez és hitképzethez vezettük vissza (talán mert nálunk még élénkebben élt a keresztényiség előtti és keresztényiséget szintézisbe olvasztó időszak). Ui. a református templom közepén van az Isteni és emberi természettel, ezért Istent és embert összekötő jelleggel rendelkező Krisztus jelképe, az Ur asztala (amely tartja a kiábrázolt Igéjében, Jézus testében és vérében megfogható módon is közöttünk lévő Urat). Az Ur asztala pedig a templomi gyülekezetből az Atya családját és egymást felvállaló, védő és segítő testvéri közösséget teremt. Ui. a hagyományos református templombelső elrendezés szerint az Ur asztalát a gyülekezet mint a családi találkozók legfőbb színhelyeként szolgáló étkezőasztalt veszi körül. E közösségben a központ felé van a fejlődő mozgási irány. Minél közelebb kerülnek a tagok a középponthoz (a végtelent, a végtelen lehetőségeket és kibontakozást nyitó Krisztushoz), annál közelebb kerülnek egymáshoz is. Ennek a stabil békének és univerzális közösségnek a következménye: az állandó áldás (amikor az elromlott teremtést a Teremtő ismét kézbe veszi, céljának megfellelően kijavítja, tehát új teremtésen viszi keresztül; a gyarlósága miatt mulandó teremtésnek a leginkább erre a folytonos kiigazításra és megújításra van szüksége). Az újjáteremtő áldás rendelkezésre állásának lehetősége az állandóság és fejlődés egyetlen feltétele.

Kedves Testvéreim! Egyénileg és az Egyház és a nemzetközösség szempontjából, tájolódjunk kizárólagosan a Teremtő, Gondviselő és Áldó Atyánk felé. Akkor a pokol kapui sem vehetnek rajtunk diadalmat.

Radvánszky Ferenc
kaszony-bótrágyi lelkipásztor

Bocsássunk meg, és kérjünk bocsánatot!

Kedves Testvérek!

Tudjuk, hogy az egyéni sebek gyógyulásához is feltétlenül szükséges a megbocsátás. Hisszük, hogy az elmúlt száz év kollektív traumáinak gyógyulásában is segít, ha meg tudunk bocsátani mindenkinek. Ezért imádkozunk most mennyei Atyánkhoz!

Imádság a trianoni trauma és az elmúlt évszázad okozta szenvedések gyógyulásáért.

Urunk és Istenünk! Te ismered mindazt a fájdalmat, szenvedést, amit az elmúlt 100 év során Kárpátalja népei megélték. A történelem viharait nem felülről nézted, hanem együttérző szívvel voltál jelen néped körében a háborúk, a határok változásai, a diktatúrák, az elnyomás és minden nehézség közepette. Hisszük, hogy most is velünk vagy, és életet akarsz ajándékozni nekünk. Hiszen azt mondtad: „azért jöttem, hogy életük legyen, és bőségben legyenek!”

A bőséges, jó életre csak a Te politikáddal lehet eljutni: aki a bántásokra megbocsátással válaszoltál. Te most is azt kéred tőlünk: „Szeressetek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért! – Így lesztek fiai mennyei Atyátoknak.”

Urunk, tőled tudjuk, hogy a megbocsátásból gyógyulás fakad. Szeretnénk most kérni Tőled emlékeztetűnknek, történelmünknek, a generációs tapasztalatoknak a gyógyulását.

Ahhoz, hogy ez megtörténhessen, Kárpátalja megyéspüspökeként arra buzdítalak benneteket, hogy bocsássunk meg az ellenünk vétkezőknek. Mondjuk tehát együtt, hogy Jézus nevében megbocsátjuk a következőket:

(A hívek válasza: Jézus nevében megbocsátom.)

– Az elnyomást és a kisebbségi lét fájdalmait – Jézus nevében megbocsátom.

– A megtört életeteket – Jézus nevében megbocsátom.

– Elhurcolt szeretteink szenvedéseit és halálát – Jézus nevében megbocsátom.

– A háborúk és diktatúrák alatt elkövetett borzalmakat – Jézus nevében megbocsátom.

– Híveink: a magyar férfiak és a német nők és férfiak lágerebe hurcolását – Jézus nevében megbocsátom.

– A nemzetiségünk miatt ért hátrányos megkülönböztetést és a jogoktól való megfosztást – Jézus nevében megbocsátom.

– A családok szétszakítását – Jézus nevében megbocsátom.

– A megaláztatásokat – Jézus nevében megbocsátom.

– Hogy más nemzetiségek lehetőségei kinyíltak, amíg a mi lehetőségeink beszűkültek – Jézus nevében megbocsátom.

– A határokat, melyek annyi akadályt jelentenek – Jézus nevében megbocsátom.

– Az anyagi veszteségeket – Jézus nevében megbocsátom.

– Szüleink, rokonaink és felmenőink minden szenvedését – Jézus nevében megbocsátom.

– A papok és sok hívő meghurcolását és szenvedését – Jézus nevében megbocsátom.

Urunk, nehézt mindezt megbocsátani, elengedni – de hisszük, mert Te mondtad, hogy ez az élet útja! Ezért kimondjuk, nem a saját erőnkön, hanem a Te erőddel: megbocsátunk.

Azonban a mi népünk is vétkezett más nemzetiségek ellen. Ezért alázatos szívvel kimondjuk: bocsánatot kérünk minden fájdalomért, amit népünk más nemzetiségeknek okozott.

Urunk és Istenünk – Te gyógyítsd be ezeket a sebeket is, s fordítsd jóra az okozott fájdalmakat és károkat!

Áldd meg népünket és minden népet, akikkel együtt élünk ezen a helyen. Gyógyítsd sebeinket!

Szentlélek Uristen, az igazság és a békesség lelke, segíts nekünk, hogy Jézus lelkületével élhessünk azon a földön, amit otthonunknak adtál, és egyre többen járjunk a kiengesztelődés zarándokútján, amely az életre vezet!

Szűz Mária, akinek Szent István felajánlotta országát minden benne élő nemzetiséggel együtt, könyörögj értünk és Kárpátalja minden népéért. Terítsd ránk édesanyai palástodat, védelmezd a békét szíveinkben és földünkön, és vezess minket közelebb Fiadhoz!

Oltalmad alá futunk...

Szent Márton püspök, egyházmegyénk védőszentje, Szent II. János Pál pápa, egyházmegyénk megalapítója és Boldog Scheffler János vértanú püspökünk, könyörögjetek értünk!

Majnek Antal püspök

Önkéntes munkával környezetünk szebbé tételéért

Szeretet + hit = szeretethíd

A legközelebbi út egymáshoz a szereteten át vezet. Ezt oly sokszor megtapasztalhattuk már! Leginkább a megpróbáltatások idején. Ilyen időszak a koronavírus-járvány miatt bevezetett karantén is. Amikor sza-

például a belső tér újrafestését végezték el. A tiszaujlakiak pedig a felújítás alatt álló templom területrendezésére jöttek össze a Szeretethíd keretében – talán az eddigiekhez képest a legnagyobb létszámban.

valamennyien fontosnak tartottuk az önkéntes munka erősítését, hogy a gyülekezet tagjai fontosnak tartják, hogy közösen tegyenek valamit környezetük szépítéséért, vagy hogy építsék a szeretet és az egység hidját egymás között, tegyenek valamit a jó cél érdekében.

– Idén a koronavírus-járvány miatt úgy tűnt, hogy megszakad ez a nemes hagyomány...

– Valóban, de bebizonyosodott, hogy a hit, a bátorság és az elszántság fontos erény lesz a jövőben. Tudjuk, hogy járvány van, hogy sokan el fogják kapni, vagy már elkapták ezt a betegséget. Hiszszük, hogy Isten velünk van, de tudjuk, hogy magunkat is védeni kell, s be kell tartani azokat a biztonsági előírásokat, amelyeket tanácsolnak a vezetőink. Ezt bevásárláskor, hivatali ügyintézéskor, munkahelyen (ha van még ilyen) és számos más helyen, ahová eljárnak az emberek a járvány ellenére is, igyekeznek is betartani. De lassan oldódnak a korlátozások. S bár meg kell tanulnunk együtt élni ezzel a vírussal, fokozatosan vissza kell állni a korábban megszokott rendhez, és elkezdni megtartani azokat az alkalmakat, amelyeket megszoktunk, amelyek hasznosak. Hogy mennyire nagy az igény a jelenlegi helyzetben a közössé-

bad volt együtt lenni, együtt ünnepelni, együtt dolgozni, közösségekben imádkozni – sajnos azt nem értékeltük igazából. Most viszont, hogy oly sokáig el voltunk zárva egymástól, már nagyon vágyunk a közösségre, az együtt munkálkodásra. Nem véletlen hát, hogy az első karantén-könyvnyitések után környezetünk szebbé tételére mind többen vállalkoztak – természetesen a még érvényben lévő szabályok betartása mellett.

S nem csupán a tatarozás során felhalmozódott hulladékot takarították össze, de a veszélyessé vált fákat is kivágták, illetve

Május közepén már évek óta megrendezésre kerül a Szeretethíd program. Amit elsősorban, anno, azzal a céllal indítottak, hogy a környezetünkben élő rászorulóakra fordítsuk a figyelmet, hogy segítséget nyújtsunk nekik. Aztán ennek a programnak a keretében területrendezést is szerveztek, elsősorban egyházi vonalon, sok helyen ökumenikus jelleggel.

Idén a karantén miatt elmaradt ez a nagyszabású esemény, de voltak közösségek, ahol – a szabályok betartásával – mégiscsak sikerült megrendezni. A Facebookon több gyülekezet is arról számolt be, hogy temetőkert-, templomudvar-takarítást, közösségi terek rendezését vállalták fel. Sárosroszi ezúttal is példát mutatott: ők a faluhoz vezető bekötőutat tették rendbe. A csomaiak az emlékpark területén takarítottak. Nagydobrony mellett több településen is a temetőkerteket kaszálták az elmúlt hétvégén.

És vannak gyülekezetek, akik a szigorú kényszerszünet enyhülésével a templomuk felújításához kezdtek hozzá. Beregardóban

virágokat ültettek, szépítették a környezetet. A közös munkára lelkipásztorokkal, Sipos Józseffel együtt áhítatban kérték Isten áldását.

– A Tiszaujlaki Református Egyházközség szinte a kezdetektől bekapcsolódott a Szeretethíd programba...

– Így van – mondja Sipos József –, hisz

gi együttlétre, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy ilyen sokan eljöttek erre az alkalomra.

Bízunk benne – s imádkozunk érte –, hogy hamarosan véget ér ez a rémálom, s újból közösségi életet élhetünk. Maszk és távolságtartás nélkül. Hittel, bizalommal...

M. E.

Egy kis családi Trianon

Trianon 100. évfordulója alkalmából arról szeretnék írni, hogyan érintette családunkat.

Édesanyám családja 1912-ben került a volt Ung vármegyébe. Nagypám, Fehér Péter, tiszaföldvári születésű, a Magyar Királyi Dohánytermesztő Társaság szakembere volt, és 1912-ben helyezték Ung vármegyébe Lakárt településre, a dohányültetvény felügyeletére. A családban négy gyerek volt akkor, két fiú és két lány, az ötödik gyerek, édesanyám 1914-ben Nagykaposon született. Az I. világháború kitörése után nagypámat nagyon hamar behívták katonának, és a przemysli vár ostrománál elesett, nagymamám fiatalon ottrmaradt özvegyen öt árvával. Lakárt szlovák többségű falu volt, nagymamám átköltözött Nagykaposra, és ott telepedett le a család.

Jött Trianon és Nagykapost Csehszlovákiához csatolták. A család állampolgárság nélkül élt, amiről hosszú évekig nem is tudtak. Ez a tény akkor tudatosodott a családban, amikor 1933-ban édesanyám és édesapám meg akart esküdni. Édesanyám akkor 19 éves volt, és Csehszlovákiában 21 év volt a felnőtt korhatár, de mivel nem rendelkezett állampolgársággal, külön Prágából kellett engedélyt kérni a házasság megkötéséhez, végig kellett csinálni egy hosszadalmas adminisztrációs eljárást. Mai napig nem tudjuk, mi volt az oka az állampolgárság hiányának, de a családot ennek hiányában sem utasították ki az országból.

Édesapám Szelmencről származik. Amíg nem húzták meg a szovjet-csehszlovák határt a második világháború után, Kisszelmenc és Nagyszelmenc egy falu volt. Ennek ellenére a határt a falu közepén húzták meg: Kisszelmencet a Szovjetunióhoz, Nagyszelmencet Csehszlovákiához csatolták. Szelmencnek régen egy temetője volt. Nagypámat Nagyszelmencen, a régi temetőben, a fiát Kisszelmencen, már a háború után nyitott új temetőben temették el. A két temető mindössze 300 méterre van egymástól, de két külön országban, egy korábban szintiszta magyar faluban, de 100 kilométert kellett megtenni, ha virágot akartak vinni egyik vagy másik sírra. A falu egyik részéből a másikba átmenni csak a Szovjetunióhoz került Ungvár melletti Szobráncon keresztül lehetett, mert ott volt a legközelebbi határátkelő. Ukrajnából csak útlevéllel lehet átlépni a határt. Szelmenc kettéosztottságának tragédiája eljutott az amerikai kongresszusig a két Szelmenc polgármestere által. Így lett pár évvel ezelőtt átjáró a falu két része között. Ma már van gyalogos határátkelő a két falurész között, de gépkocsival még ma is csak Ungvárnál lehet átlépni a határt.

A két családról írva nem lehet említés

nélkül hagyni egy pár gondolatot a „cseh demokráciáról”, amit a családban otthon, rokonaimtól hallottam és olvastam.

Édesapám Ungváron dolgozott fiatal kora óta, házasságkötés után édesanyám is Ungvárra költözött. Az 1930-as években édesapám sokat feküdt a Kapos utcai kórházban tifusz és egy munkahelyi baleset következtében. A balesetből kifolyólag a sebészeti osztályon feküdt, ahol a főorvos, Blokk, cseh származású volt. Az apácanővérek figyelmeztették édesapámat, hogy óvakodjon Blokktól. Édesapám tanúja volt egy esetnek, amikor nagyvizit alkalmával egy magyar férfibeteg fájdalomra panaszkodott, és Blokk odaszólt egy orvosnak: „Kolléga, 10 köbcenti morfiumot a betegnek”. Ennek a betegnek már soha többé nem volt panaszja, csak a szemfedőt kellett készíteni.

Édesapám húgai Nagyszelmencen jártak iskolába. Az egyik nagynéném mesélte, hogy amikor magyar népdalokat kezdtek énekelni nyitott ablak mellett, mindjárt ott termelt a cseh csendőr, és követelte, hogy hagyják abba.

Édesanyám Nagykaposon járt iskolába, Mécs László premontrei pap volt a hitoktatója. Ungvárra költözése után édesanyám néha találkozott vele (ajándékkönyvet is kapott, ami megvan a mai napig), és tőle tudta meg, hogy minden hónap utolsó szombatján a városi színházban a Gyöngyössi Irodalmi Társaság irodalmi estet tart. Mécs László nagyon aktív résztvevője volt a Gyöngyössi Irodalmi Társaságnak, s az irodalmi esteken szavalta a saját és kortársai verseit. Egy alkalommal majdhogynem a színpadról, fehér reverendájában (ezt viselték a premontreiek) vitte el a cseh rendőrség.

A Gyöngyössi Irodalmi Társaság a cseh érában nem volt bejegyezve hivatalosan, mert be sem adhatta a bejegyzési kérelmét. A társaság mint irodalmi kör tevékenykedett, de nagyon szerteágazó munkát végzett egész Kárpátalján. Ez egy komoly szellemi ellenállás volt a cseh érában. Nagy szerepe volt abban az időben a magyar újságírásnak, és nagyon odafigyelt a cseh adminisztráció az újságírókra és az írókra. A cenzúra nagyon szigorúan bánt velük. A cseh hatóságok bezárták a magyar gimnáziumokat, csak Beregszászon maradhatott egy gimnázium. Az ungvári Drugeth Gimnázium ruszin lett. Korlátozva volt a magyar nyelven történő oktatás.

A csehek igyekeztek megváltoztatni a lakosság etnikai összetételét. A magyar falvak közé úgynevezett ruszin és szlovák telepes falvakat építettek, és oda a Verhovináról ruszin, valamint más területekről szlovák, cseh és morva családokat költöztettek.

Meg kell említeni a cseh hatóságok fellépését a görögkatolikus egyházzal szemben. Ortodox/pravoszláv, orosz pópákat hívtak be a Verhovinára, és ők missziót végeztek az ortodoxiára történő áttéréssel kapcsolatosan.

Sajátos volt a cseh agrárpolitika, mert a magyar gazdákat rosszul érintette, és ez a „cseh modell” az 1920-as évek végén nagy szegénységet, nyomort és éhséget hozott a Verhovinára. A nemzetközi sajtó is foglalkozott a témával, különösen az angol sajtó, amely egy újságírójuk révén értesült a helyi állapotokról. A „cseh modell” egy másik esetben is „nagyon hatékony” volt: amikor a nemzetközi görögkatolikus egyház karitatív szervezete egy szerelvény segélyt küldött a hegyekbe, a cseh vámhivatal őríási, szinte megfizethetetlen vámot szabott ki. Kozma Miklós, Kárpátalja későbbi kormányzója fivérével biciklin meglátogatta gyerekkori pajtásait a hegyekben. A cseh csendőrök még azokat is letartóztatták, akikkel kezét fogták.

A cseh éra az újfajta gyarmatosításnak egy formája volt. Erdekes, hogy a csehek jó emlékeket őriztek meg az emberek a cseh adminisztráció agitációja és propagandája következtében. A kárpátaljai lakosság nem sokat tudott a magyarországi helyzetről Trianon után, mert el volt zárva a Magyarországról érkező információktól.

Egy új országot kellett létrehozni, felépíteni a megcsönkített, kirabolt hazából, kialakítani egy újfajta közigazgatást és megszervezni az ország gazdaságának működését. Sok gyárnak, vállalatnak a fióktelepei a trianoni Magyarország területén kívül maradtak, például a Budapesti Vegyiművek fióktelepe Percsenyben, a Bantlin falepárló vegyi gyár, amelynek a vízszintes falepárló berendezése egyedül linek számított Európában.

A román megszállók kirabolták az országot, kivittek több tízezer vasúti szerelvényt, gyári berendezést, mezőgazdasági felszerelést és még sok mindent, és hadisarcot is kellett fizetnie Magyarországnak. Az országnak be kellett fogadni több százezer embert, akiket az elcsatolt területekről kiutasítottak, vagy akiknek el kellett menekülniük. Szükség volt az egyetemek áttelepítésére az új országokból Szegedre, Debrecenbe, a Selmecebányán működött erdészeti és bányászati főiskolát például Sopronban nyitották meg. Mindez komoly munkát igényelt, de még ott volt az oktatás elindítása minden szinten, és a hadsereggel is kellett kezdeni valamit, mert a trianoni szerződés minimálisra csökkentette a hadsereg létszámát, korlátozta a fegyverek mennyiségét, fajtáit, és a honvédelmi oktatást. Magyarország sok évig nem vehetett fel kölcsönt, addig, amíg az új országot nemzetközileg el nem ismerték. Az életszínvonal magasabb volt Csehszlovákiában, mint a trianoni Magyarországon. Sok év múlva is az emberek erre az időszakra emlékeztek szívesen. ►

Magyarország és én

Amikor 1938-ban, a csehek kivonultak Kárpátaljáról, nehéz ágyúkkal lőtték Munkácsot, amiért kártérítést fizettek, de szerencsére nem halt meg senki. Ungváron a tömegbe lőttek. „Köszönatképpen” Ungváron van most egy Masaryk híd. Amikor családi eseményen Szolyván jártunk pár évvel ezelőtt, és elmentünk az emlékhelyre, virágot vittünk, imádkoztunk a kápolnában. Visszafelé úton találkoztunk helybeli emberekkel, akik elmondták, hogy az általuk nagyra tartott Masaryknak szobrot szeretnének állítani Szolyva környékén.

A szovjet érában sem volt egyszerű a kapcsolattartás a rokonokkal sem Szelmencen, sem Nagykaposon. A szovjet-unióbeli Kisszelmencre, amely a határzónához tartozott, a háború után hosszú évekig csak milíciai engedéllyel lehetett kilátogatni a rokonokhoz. Igazságügyi orvosi igazolással sem kapott engedélyt édesanyám, hogy elmenjen Nagykaposra az édesanyja temetésére 1959-ben, édesapám pedig a nővére temetésére nem tudott elutazni 1985-ben Nagyszelmencre.

Szülőföldem, a volt Ung vármegye tragédiája nem csupán a XX. század, hanem a magyar nemzeti közösség szomorú mementója is. Ezt jelzi a 2003-ban a határsáv két szélén felállított félbevágott székelykapu, amely hüen tükrözi a trianoni és a párizsi békeszerződéseknek a magyar nemzetre gyakorolt hatását. Bár a magyar nemzetet több részre szabdalták a határok, de „egy vérből valók vagyunk”, hagyományainkat és nyelvünket megőriztük és meg fogjuk őrizni a következő 100 évben is.

Ui.: Sok adatot elbeszélésből ismerek, de még azokat sem írtam le mindet, ezért nincs feltüntetve forrásirodalom, de aki többet szeretne tudni a cseh éráról és a „cseh polgári demokráciáról”, keresse Botlik József kisebbségkutató, történész írásait. Köszönjük Kárpátaljáról szóló könyveit, cikkeiket.

Budapest, 2020. május 2.

*Zólyominé Vékassy Ilona,
az Ung-vidéki
Baráti Kör tagja,
a Bercsényi Miklós Alapítvány
kuratóriumának elnöke*

Sohasem tettem fel magamnak ezt a kérdést, nem gondolkodtam el azon, hogy mit jelent számomra Magyarország, sem azon, ki vagyok én mint magyar, mi Magyarország mint ország, kik vagyunk mi – Magyarország és az összes magyar –, bárhol is élünk, születünk, jártunk-e a jelenlegi Magyarországon vagy sem, ha a balsorsunk vagy jó szerencsénk következtében a jelenlegi Magyarország határain kívül születünk.

Nem gondolkodtam a kapcsolatokon sem, amelyek a hazámhoz kötnek.

Mindezen csak úgy tudok gondolkodni, mint egy olyan magyar, akinek egy ideig idegen zászló alatt kellett élnie, idegen himnuszt tisztelni, nem a sajátját.

Nagy Magyarországon születve, Csonka (vagy ahogy én nevezem „kiszabott”) Magyarországon élve, csak annyit tudok mondani, hogy Magyarország olyan volt és ma is valami olyan számomra, mint a lelkünk, mi magunk, valami olyan személyes, annyira intim, hogy néha nehéz megmagyarázni, hangosan kimondani. Egy olyan szoros és kölcsönös kapcsolat, mint amilyen az ember testrészei között van, és nem lehet megfélemlíteni róla, sem megtagadni, vagy nem törődni vele. Azt mondják, hogy ha egy ember elveszti karját vagy lábát, még akkor is a helyükön érzi azokat, amikor már rokkant. Ez Magyarország minden magyar számára. Ezt jelenti számomra is.

Látom magam előtt azt a kislányt, aki voltam, amint Édesanyámmal a Tisza partjára megyek, amely Románia és a Szovjetunó közötti határ lett, és elválasztotta egymástól Máramaroszigetet és Aknaszlatinát, szüleim szülővárosait. Máramarosziget Édesanyám szülővárosa volt, amelyet elhagyott, hogy a Tisza másik partjára költözzön Aknaszlatinára, ahol családot alapított Édesapámmal. Mindkét város ezeréves magyar múltra tekint vissza, de hároméves koromban román, illetve szovjet lett. Télen mentünk oda, amikor a levelüket vesztett fák csupaszok voltak, és látni lehetett Máramaroszigetet, ahol családunk egy része élt. Édesanyám megmutatta a nagybátyám házáat, a főteret, a gimnáziumot, ahol bátyám tanult anélkül, hogy befejezhette volna a tanulmányait a határok miatt, a Tisza túlsó partját, ahol Édesapámmal sétálgatott, a templomot, ahol megkereszteltek... Néha egy alakot látva azt hittem, hogy a nagybátyám, akit személyesen nem volt lehetőségem megismerni, mert ott volt a határ, és szétválasztotta a családokat, barátokat, életeket. A határ egy valóság volt, amelyhez hozzászoktunk, mint a beteg a krónikus betegségéhez. És mindez számomra Magyarország volt, a hazám, a családom, a gyökereim, az anyanyelvem, az önazonosságom...

Sohasem tudtam elmenni a szüleimmel együtt a Tisza túlsó partjára, hogy megmutathassák nekem azokat a helyeket, ahonnan származunk, a helyeket, amelyeket sohasem hagytunk el... A valóság csak néhány féltve őrzött családi fénykép volt, amelyeken nemcsak a rokonokat ismerhettem meg, de a környezetüket is, a hagyományaikat, a valamikori magyar mindennapokat...

És ugyanakkor látom magam ötéves kislánként, aki beszél magyarul, oroszul, ukránul, ért románul. A szüleim csak magyarul beszéltek és értettek. Látom magam a kis magyar, orosz, román, ruszin és zsidó játszótársaim között: barátok voltunk, nem volt nyelvi akadály köztünk. Tudtuk

egymásról, ki milyen nemzetiségű, az önazonosságunk szerint ünnepeltük meg az ünnepeinket, néha titokban, mert rossz szemmel nézték a karácsony és a húsvét megünneplését, tilos volt megemlékezni a történelmi ünnepeinkről. És közben új ünnepeket kellett ünnepelni, új dátumokra emlékezni, amelyek messziről jöttek, hivatalosan bevezették, ünnepeztették, anélkül, hogy a helyi lakosság bármit is tudjon eredetükről, jelentésükről. Válhattak-e igazi ünnepeinké? ...

És mégis hálával gondolok első kis orosz barátnőmre, Verára, egy katonatiszt kislányára, akinek már nem emlékszem az arcára, semmi másra, csak a nevére. Vele játszottam óvodás koromban, és megtanultuk egymás nyelvét. Emlékszik-e még a kis magyar Évikére, akivel futkározott a réten a „bábuskája” őrző tekintete alatt, és pipacsot szedtek? A mai napig nagyon kedvesek számomra a pipacsos mezők, és a játszó gyerekekkel Magyarországot jelentik nekem, mint ahogy a smaragd zöld táj Írországot juttatja az ember eszébe...

Eszembe jut az a hét-nyolcéves iskolás kislány is, aki voltam, amint a ruszin barátnőmmel, Szonjával azon vitatkozom, hogy mi veszélyesebb: a dörgés vagy a villámlás? Én a dörgést tartottam veszélyesebbnek, mert a szó magyarul agresszívebben hangzott számomra. Azóta is szeretem szemlélni az eget, legyen az bármily felhővel borított, békét hirdetve nekünk, vagy fekete fellegekkel borított, amelyek a vihart jelzik, a változó és mozgalmal felhőket, amelyek olyanok, mint a magyar történelem...

És később már a gimnázium legjobb diákjaként látom magam, akinek szép és nagy jövőt jósoltak a matematika területén, azt a diákot, aki szeretett olvasni, újat tanulni, és olvasott minden nyelven, amelyet ismert: magyarul, oroszul, ukránul, sőt még franciául is...

A gyerekek többsége csak magyarul olvasott, még akkor is, ha orosz vagy ukrán iskolába jártak (nagyon sokáig nem volt magyar középiskola a második világháború után). A szülők adták át a gyerekeiknek az anyanyelvi tudást. Könyveket cseréltünk, és lázasan olvastuk azokat, hogy nyári estéken beszélgessünk róluk a házak előtt üldögélve, vagy az udvarban, kertben. Boldog volt az a család, amelynek volt könyvtára, mert egy magyar nyelvű könyv valódi kincset jelentett. Nekünk volt könyvtárunk.

Ez az irodalom Magyarországot jelentette számunkra, a történelmünket, hagyományainkat, önazonosságunkat. A valóságról, amely körülött bennünket, nem beszéltek, azt éltük. Vagy ha beszéltek, akkor az idő múlását azzal jeleltük, hogy „amikor a csehek bejöttek”, „amikor a románok letelepedtek”, „amikor a magyarok visszajöttek”, „amikor bejöttek az oroszok”. Mindez a határok valóságát jelentette, a határokat, amelyeket lelkünk mélyén ideigleneseknek hittünk: mi magunk, az érzéseink Magyarország és anyanyelvünk iránt ugyanaz maradt, noha az iskolákban egy olyan történelmet, irodalmat, földrajzot tanítottak nekünk, amely nem szólt a környezetünkről, a kultúránkról. Ez is egyfajta határ volt, amelyhez hozzászoktunk. De nem volt a miénk. Nem ismertünk más országokat, mint a mai fiatalok. Sem a légkör, sem a mindennapi gondok nem tették ezt lehetővé. És ekkor lett divat a levelezés a világ minden táján élő fiatalokkal. Én is szerettem levelezni. ►

Magyarország és én

◀ A levelezés határokat nyitott meg előttünk, egy másfajta élettel ismertetett meg, amelyről nem beszéltek az iskolában. Egy képzeletbeli utazás volt, távoli országok felfedezése. Huszonkét ország fiataljaival leveleztem, minden nyelven, amelyet ismertem vagy tanultam. Egyszer egy német levelezőtársam azt szerette volna tudni, hogy miért élek a Szovjetunióban magyar létemre. Csak tizenöt éves voltam, és megpróbáltam a mindennapi életben szerzett tudásom alapján válaszolni neki. Az iskolában erről nem beszéltünk, tabu volt. Így megírtam a német fiúnak, hogy mivel Kárpátalján születtem, amikor az még Magyarországhoz tartozott, természetes, hogy magyar vagyok és Magyarország az első hazám. De a határok felállításával automatikusan szovjet lettem két éves koromban. Pont. És nem jött válasz.

Már el is felejtettem ezt a levelezőtársamat, amikor két évvel később a bátyámat, aki vezető állást töltött be, behívták a városi tanácsházára, és illetékesek a gimnazista húga leveléről kérdezték, mert azt cenzúrázták és visszajött. Ekkor kaptam az első leckét „politikából”, magyarázatokat a határainkról és egy tanácsot, hogy még akkor se beszéljünk erről, ha igazunk van.

Ekkor zárult be előttem a „matematika kapuja”, és valóban megértettem azt, hogy ki vagyok. Tudatosan is magyar lettem, nemcsak ösztönösen. És félttem. Mint egy gyerek, aki nem tudja, hogy miért büntették meg. Abbahagytam a levelezést, mindenfajta levelezést. Egy kamasz nem lát világosan, nem érti, hogy jobb hallgatni, nem beszélni az igazságról... de a lelke szabad.

Magyarország valóban az „enyém” lett, az egész Magyarország. A határok csak egy objektív valóságot jelentettek. Magyarország volt és ma is az én szent magyar hazám, a mindenem, akinek életem köszönhetem. Nehéz francia nyelvre lefordítani a „Hazám, hazám” kezdetű ária szavait Erkel Ferenc Bánk bán című operájából, mert ahhoz, hogy ezeket a szavakat megértsük, magyarnak kell lennünk, azt hiszem.

Az életem természetesen tovább folytatódott ott, ahol voltam. Folytattam a tanulást, de más utat kellett választanom. Szüleim, fivéreim támogatásával azon kevés (magyar és román anyanyelvű) tanárom segítségével, akiknek fontosabb volt a legjobb diákjuk jövője, mint a félelem és saját biztonságuk.

Az idegen nyelvek karán kezdtem tanulni. Továbbra is jó diák voltam, továbbra is sokat olvastam, továbbra is magyar voltam lélekben és meggyőződésemben, a valós határoktól való félelemből zárva, de belső határok nélkül.

Egyetemistaként jártam először Budapesten. A barátaim és rokonaim igyekeztek bemutatni nekem Budapest nevezetességeit, de mindet ismertem olvasmányaimból, fivéreim elbeszéléseiből. Mind az emlékezetembe voltak vésve, részemmé váltak. Annak az országnak a fővárosa volt Budapest, amellyel mindig azonosnak éreztem magam, mert minden hozzá kötött, kivéve a határok valóságát.

Látom magam, amint sírok, amikor először hallok nyilvánosan a magyar himnuszról. „Isten, áldd meg a magyart” szavai nekem szóltak, a lelkemet érintették, és azt hiszem, többé-kevésbé minden magyar számára ugyanazt jelentik. Több nyelvet is beszélhet az ember, lehet két-, három- vagy akár négy nyelvű is, csak az anyanyelvén érzi igazán a szavak jelentését, azon a nyelven, amelyet hallotta az első szavakat, megtanult beszélni, a Miatyánkot imádkozni, énekelni. Az anyanyelvünkön az olyan szavak, mint „apa, anya, testvér, otthon, szeretet, Isten” több jelentéssel bírnak, mint bármely másik nyelven. Az anyanyelvemen Magyarország és én egy egységet alkotunk, ahol én csak egy csepp víz vagyok abban az óceánban, ami számomra Magyarország.

Később, tanárként már a jelenlegi Magyarország területén éltem anélkül, hogy valaha is itt szerettem volna letelepedni, elhagyni Kárpátalját. De az élet gyakran felkínál nekünk egy utat, amelyen mennünk kell, és ezen az úton felszámolhatjuk és megsemmisíthetjük azokat a hibákat, amelyek megváltoztatták a sorsunkat, és amelyek arra tanítanak, hogy mi ne kövessünk el hasonlókat.

Orosz és francia nyelvet tanítottam, azon országok nyelvét, amelyek döntő szerepet játszottak Magyarország történelmében. Megpróbáltam megismertetni diákjaimat, olyan kamaszokat, amilyen

én is voltam valamikor, ezen országok nyelvével és kultúrájával, őszintén beszélve velük az országok történelmi és kulturális gazdagságának ismertetésekor, megfélelmezve a határokról.

A tanulóim az elsők között látogattak el a szovjet Kárpátaljára, Franciaországba és más európai országokba, mihelyt ez lehetséges lett. A valóságban fedezhették fel ezen országok szépségeit, és nem egy határon keresztül, mint én valamikor. Láthatták, hogy mind hasonlóak vagyunk, bárhol is élünk, bármilyen határ is válasszon el bennünket. Megérthették, hogy a saját azonosságunk nem gátol bennünket abban, hogy szeressük és tiszteljük a másokét, és hogy a cserekapcsolatok kölcsönösen gazdagítanak bennünket, barátokká tesznek.

Látom diákjaimat, néptáncainkat ropva Strasbourgban Magyarország Európai Unióba lépésének napján, és nagyon remélem, hogy az Unió meg fogja szüntetni az összes belső határt Európában, megőrizve az országok identitását, nyelvüket, kultúrájukat, hagyományait. Lehet, hogy ez sok időt fog igénybe venni, lehet, hogy már nem lehetek a tanúja, de mint tanár, akinek a szakmája a hivatása volt, és aki egész aktív életét diákok között töltötte, azt remélem, hogy eljön egy olyan idő, amikor egyetlen anyának sem kell gyermekével egy határrá vált folyó partjára mennie azért, hogy megmutassa gyermekének a szülővárosát. Amikor nem lesz tilos megszólalni anyanyelvén, amikor nem lesz elitélendő megünnepelni a saját hagyományos, vallási és történelmi ünnepeket, amikor magyarnak lenni egyenlő lesz azzal, hogy francia, orosz, német, belga vagy más nemzetiségű az ember az azonosság valódi értelmezésével, és ez csak gazdagítani fogja az embereket, amikor a félelem nem bénítja meg a szellemet.

Magyarország és én.

Mit jelent ez számomra? Semmi mást, azt hiszem, mint az azonosságomat és minden gazdagságot, amit életem során kaptam, minden bánatával és örömeivel, bukásával és sikerével, barátsággal, amely az egész világ embereihez köt.

Egyszer egy ukrán évfolyamtársam azt kérdezte tőlem, miért vagyunk mi, magyarok olyan gögösek. Akkor nem ismertem ezt a szót ukránul, és így a válaszom a következő volt: „Ha megmagyarázod, mit jelent ez a szó, talán tudok válaszolni.” Nem késlekedett a válaszal: „Látod, már ez a válaszod is ezt a gögőt bizonyítja.” Azóta ez a szó is ismerem ukránul, és gondolatban most válaszolok neki: „Nem, nem vagyunk gögösek, én sem vagyok az, tévedsz. De büszkék vagyunk a történelmünkre, kultúránkra és civilizációnkra anélkül, hogy másokét lekicsinyítsük. Szent István királyunk a fiához írt Intelmeiben már azt tanácsolta nekünk, hogy tiszteljük az idegeneket, és azt hiszem, mi követjük a tanácsát.” És azt hiszem, az, hogy az ember szereti a népét, kultúráját, országát és anyanyelvét, nem mond ellent annak, hogy tiszteljük a másokét is, akik sokszínűségükkel gazdagítanak bennünket. Ezért ajánlom gondolataimat a legjobb barátainak szerte a világban:

Jeanine-nak, a lyoni francia barátnőmnek, akihez sokéves barátság köt, és akinek köszönöm azt a tiszteletet, amellyel a legvédtelenebbek felé fordul;

Carmennek és Isaiás-nak, a spanyol barátainak, akiknek köszönöm a spanyol nyelv és kultúra iránti szeretetüket és azokat az ismereteket, amelyekkel gazdagítanak;

Marie-Louise-nak és Karine-nak, a skandináv kollégáimnak és barátnőimnek, akiknek köszönöm a nyitottság példáját, amellyel a világ felé fordulnak;

Chiarának, a szicíliai barátnőmnek, akinek köszönöm a nagy vendégszeretetet és a meleg fogadtatást.

És mindenkinek, aki osztja a meggyőződésemet, hogy egy jobb világ felépítéséhez szeretnünk kell a saját országunkat és tisztelni a másokét, mert mindenki tartozik valamilyen néphez, nemzethez, etnikumhoz anélkül, hogy azt választotta volna, és mindegyikünk azt a feladatot örökölte, hogy a legkisebb hozzájárulásával is gazdagítania kell hazáját.

„Magyarország és én” számomra eddigi jelentésem. Egy egészet, egy nemzetet, amely hat országban él anélkül, hogy ebben dönthetett volna. És én egy kis pont vagyok benne, ehhez az egészhez tartozom, és azt érzem, hogy egy vagyok az összes magyar közül, bárhol is éljen.

Se több, se kevesebb.

Mán Éva

*francia, orosz és spanyol nyelvtanár,
Franciaország Akadémiai Pálmaág rendjének („lila becsületrend”)
lovagja, a győri Alliance Française társadalmi egyesület elnöke,
jelenleg már nyugdíjas*

Száz fa a száz év emlékére

Elválasztva is összetartozunk

„Az Országgyűlés az Alaptörvényben rögzített felelősségvissélés jegyében, a történelmi Magyarország területét szét-daraboló és a magyar nemzet harmadát idegen államok fennhatósága alá szorító, 1920. június 4-én aláírt békediktátum 100. évfordulójára emlékezve, számot vetve e békediktátum által okozott politikai, gazdasági, jogi és lélektani problémák máig tartó megoldatlanságával, de egyben erőt merítve a külhoni magyarság megmaradásba vetett hitéből és értékével a 2010-ben megkezdett határokon átívelő békés nemzetegyesítési politika eredményeit, a 2020. évet a nemzeti összetartozás évének nyilvánította.” Idén számos rendezvényt terveznek Kárpát-medence szerte. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség aktivistái nemrég száz kárpátaljai tölgyfa-csemetét ültettek el a Csomai Honfoglalási Emlékpark köré. Az akcióról Molnár László kulturális titkárt kérdeztük.

– Ismerjük előbb meg ezt a területet, ahová a fákat ültetik!

– A múlt század nyolcvanas éveiben Viktor Bobkov orosz régész Tiszacsoma határában 26 honfoglalás kori sírt tárt fel – kezdte a kulturális titkár. – Aztán 1993–99 között az Ungvári Nemzeti Egyetem archeológusai, Balahuri Eduard és Kategorisko Vjacseszlav vezetésével további 78 sírt tártak fel. Majd 2003 szeptembere és októbere folyamán az Ungvári Nemzeti Egyetem és a Magyar Nemzeti

Múzeum munkatársai közös ásatási munkálatokat végeztek, melyek legfontosabb eredménye az volt, hogy rábukkantak egy korabeli település nyomaira. Az itt feltárt többgenerációs sírok, és számos egyéb jel is arra utal, hogy a honfoglaló magyarok egy része itt le is telepedett. A temető északi részén a KMKSZ kezdeményezésére 1996-ban emlékparkot létesítettek, melyet 2000-ben avattak fel.

– Azóta számos szobor díszíti a parkot, s mellette egy impozáns épület is található.

– Az épületet a KMKSZ két évvel ezelőtt vásárolta meg, s Makovecz-stílusban átépítette azt, melyben látogatóközpontot létesít. Most folyik a belső feltöltése. Korabeli fegyvereket, ruhákat, zászlókat, használati eszközöket tekinthetnek majd meg az idelátogatók, s videóbemutatón ismerkedhetnek meg a turisták azzal, hogyan telepedtek itt le honfoglaló ősünk. Emellett konferenciák, találkozók megtartására is lehetőséget biztosít a létesítmény. Átadását a koronavírus megfékezésére hozott intézkedések miatt egyelőre elhalasztottuk.

– A faültetést viszont megtartották...

– Az összetartozás éve alkalmából, a száz évvel ezelőtt aláírt békediktátumra

emlékeztetve a szövetségünk száz kárpátaljai tölgyet tervezett elültetni a park és a látogatóközpont köré. A csemetéket már korábban megrendeltük, azokat meghozták, így el is kellett ültetni. Természetesen a szabályok, előírások szigorú betartásával történt mindez. Az aktivisták felváltva, különböző időpontokban érkeztek, hogy saját kezűleg ültessenek el egy-egy fát.

Bízunk benne, hogy unokáink is élvezni fogják az akkorra fákká terebélyesedő tölgyek árnyékát, s szeretettel emlékeznek azok ültetőire.

Kovács Erzsébet

Idén is elindul a Magyarok Kenyere program

Idén is elindul a Magyarok Kenyere – 15 millió búzaszem jótékonyági program – olvasható a Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Országos Szövetsége (MAGOSZ) és a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) közös közleményében. Mint kiemelik, a gazdák adományait a koronavírus sem állíthatja meg, most mindennél nagyobb szükség van a Kárpát-medencei magyar gazdák összefogására.

A trianoni békeszerződés aláírásának 100. évfordulója alkalmából új elemmel is bővül a program, egy csíksomlyói Búzaszentelő Ünneppel, amelyet a virtuális térben valósítanak meg.

A Magyarok Kenyere – 15 millió búzaszem program több tízezer gyermek ellátásához járul hozzá évről évre, és számos kárpátaljai gazdát segítenek vetőmagadományokkal is. A tavalyi esztendő minden eddiginél

sikeresebb volt a program életében: több mint 5700 magyarországi és határon túli magyar gazda vett részt az adomá-

nyozásban, és csaknem 800 tonna búzát gyűjtöttek. A MAGOSZ és a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara elkötelezett abban, hogy a határon túli magyarság hitét, kitartását az adományozáson túl a gazdasági és szakmai együttműködések területén is kamatoztassák. Az összetartozás jeleként megszólították a nagyvilág magyarságát, üzenetük és jelképes lisztadományuk így eljuthatott többek között az Egyesült Államok, Kanada, Venezuela, Írország és Ausztria számos magyar közösségéhez is.

A NAK és a MAGOSZ az idén is számít a magyar gazdatársadalom jótékony adományaira, de a koronavírus okozta helyzetben a búza-felajánlás mellett kiemelten számítanak a Magyarok Kenyere Alapítványhoz érkező pénzdományokra, és a mezőgazdaságon kívüli személyek támogatására is.

Forrás: MTI

nyozásban, és csaknem 800 tonna búzát gyűjtöttek.

A MAGOSZ és a Nemzeti Agrárgaz-

Több lábon állás

Egy biogazdaság Batáron

Vajon mekkora jelentőséggel bír ma az a tény, hogy Kárpátalján a vele szomszédos négy ország mindegyikéhez képest bő két évtizedes késéssel épültek fel az első szupermarketek? Mert mostanra nyilvánvalóvá vált, hogy ahol ezek az áruházláncok megjelentek, ott gyorsan átalakultak a vásárlási szokások. Az élelmiszeriparokban készült tömegáru rohamos gyorsasággal mindennapjaink részévé vált, s már csak nosztalgiával tudunk gondolni a natúr termékekre.

– Először magam sem hittem volna, hogy olyan sokat jelent ez a húsz évnyi fáziskésés, de aztán vendégeim viselkedéséből kitudt, hogy még valamennyien ismerik és szeretik az otthoni ízeket – kezdi beszélgetésünket Tüzes Pál batári biogazda, miközben végighaladunk a másfél évtizeddel ezelőtt beindított lekvárüzemen. – Most, karanténban erre ugyan nincs mód, de az év nagy részében a hozzánk látogató csoportok megtekinthetik, hogyan készülnek nálunk a különböző dzsemek, gyümölcszések, szörpök és ivólék. Ezekkel alaposabb ismeretséget aztán a szomszédos kóstolóteremben köthetnek. Vallom: sorsszerű, hogy tizenhárom évvel ezelőtt egy tucatnyi helyi gazdával egy magyarországi biotanfolyamon vehettem részt, majd később egy ottani szervezet végezte el nálam a termékek minősítését.

Tüzes Páléknál igencsak színes a termékpalletta, mivel a kezdetektől fogva nem csupán a hat hektáros biominősítésű kertjükben megtermelt szilvát, almát, körtét, cseresznyét, meggyet, birsalmát stb. dolgozzák fel. Emellett minden évben jelentős mennyiségű vadon termő gyümölcsöt – köztük áfonyát, szedret, kőkényt – vásárolnak fel. A vegyes gyümölcsből előállított lekvárokat, ivóléket, szörpöket szívesen megveszik nemcsak az ukrajnai,

de a magyarországi, németországi és a svájci bioboltok törzsvásárlói is.

Gazduramék már tizenöt évvel ezelőtt, az induláskor megértették: ebben a folyton változó világban a több lábon állás nem csupán ajánlatos, de egyenesen korparancs. A gyümölcsfeldolgozással csaknem egy időben létrehozták állattenyésztő telepüket, ahol jelenleg közel 200 mangalicát és 70 szürkemaráht tartanak.

– Az idelátogató turisták egy része bizonyára szívesen nézelődik a kutyricák környékén, illetve figyelni tisztos távolból a

szürkemaráhacsordát. Ám a haszonállatok sorsa mégiscsak az, hogy levágják őket és a húsuikat feldolgozzák.

– Eleinte csak annyi füstöltárut készítettünk mangalicából, illetve a sertés és a szürkemaráh húsából, amennyit a kóstolóteremben a vendégek elfogyasztottak – magyarázza Tüzes Pál. – Valamint jutott ezekből alkalmanként néhány kilogramm a környékbeli éttermek számára is. Később viszont, ahogy gyarapodott az állomány, lépni kellett. Így aztán hosszú

időn át hetente-kéthetente felutaztunk Kijevbe, és ott egy igencsak látogatott, egyébként csupa bio agrártermék reklámozó kiállítóterem előtt hatalmas nyáron egészben süttöttük az előre bepácolt mangalicát. Meg mellette kínáltuk a többi füstölt árut. Ami természetesen már első kóstolásra sokaknak ízlett. De amíg a vegyes sertés- és szürkemaráhkolbászra, illetve a többi füstöltáru a fővárosból és a többi nagyvárosból elegendő megrendelés érkezett, addig bizony több év is eltelt. Jelenleg ott tartunk, hogy a korábbi gyümölcsöző üzleti kapcsolatokat ápolva Galícia fővárosában, Lembergben kóstolótermet rendeztünk be, ahol a különböző gyümölcsökből, illetve a haszonállatok húsából készült termékeinket népszerűsítjük. Emellett itt helyben – ha a karantén után helyreáll a világ megszokott rendje – továbbra is fogadjuk azokat a látogatókat, akik a legutóbbi időkig főként az ország belsejéből érkeznek, de szerencsére időnként jön egy-egy kisebb csoport Magyarországról és Európa nyugati részéből is. Amit az elmúlt másfél évtized tapasztalataiból leszűrhetünk, azt röviden így foglalhatnám össze. Az Ukrajnában élők továbbra is nagyon kedvelik a natúr termékeket, és nyitottak minden ilyen jellegű élelmiszer iránt. Ám ezeket a többnyire prémium minőségű termékeket egyelőre kevesen tudják megfizetni. Tényként kell elkönyvelni azt is, hogy sokan nincsenek informálva arról sem, hogy hol keressék az ilyen jellegű árut. Az országunkban működő, a biotermékek fogyasztását népszerűsítő szövetség tevékenysége ugyan egyre hatékonyabb, ám azt is látni kell, hogy a vásárlókat megtevesztő csalók elleni küzdelemben még rengeteg a tennivaló. ➡

– Tüzesék három évvel ezelőtt azzal hívták fel magukra a figyelmet, hogy ezen a vidéken, Dél-Ugocsában az elsők között kezdtek el fóliában szőlőt termesztani. Kétségteljesen eredeti az ötlet. Mivel a termést a versenytársaknál legalább három héttel korábban piacra tudják dobni, gondolom, jelentős részben önök diktálhatják az árakat.

– Amikor a hozzánk látogatók megdicsérik az errefelé még nem mindennapnak számító kezdeményezést, hogy ne okozzák vendégeinknek csa-

lódást, bölcsen elhallgatom a szomorú valóságot. Mármint, hogy azoknak a fóliásátráknak csemegezőlővel való betelepítése, melyekben korábban zöldségféléket termesztünk, voltaképpen kényszer szülte megoldás. Ugyanis a munkaerőhiány bennünket is erősen sújt. Szakképzett kertészeket pedig errefelé már lámpással sem találni. Illetve, hál' Istennek, elég sokan vannak, de azok mindnyájan a saját fóliaházaikban szorgoskodnak. Egy szó mint száz, a csemegezőlő termesztése szerencsés döntésnek bizonyult.

– Mégis, ezen a téren mit mutatnak az elmúlt négy év tapasztalatai?

– Legfőképpen azt, hogy a hajtatóközegben is tudjuk folytatni a biotermesztés irányvonalát. Megtapasztaltuk, hogy két-három permetezéssel, amely természetesen a biogazdaságokban is engedélyezett réztartalmú szerekkel történik, sikerült

megvédeni minden esetben a termést. Hisz ebben az esetben nincs az a kényszerű elvárás, hogy minden jelentősebb eső után permetezni kell. A tápanyagellátás ugyancsak bioszerekkel történik. Amire számítottunk, az megvalósult. A fürtök korai érésének köszönhetően nincs gondunk az értékesítéssel sem. De hogy ne csak a magunk hasznát nézzük: büszke vagyok arra, hogy itt, a dél-ugocsai körzetben már négy-öt gazda termeszt fóliaházban szőlőt. Ma még nem tudjuk, mit hoz a jövő, ám jelenleg úgy tűnik, hogy ez egy ígéretes kezdeményezés.

-ardai-

„A növények összehangolása művészet”

Egy családi ház udvara nyugalmat, meghittséget áraszt, a zöldövezet kitűnő teret biztosít a hangulatos kerti partikhoz, különösen, ha művészi megalkotott környezetben történik. Igen, a díszkertek tervezése, kialakítása, a növények összehangolása művészet. Ezt vallja a jánosi születésű, immár Beregdédán élő Petrás Gábor és kis csapata.

– A középiskola befejezése után a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola kertészmérnöki szakára jelentkeztem, amit sikeresen be is fejez-

tem. Egy ideig az osztálytársammal, barátommal tevékenykedtünk ebben a szakmában, de a sors teljesen más vizekre vitt. Két hónappal ezelőttig, tizenöt éven át a vendéglátóiparban dolgoztam, de a kertszépítésekkel tulajdonképpen sosem hagytam fel. Most pedig már egyértelműen ebben a szakmában látom a jövőt – kezdte beszélgetésünket Gábor.

– *Ha ránézünk egy tujákkal, örökzöldekkel, ezer színű virággal pompázó zöld pázsitos kertre, nem kell hozzá tudósnak lenni, hogy rájövjünk, milyen sok munka van a szép látvány mögött. Mennyi időbe kerül egy ilyen szépséget létrehozni?*

– Ez sok mindentől függ. Ha „csak” újra kell élesíteni egy kertet, az területtől függően 4-5 napot vesz igénybe. De egy frissen telepített kertnek évek kellene, hogy úgy nézzen ki, ahogy azt a gazda megálmodta. A napokban egy család hívott, hogy tegyük rendbe az elhanyagolt kertjüket. A munkát a fák és a bokrok nyírásával kezdjük, kitisztítjuk az elhalt növénymaradványokat, hogy a növények lélegezhez jussanak. A sziklakertekben kicseréljük a kavicsot, a fakérget, majd a pázsitfű felfrissítésére kerül sor. Napok múltán az udvar újjáéled. Ha végeztünk, azt tanácsoljuk a gazdának, hogy nagyobb gondot

fordítson a gyepre, ugyanis az, ha nem locsolják, hamar kiszárad, és nem árt, ha néha kap egy kis műtrágyát is. A fákat rovar- és gombaölő szerekkel kell lepermetezni. Egyébként a teljes frissítésre évente legalább kétszer – ősszel és tavasszal – van szükség.

– *Ha egy új telek betelepítésére kérik fel önöket, saját ötletek alapján készítik el a díszkertet, vagy a tulajdonos elképzelései szerint?*

– Úgy vesszük észre, hogy egyre nagyobb igény van a díszkertekre. Ha a helyszínrre érkezünk, már látjuk, mit hová ültetnének majd, de természetesen

a megrendelő igénye a fontosabb. Viszont az is előfordul, hogy teljes mértékben ránk bízzák a kivitelezést. A hagyományos tuja mellett elterjedt a trópusi smaragdtuja és a gömbtuja, megannyi fenyőfajta, többféle növény közül lehet választani, a sziklakertbe vérborbolya, kecskerágó, cserjés pimpó, levendula, kúszó madár-birs, élő növények kerülnek, de helyet

kaphat a törpefenyő, hamisciprus és számos örökzöld, sőt, aki igényli, egy-egy gyümölcsfát is be lehet csempészni a díszkertbe. A díszkert lényege mindig a szépség. Hogy a díszfák, cserjék és sövények,

zöld pázsit és színes virágok olyan társulása alkossa, amelyek kölcsönösen sokkal többet hoznak ki egymásból a megszokottnál. Ez pedig a tudatos tervezésnek köszönhető, valamint a nyugalmat és békét sugárzó részleteknek. Egy aprólékosan, művészi igénnyel megalkotott kert végül olyan helyi alakul, ahol nemcsak testileg, de lelkileg is garantált a feltöltődés.

Hegedűs Csilla

Nagyapám igaz meséi

Ördög a moziban

(Folytatás. Elejét lásd lapunk korábbi számaiban.)

A játék, a játszás az ember egyik jellemző tulajdonsága. Szeretünk játszani csecsemőkorunktól kezdve meglelt felnőtt korunkig. A játék korai gyermekkorunkban fő tevékenységünk, és mint egy lakmuspapír, előrejelzi később kibontakozó hajlamainkat, képességeinket, ezért környezetünknek oda kell figyelnie rá. A játékból később kialakulhatnak hasznos tevékenységeink, kedvenc időtöltéseink, értelmes, okos vagy ostoba, buta szórakozásaink is. Nagyapám gyermek- és kamaszkorából mindkettőre bőven vannak példák, amelyekre rányomta bélyegét a kor és az ottani környezet. Így mesélt nekem ő ezekről.

Az elemi iskolát kijárva 1949-ben beiratkoztam Ungvárra az ottani egyetlen magyar iskolába, amely akkor hétosztályos volt. A megyeszékhelyet már a 18. században iskolavárosként tartották számon, a második világháború után, 1945-ben azonban a szovjet felszabadítók minden iskola-épületet elfoglaltak, a magyaroknak egyet sem hagytak. Az objektivitás kedvéért azt el kell ismerni, hogy abban az évben Ungvár egyetemi várossá vált, filológiai, történelmi, biológiai és orvosi karral.

Mivel a világháború után Kárpátalját bekebelezte a Szovjetunió, sok magyar család ukrán vagy orosz iskolába íratva be vagy át gyermekét, abból a meggondolásból, hogy annak nagyobb hasznát veszi majd. A szovjethatalom első évében Ungváron mindössze egyetlen magyar iskola maradt, a saját épület nélküli, 10-es számú hétosztályos iskola. Egy ukrán iskola fogadott be bennünket albérletbe, ők járhattak délelőtt, nekünk délután kellett. Egy óraker kezdődött a tanítás, és negyed hétig tartott. Ungvár a mi falunktól hét kilométerre volt, és míg nem jötték az őszi esők, gyalog jártunk be, ami másfél órába telt. Ha arra jött egy üres szekér, felkérkedtünk rá. Volt vonat is Ungvárra, de negyed tízkor jött, így három és fél órát kellett várunk iskolakezdetig. Csak akkor mentünk azzal, ha a rossz idő rákényszerített minket.

A mi fiúosztályunkban hatan-heten voltunk falusi gyerekek. Eleinte a városiak lenéztek és bugónak csúfoltak minket, de miután látták, hogy mi sem vagyunk butábbak, mint ők, legfeljebb bátortalanabbak, abbahagyták a gúnyolódást és közeledtek

hozzánk. Én is összebarátkoztam egy ungvári fiúval, pontosabban ő énvelem. Janinak hívták, nálam gyengébb tanuló volt, de erősebb, ügyesebb. Bár egy osztályba jártunk, két évvel idősebb volt nálam.

Az iskolába nemcsak uzsonnát, de ebédre való is vittem magammal, amit a városba érve elfogyasztottam. Édesanyám négy karéj jó házikenyeret csomagolt nekem, kettőt megkenve zsírral, vajjal vagy jobbajta lekvárral. A másik kettőhöz kolbászt, szalonnát vagy főtt tojást tett, összettel gyümölcsöt is küldött velem. A városiak közül nem mindenki hozott magával uzsonnát, ezért szokás volt kérni egymástól. Jani barátommal is csak néha küldtek elemőzsiát, leginkább két szelet sovány fekete kenyeret. Miután közelebről megismertem, megtudtam, hogy szegény családból származik, ezért mindig annyit vittem magammal, amennyiből neki is

jutott. Amikor vonattal jártam be, nem ritkán az állomásra is kijött elém, így már ott odaadtam neki az adagjának a felét. Az volt számára a napi első étkezés. Jani otthonosan mozgott a városban, és hívott, hogy menjek vele. Így jutottam el először az ungvári várba, a repülőtérré, az ócskapiacra, a téglagyárba, ahol megnéztük, hogyan készül a téglák, sőt a szőlőhegyre és a cigánytelepre is. Jani egyik bátyja, aki amolyan kiségitője volt a moziban a gépésznek, többször bevitt minket ingyen a vetítésekre.

Amikor megjöttek a hideg őszi esők, elmentem vele hozzájuk haza. Akkor láttam meg, hogy mennyire szegények. Egy több-lakásos egykori cselédházban laktak a város szélén, vagy öt szomszédjukkal együtt. A szobájukat nem láttam belülről, de a konyha rendetlen és szegényes volt. Ki tudja, mikor meszelték utoljára, de úgy tűnt, hogy takarítani sem nagyon szokták. A padló döngölt anyag volt, a bútorzat ócska, szegényes és

hiányos. A tűzhelyük egy rozszart csikóspór, egyik lába hiányzott, téglával támasztották alá. A fal mellett két dikónak nevezett szűk, kényelmetlen fekvőhely állt.

Jani apja utcaseprő volt, hajnalban kelt, és ha végzett a járdák seprésével, a városgazdálkodási vállalat istállójába ment, segíteni a kenyereskocsis cimborájának. Ezért cserébe vitt haza két vekni fekete kenyeret, ami olyan rossz volt, hogy a népnyelv vályogkenyérnek csúfolta, meg néhány összenyomódott péksüteményt, amit a boltokba már nem lehetett kiszállítani. Az anyja mosni, padlót súrolni, kerti munkákat végezni járt el tehetősebb családokhoz. Az idősebbik bátyja mitfárer volt (teherautósofőr segédje) fizetés nélkül, a fiatalabbik, akit már említettem, kiségitő a moziban, amiért a gépész zsebből adott neki néhány rubelt. Két lánytestvére is volt, de velük egyszer sem találkoztam.

A fiatalabbik báty, akinek Prézli volt a beceneve, rávett minket Janival, hogy iskola helyett menjünk ki a városközpontba koldulni. Rám adott egy rongyos férfizakót, ami legalább a térdemig ért, a derekamon átkötötte egy madzaggal, a fejembe pedig egy rossz kucsmát nyomott, ami alól alig láttam ki. Egy óra után indultunk el, ne-hogy véletlenül találkozzunk valakivel az iskolából. Az Ung-parton, a gyaloghíd két oldalán álltunk meg koldulni, a kezünkben egy-egy rossz bögrével. Amikor összegyűlt benne valamennyi kopejka, Prézli, aki ott járkált körülöt-tünk, kivette, mondván, hogy majd megosztozunk rajta. Éppen hátratoltam a fejem a kucsmát, hogy jobban lássak, amikor arra jött három falunkbeli asszony, akik a piacon voltak árulni, és hazafelé tartottak. Elhaladva melletttem az egyik megszólalt, hogy „nézzétek már, ez a koldusgyerek a kis Gortvay Gabikára hasonlít!” Szerencsére siettek a vonatra, és nem álltak meg. Nagyon megijedtem, hogy édesanyám fülébe fog jutni az eset, ezért többé nem mentem el Janiékhoz, de az iskolában továbbra is adtam neki a tízóraimból.

Nemcsak használati tárgyaink és be-rendezéseink estek a háborús pusztítás áldozatául, de könyveink, játékaink is. Így gyerekkorunkban magunk próbáltunk meg játékokat fabrikálni. Labdát készítettünk a tehenünk összegyűjtött szőréből, ami elég macerás munka volt, és ha nem sikerült jól, hamar széthullott. Télen vékony deszkából siléceket eszkaláltam magamnak, ami jól siklott a havon, és le lehetett vele csúszni a domboldalon. Harmadik osztályos koromban egyik nagybátyám megajándékozott az ő régi korcsolyájával. Nagy értéknek számított, mert korcsolyája csak a nagyobb fiúknak volt. A vasútbányának nevezett

kanálisban tanultam meg korcsolyázni, ahol ősszel összegyűlt a víz, aztán télen megfagyott. A vasúton túli földön is volt egy jégpálya, amit azonban akadályok nehezítettek, az odahordott szemét kupacai. Egy alkalommal beleakadt egyikbe a korcsolyám, és a halomra estem, amiből éppen egy törött üveg állt ki. Szerencsére az arcom elé kaptam a kezemet, de komoly sérülést szenvedtem a kézfejemem. Annnyira ömlött a vér a sebből, hogy az egyik nagyobb fiú levette a korcsolyájáról a bőrszíjat, és azzal kötötte át a csuklóm. A forradás még ma is látszik.

Később, amikor nagyobb lettem, osztálytársaimmal kiöltöttük, hogy gyártunk magunknak egy rollert, két deszka, kormányként egy keresztben odaszögezett lécs és két kerék felhasználásával. Nem volt könnyű keréknek való alkatrészt találni. Voltak egyesek, akik egy vasúti berendezésről szerelték le őket. Egy fiút el is kaptak, és bevitték a milíciára rongálásért. Ezután inkább golyóscsapágyat használtunk keréknek, és elkészítettünk két-három rollert. Meglehetősen kezdetleges alkotmány volt, mi tolóbricskának kereszteltük el. Az aszfaltburkolatú országúton mindenestre elég jól lehetett vele gurulni. Ezzel egy-két nyarunk telt el, aztán abbamaradt.

Butább játékra is rászoktunk. Nagyobb fiúktól megtudtuk, hogyan lehet hangosat durrantani, amivel megijeszthetünk másokat. Egy lyukas kulcs kellett hozzá, egy beleillő vastag szeg, valamint gyufa mérge, azaz a gyufaszálakról levakart vörös foszfor. Ha kemény tárgyhoz vágjuk, a kulcs üregébe töltött foszfor berobbant és nagyot szólt. Később modernizáltuk a lövékének nevezett szerkezetet, kulcs helyett rézcsövet használtunk. Szüleink nem szerették, hogy ilyesmivel játszunk, mert a durranások lövöldözésnek tunk.

Ez a szórakozás is egy évig foglalt le minket, utána újabb, számomra mindenképpen hasznosabb időtöltésbe kezdünk, a snúrozásba és petákozásba. Ezek pénznyerési játékok voltak, aprópénzt kellett egy vonalhoz, illetve egy lyukba dobni és pöckölni. Mivel a szomszédunkban, a kultúrház udvarán gyülekeztek a gyerekek, én mindig benne voltam, és hamar megtanultam a fortélyokat. Általában ötkopejkásokkal játszottuk, így egy játék alatt húsz-huszonöt kopejkát is el lehetett nyerni a többiekől, ami nekem gyakran sikerült is. Összehasonlításként megjegyzem, hogy egy kiló kenyér akkor 1,60-ba került, egy pohár limonádé pedig öt kopejkába. A nyereség egy részét félretettem, így egyszer kilenc rubelem is összegyűlt. Édesanyám az elején tiltotta, hogy én pénzzel játsszak, de miután megtudta, hogy mindig nyerek, hát megengedte, hogy menjek.

A szovjet életforma népszerűsítésében jelentős szerepet kapott a film, ezért létrehozták a vándormozi intézményét. A „vándorok” minden este más faluban vetítettek a kultúrházban. A filmek a háborúról szóltak,

a szovjet hadsereg dicsőségét hirdették, vagy épp a falu modernizálását propagálták, gyönyörű kolhozmezőket mutattak be, gépekkel, modern termeléssel, a kommunista munkaversenyek öntudatos, erőteljes duzzadó győztéseivel, a sztahanovistákkal. Mivel a mozi újdonságnak számított, a felnőttek és a gyerekek is mentek csapatostul, pedig nem értettek belőle semmit, mert orosz filmeket vetítettek.

A falvak többségében nem volt villany, így a mozihoz áramfejlesztőt is kellett vinni, egy nagy, ormótlán gépet, amit csak két markos ember bírt felemelni a szekérre. A masina, ahogy azt a falusiak mondták, vetítés közben sokszor leállt, például amikor kifogyott a benzin. Egy alkalommal, miután nagy sokára végre újraindult a film, nagy felfordulás, visítozás támadt. Az első sorban ülő nézők felriadtak, amikor közéjük esett a vászon és abba csavarodva valami, ami mozgott. Ijedségükben még a lócát is felborították, rá a mögöttük levők lábára. Egy ember a hátsóbb sorokban elkiáltotta magát, hogy itt van az ördög, ami pánikot okozott, mindenki tapogatózva rohant ki-fele. Egyesek állították, hogy a félsötétben egy bakkecskét láttak, amikor azonban petróleumlámpát gyújtottak, nem találtak kecskét, csak a leesett vetítévásznat.

Azon az estén én is ott voltam a mozi-ban, később pedig az is tudomásomra jutott, mi történt pontosan. A kecské az ijesztgetésekre „szakosodott” helybeli suhancok vitték be a moziba, akiket nem engedtek be, mivel nem tudtak kifizetni egy rubelt belépőként, ezért kieszték, hogy elkövetnek egy csíny. A hátsó ajtón csempészték be, ami az öltözőn keresztül a színpadra vezetett. Mikor újraindult a film, a kecske megrémült a vetítévásznatól, nekiszaladt, és a belegabalyodott szarvával leszakította azt. A felfordulás közepette a fiúk gyorsan kiráncigálták az állatot, hogy eltüntessék a bizonyítékot.

Ezek a suhancok leginkább csak néhány osztályt járt rossz tanuló fiúk voltak, így durvaságokkal igyekeztek szórakozni. Az efféle faragatlan tréfák falun a múlt hagyatékának voltak tekinthetők, azokból az időkből, amikor a lakosság nagyobb része még analfabéta volt, így a kultúra nem juthatott el hozzá. Gyerekkoromban én is sok félelmetes mesét hallottam szellemekről, kísértetekről, boszorkányokról. Később már nem hittem bennük, de sokakban, főleg lányokban vagy babonás asszonyokban gyökeret vert az efféle rémségektől való félelem. Ők voltak a bandába verődött vásott kölykök áldozatai, akiket a sötétség leple alatt ijesztgettek. Már attól is megrémültek a bent levők, ha valaki késő este megkocogtatta az ablakot. Még nagyobb volt az ijedség, ha megrémülték az ajtót, eltorzult nyávogó hangok érkeztek a kertből. De az ijesztgetők elmentek odáig is, hogy egyikük fehér fásliba tekerve jelent meg babonás öregasszonyok udvarában. A kísértetjárás addig tartott, amíg egy háznál a gazda,

akinek az anyósát akarták rémisztgetni, egy vödör ganélével fogadta a szellemet.

A faluban sokat beszéltek ezekről az otromba tréfákról, az elkövetőiket pedig csak „ijesztgető brigádnak” nevezték. En maguktól a tettesektől hallottam a történeteket, amikor eldicsekedtek vele. Ugyanis bejáratos voltam a suhancok közé: nem mintha részt vettem volna a bitangságokban, nem is engedték volna, mert jó pár évvel kisebb voltam náluk, de az egyik társam bátyja a bandába tartozott, ezért minket is megtűrték maguk körül.

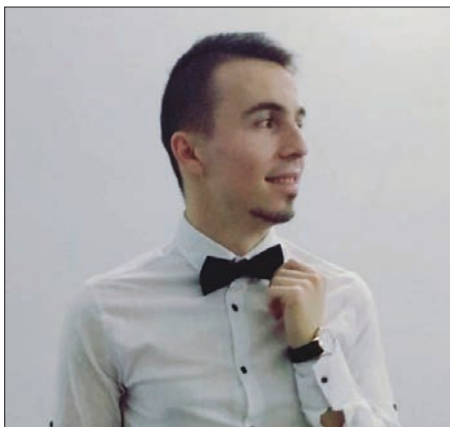
Egy vasárnap reggelre nagy patkányt fogott nálunk a fogó. Édesanyám azt mondta, vigyem a kertbe és ássam el, én viszont áthajítottam a kerítésen, a fiúk közé, akik már ott gyülekeztek. Azok egy ideig dobálták egymásra, aztán eszükbe jutott, hogy azzal is meg lehetne ijeszteni valakit. A szomszédunkban, a kultúrház előtt volt a buszmegeálló 1956 nyaratól, akkor indítottak járatot Ungvár és Homok között, ami az útba eső falvakban is felvette az utasokat, így mindig sokan voltak rajta. Az akkori buszokon még kalauzok adták a jegyet, sorban mindenkihez odamentek. Mikor a kalauz odaért az egyik idős asszonyhoz, aki a piacra tartott, az benyúlt az ölében tartott kosarába a jegy áráért. Nagyon meglepődött, hogy egy kis csomag akadt a keze ügyébe, amit ő nem tett oda. Kezdte kibontani, majd egyszer csak egy nagyot visítva eldobta, ugyanis a csomagból a patkány bukkant elő. Ráesett egy emberre, aki cifra káromkodások közepette továbbhajította, pont egy lányhoz, aki még jobban megijedt és sikítózni kezdett. A sofőr nem tudta mire vélni a nagy zajt hátul, ezért megállította a buszt, és kidobta a tetemet. A buszon utazott az a fiú is, aki felszálláskor az asszony kosarába csempészte a patkányt, és nagy meglepődéssel figyelte, milyen felfordulás kerekedett belőle. Délutánra az egész faluban arról beszéltek, micsoda ijedség támadt a buszon egy patkány miatt. Édesanyám gyanakodva meg is kérdezte tőlem, mi lett a patkánnyal, ami reggel a fogóban volt.

Ezeknek a durva tréfáknak én leginkább csak passzív szemlélője voltam. Neveltetésemnél fogva tudtam, hogy ilyet nem szabad csinálni, de valahogy mégis vonzott. Az a kisebb-nagyobb kamaszokból összeverődött csapat az ilyen otrombaságot hőstettnek tekintette, és aki meg merete tenni, részt vett benne, annak tekintélye, rangja volt a bandában. A tudatalattimban bizonyára én is vágytam valamilyen „rangra”, ezért vonzódtam hozzájuk. Sajnos ott, abban az időben és abban a közegben legkönnyebben deviáns magatartással lehetett kiténni.

A képen: az ungvári magyar iskola hetedik osztályos tanulói és tanárai tanévzáráskor 1952-ben. Nagyapám az első álló sorban jobbról az első (az oszlopnál).

(Folytatjuk.)

Strommer Benjamin

Nagy Tamás

1996-ban született Beregszászon. 2015 óta tagja a Kovács Vilmos Irodalmi Társaságnak (KVIT). 2017-ben szerzett BA szintű diplomát a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola angol nyelv és irodalom szakán. 2018 óta tagja a Fiala Írók Szövetségének (FISZ).

Hasonlatszögek

Keszegek, gerlék, szöcskék – így rajzolódik háromszög a szem tengelyével. Valószínűleg Bermuda-háromszög, azért tűnnek el a gondolatok, és kerül elő az újratervezés sós íze. Vajon hány csepp gördült ki miattad az orr mentén? Megtölteni az összessel ezt a patakot hasztalan, mint a vadak megszelídítésére tett legtöbb próbálkozás. A motor, amely a horgásztóba tartó patakba hajtotta a vizet, napok óta leállt, akár az áramszolgáltatás katasztrófák idején. Kényszeres csend. Eleinte hirtelen apály, majd a közénk ékelődő várakozás. Remélni, hogy a propellert túlélő kisebb halak elérik céljukat. Közben ösztöneinkre hagyatkoztunk, menekülve az ölelések vízszintességétől, és a ténytől, hogy olyanok voltunk, mint azok a vörösszárnyúak – elmúlásra ítélve a szelektálást, és a többi fázist követően, félúton.

Ahogy a többiek

Évszakról évszakra vándorolunk, mégis tartunk háziállatokat, amiket félelmeinkről nevezünk el. Végül marad egy csehországi gyár, vagy ami besikerül a kilátástalanság horizontján. Elni csak úgy, rivaldafényen kívül, nélkülöd.

Az első V-t az égen nem győzelemként könyvelem. Külső hatás és ajándék. Széttárt karokat adok csak, eljátszani a nihilisták szerepét, amíg a hidak közt pipacs és izsóp nő. Pedig már megtanultunk helytállni a szélvédők belső oldalán, gyújtóval sört nyitni, és cigit kérni, mint az alkoholisták, a dobozt mutatva.

Hogy mi számít kiegyensúlyozottnak, nem tudom. A megszokás illúzióvá tesz öleléseket: más ajkak és fogak nyomait képzelem tiednek, mintha a test homokviharában a szemcsék anyajegyeyiddé rendeződnének. Ezért vagyok képes megfélemedezni az időről, hogy olyan helyre lassuljak, ahol át kell gondolnom, milyen érmét dobok újra a vízbe.

Az aszimmetria helye

180° letről felfele nézve — a lépcsőfordulóban hagyott nosztalgia. Visszamentem oda, ahol elhallgatott mondataink téglákként sorakoztak. Mozdíthatatlanok, amióta falat építettél közénk. Foghatnánk az egészet az időjárásra, vagy a hídról leejtett esernyődre, ami után sokáig idegeskedtél, és akár a kanyargós folyók, magaddal hoztad az erdők hűvösségét. Hárítani könnyebb, fejben levezetve arra a következtetésre jutni: mondatkezdésnek nincs értelme. Görbülhet akárhogy a száj, a karok nem követik. Újra lépcsők, rohanás. Árnyékaink így nem érhetek össze, s emléked megmaradt villanásnyi fényugárnak.

túl a körökön

átfutni a logikus érveken újra meg újra, már amennyire lehet, teret adni a higgadságnak és elhíthetni: elég volt egyszer lenyűgözni, hogy tiéd maradjon. többre úgysem telik így, a sokadik ital után. csak kettőnk közül ő van túl a körökön. a mértani alakzatok utóhatása. sose voltam jó matekból. másokkal látni fél éjszakán keresztül viszont rossz képleteket idéz a fejembe, mintha a féltékenység egyenletét egy más, kamaszkori képlettel próbálnám megoldani. aztán minden rendbent kell színlelnem, és búcsúzni valami sürgős miatt, hogy majd lerészegedve, hajnali kettőkor érjek haza. s a taxi, akár egy nedves ecset, elmossa az utcák vásznain a színeket, hogy reggelre rájövünk a számunkra még ismeretlen, nyolcbetűs feleletre.

Kovács Vilmos
Irodalmi Társaság
Honlap: www.kvit.hu
E-mail: kovacsvilmosit@gmail.com

„Mi ezer éve vagyunk itt”

Szabó Kárpáthy Kata, pedagógus, újságíró, egyetemi hallgató, a Kovács Vilmos Irodalmi Társaság tagja. Kárpátalján él. Tanulmányait a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán, magyar nyelv és irodalom szakon végzi, emellett a Debreceni Egyetemen, levelező tagozaton szociálpedagógiát hallgat.

– Párhuzamosan két felsőoktatási intézményben tanulsz, miközben pedagógus vagy, újságíró is, hogy bírod ezt a tempót?

– Nehezen. Reggeltől délig az iskolában, déltől a főiskolán, utána tudósítok vagy szerkesztek. Ehhez jön a hétfői egyetemi képzés. Be vagyok táblázva általában, de mégsem érzem magamat feszélyezve. Valami miatt szeretem ezt az állandó nyüzsgést. Talán nem fogom pár évnél tovább bírni ezt a hajást, de akkor sem fogom megbánni. Sokat formált rajtam ez az életforma, és szerintem jó irányba változtatott meg. Nagyon szeretem a munkámat az iskolában. Nemcsak a gyerekek miatt, hanem mert egy ritka összetartó csapattal dolgozom együtt. Az újságírás eleinte csak hobbi volt inkább, mint munka, aztán felajánlották, hogy legyek szerkesztő néhanapján, és igent mondtam. A két szakomat is szeretem, valóban arról tanulok, ami érdekel. Egyszer megjegyezték, hogy „te aztán nem pazarolod az idődet”. Tényleg igyekszem okosan kihasználni azt, amit kaptam. Szerencsésnek érzem magam, mert azt csinálom, amit szeretek.

– Ráadásul a Beregszászi 7. Számú Általános Iskolában dolgozol, ahová főként cigány gyermekek járnak. Gondolom ez külön kihívást jelent a pedagógusok számára.

– Csak cigány gyermekek járnak ide. Igaz, hogy nem egyszerű itt dolgozni, de mégis áldásosnak érzem. Én ezelőtt sohasem akartam iskolában elhelyezkedni. Amikor erre biztattak a volt tanárain, kinevettem őket. Aztán a főiskola Felsőfokú Szakképzési Intézetében (ma Szakgimnázium), a gyakorlat során ebben az iskolában is eltöltöttünk egy hetet. És akkor arra gondoltam, hogy ha valaha iskolában kellene dolgoznom, akkor csak ide jönnék. Megtetszett a tanárok és a gyerekek közvetlensége, hogy nincs meg az a megkülönböztetés, mint amit a többi iskolában éreztem. A pedagógusok jó kapcsolatban vannak egymással, kiegészítik egymást. Amikor bekerültem ebbe a kollektívába, jó tanácsokkal láttak el azok, akik már évek óta itt dolgoznak. Nem úgy működünk, mint egy „normális” iskola. Nálunk a szülői értekezleteken minden gyerek szülője jelen van, és egy nagy értekezlet tartanak, ezután – szükség esetén – külön-külön osztályokban is. A gyerekek másabbak, mint a többi iskola diákjai. Ók egy külön világban élnek, aminek megvan a maga szép és kegyetlen oldala is. Erre nem lehet szerintem úgy igazán felkészülni.

– Két éve vagy a Kárpátalja.ma hírportál

újságírója és szerkesztője, mit érdemes tudni erről az internetes sajtóorgániumról?

– Főleg kárpátaljai és ukrainai témákkal foglalkozunk, ezen belül közélettel, gazdasággal, hitélettel, kultúrával, sporttal, oktatással, tudománnyal, de van könyvajánlónk, versrovatunk, emellett közreadunk pályázati és egyéb felhívásokat is. Ukrán és angol nyelvű felületünk is van. Vannak saját sorozataink

is, mint például a Régi tárgyak, a Kárpátalja anno, a Felhangolva, a Kárpátalja ma kedden és pénteken, vagy a vasárnapi Kopogtató. Persze, foglalkozunk magyarországi, kárpát-medencei és más jellegű témákkal, a nagyvilág aktuális eseményeivel is, de főleg Kárpátaljára fókuszálunk, mert mi elsősorban a kárpátaljaiaknak írunk, értük dolgozunk. Igyekszünk olyan információkkal ellátni az olvasókat, amit hasznosítani tudnak.

– Az újságírás mellett a szépirodalommal is kacérokodsz, ha jól tudom, főként prózát írsz.

– Igen, írok. Főleg novellákkal próbálkozom. Eddig egy novellám jelent meg a Kárpátaljai Hírmondóban, amit a Kolozsvári Kikötőre is elvittem. Ott egy közös antológiában angolul és románul is megjelent. Még nagyon az elején tartok az irodalmi utamnak.

– Mikor és hogyan kerültél kapcsolatba a Kovács Vilmos Irodalmi Társasággal? Miből áll az itteni tevékenységed?

– Shrek Timeán keresztül kerültem kapcsolatba a KVIT-tel. Gyakran összefutottunk irodalmi rendezvényeken, így ismerkedtünk meg, így lettünk barátok. Megmutattam neki néhány novellámat, és ő ajánlotta, hogy lépjek be a társaságba. Eközben megismerkedtem a KVIT elnökével, Csordás Lászlóval is, aki a főiskolán a témavezető tanárom lett. Eddig netnaplókat írtam, amelyek megjelentek az oldalunkon, a kvit.hu-n. Ez talán az a rész, ami kézzelfoghatóbb az ottani létemből.

De igyekszem kivenni a részem mindenből, például segédkezem a rendezvényeinken. Itt sokszor, kicsit összemosisodik a szerepem, mert egyszerre vagyok tudósító és tag is.

– A tanulmányaid során is kapcsolódsz az irodalomhoz, a kárpátaljai magyar irodalomhoz, hiszen a szakdolgozati témádul Nagy Zoltán Mihály munkásságát választottad, vagy talán a témavezetőd terelt ebbe az irányba?

– Valójában megláttam ezt a választható témák között, és érzetem, hogy én ezzel akarok foglalkozni az első évfolyammunkám során. (A Rákóczi-főiskolán második évfolyamtól minden éven írunk egy évfolyammunkát az utolsó évi szakdolgozat mellett.) De a téma annyira megtetszett, hogy az egyetemen kértem, hogy hadd foglalkozzam tovább ezzel, egy másik oldalról megközelítve. Szándékosan választottam kárpátaljai kötődésű témát. Fontosnak tartom a saját irodalmunkat, úgy gondolom, a mi felelősségünk ennek népszerűsítése, bemutatása.

– Ha már itt tartunk, kik a kedvenc szerzőid, mik a kedvenc műveid?

– Kedvenc könyvem a Csendes Don, Mihail Solohovtól. Az volt az első olyan olvasmányom, ami igazán elgondolkodtatott. Igazából nincs kimondottan kedvenc szerzőm a próza terén. A költők tekintetében Radnóti tudnám kedvencemnek nevezni. Régebben nagyon szerettem Rejtő Jenőt, de mostanában keveset olvasok tőle. A karantén alatt Csáth Géza novelláit kezdtem forgatni, illetve görgetni, mivel online tudtam csak hozzáférni. Szeretem az olyan könyveket, amik elgondolkodtatnak, nem csak szórakoztatnak, mint például az Állatfarm. Igyekszem kortársat is olvasni. Sajnos, mivel a munka mellett nem volt sok időm olvasni, gyakran csak gyűjtöttem, de nem tudtam minőségi időt olvasással tölteni. A karantén egyik pozitív oldala, hogy ezt is tudom pótolni.

– Az ukrán oktatási és nyelvtörvény tulajdonképpen ellehetetleníti a magyar nyelvű oktatást, de más területeken is megnehezíti a kárpátaljai magyarság életét. Neked mi a véleményed a kialakult helyzetről? Van kiút, megnyugtató megoldás?

– Ukrajnában egy biztos: hogy semmi sem biztos. De ha netán tényleg bevezetik, egyrészt a saját alkotmányának fog ezzel ellentmondani az ország, másrészt saját magának gyárt egy sor új problémát. Próbálok bizakodó lenni, hiszen eddig is túlélünk mindent. Mindig arra gondolok, hogy volt rosszabb, amikor a magyarságáért meg kellett halnia a felmenőimnek. Itt a málenkij robotra gondolok, mely nyomán több ezer magyart csak nemzetiségük miatt kínoztak meg. Bármit tegyenek a politikusok, a nyelvünket nem téphetik ki a szánkból. Mi ezer éve vagyunk itt, itt is fogunk maradni, és magyarul fogunk beszélni.

– Úgy legyen! Örülök, hogy ilyen bizakodó vagy. Akkor legyen ez a zárzó! Sok sikert és eredményes munkát kívánok neked! Köszönöm a beszélgetést!

Lengyel János

„Az ifjúság jelenti a jövőt”

A sportversenyektől a vezetőképzésig

A kárpátaljai magyarság megmaradása csak úgy lehetséges, ha fiataljai a szívükben megőrzik, majd továbbadják nyelvüket, kultúrájukat, nemzeti öntudatukat, hogy szülőföldünkön sohasem haljon el a magyar szó. Ifjúságunk összefogásában nagy feladat hárul a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Ifjúsági Szervezetére (KMKSZ ISZ), melynek elnökével, Dobsa Istvánnal a kárpátaljai magyar fiatalok helyzetéről, valamint a szervezet tevékenységéről beszélgettünk.

– A KMKSZ ISZ 2014-ben alakult újjá, augusztus 21-én tartottuk meg alakuló közgyűlésünket a beregszászi Rákóczi-főiskolán, 65, nagyrészt a Beregszászi, illetve a Nagyszőlősi járásból érkezett fiatal részvételével – pillant vissza a kezdetekre beszélgetőtársam. – Jelenleg 1100 tagot tömörítünk 45 alapszervezetben, az utóbbiak közül a legtöbb a Beregszászi járásban működik, emellett a Nagyszőlősi, az Ungvári és a Munkácsi járásban is vannak alapszervezeteink. Most azon munkálkodunk, hogy ezek a Felső-Tisza-vidéken is megalkuljanak. Az a célunk, hogy közösségünknek legyenek aktív, felelősségteljesen gondolkodó fiataljai, akik hozzájárulnak nemzetrésznünk fennmaradásához és fejlődéséhez. Az ifjúság jelenti a jövőt, ezért nagyon fontos, hogy foglalkozzunk a kárpátaljai magyar fiatalokkal. Problémát jelent viszont, hogy éppen ez az a korosztály, melynek tagjai a leghamarabb döntenek a kivándorlás mellett, és sok jól képzett diplomás fiatal is – a jobb élet reményében – az elvándorlás mellett dönt. Mi, persze, igyekszünk úgy működni, hogy az itthon élők közül mind több fiatal – minden nehézség ellenére – örömmel csatlakozzon hozzánk, és tehetségéhez mérten segítse szervezetünk munkáját.

– *A fiatalokkal való kapcsolattartásban – gondolom – komoly nehézséget okoz, hogy sokan hónapszámra külföldön dolgoznak. Az itthon maradtak mellett velük is tudják tartani a kapcsolatot?*

– A nehéz gazdasági helyzet miatt nagyon sok fiatal külföldön kényszerül munkát vállalni. Ők ingáznak a külföldi munkahely és a szülőföld között, mi pedig azon vagyunk, hogy minél több szállal kapcsolódjanak szűkebb pátriánkhoz. A kapcsolattartáshoz lehetőséget nyújtanak az internetes közösségi oldalak, s a rendezvényeinkről is jó előre tájékoztatjuk őket, hogy azok időpontjára tervezzék meg a hazautazásukat. A közösség megtartása,

építése csak együtt megélt élmények révén válik lehetségessé olyan rendezvények segítségével, melyeken a XXI. századi fiatalok is jól érzik magukat, közösségekben, kellemesen kikapcsolódva.

– *A diplomás, illetve a nem diplomás fiatalok körében miként alakul a kitelepülők és az ingázók aránya?*

– Azt érzékeljük, hogy csökken azok száma, akik végleg kint maradnak. Többségük három-öt évi külföldi munkavállalást követően, megfelelő tőkére szert téve, hazatér, s itthon vásárol vagy épít házat. A külföldre távozott friss diplomások közül azok, akik Magyarországon keresnek munkát, a végzettségüknek megfelelő

állást kapnak, s ők végleg anyaországunkban telepednek le. Akik Nyugaton helyezkednek el, nem a diplomájuk szerinti állásokat töltöttek be, majd hazajönnek, s valamilyen kisvállalkozást indítanak, az Egán Ede Gazdaságfejlesztési Programba is bekapcsolódva. A fiatal értelmiségiek közül azok vállalnak itthon a képzettségüknek megfelelő munkát, akik diplomájuk megszerzése után azonnal nálunk kapnak állást. Tíz friss diplomás közül átlagban négyen vállalnak munkát Magyarországon, hárman – átmenetileg – Nyugaton, és hárman – értelmiségiként – szülőföldünkön. Országos szinten lenne szükség olyan változásokra, hogy nálunk is emelkedjen az értelmiségi pályák presztízse. Nagyon jó viszont, hogy anyaországunk célzottan az értelmiségieknek nyújtott szociális programokkal támogatja a diplomásokat. Ami pedig a nem diplomás fiatalokat illeti, tíz főből négyen vállalnak magyarországi, hatan pedig nem anyaországi vendégmunkát, majd nagy többségük hazajön, és egyesek zöldség- vagy gyümölcstermesztéssel kezdenek foglalkozni, míg mások boltot vagy gépkecsijavító műhelyt nyitnak.

– *Rátérve a KMKSZ ISZ-re: általában hány főt számlálnak az alapszervezeteik, s vannak-e alapszervezeteik ukrán többségű városokban, mint Ungvár, Munkács, Nagyszőlős?*

– A taglétszám a kisebb településeken 15-20 főt tesz ki, a nagyobbakban pedig az 50-100 főt is eléri. A legnagyobb létszámú alapszervezetünk Beregszászban működik. Sajnos, Munkácson és Nagyszőlősen nincs közösségünk. Az alapszervezeteinknek helyi kezdeményezésre kell létrejönniük, s legalább tíz fiatalra van szükség ahhoz, hogy megalakuljon egy új tagszervezet. Amit tehetünk, és teszünk is, hogy munkácsi, nagyszőlősi magyar fiatalokat is meghívunk a rendezvényeinkre, hogy kedvet kapjanak saját alapszervezetük létrehozására. Az aktivitást illetően kiemelném a beregszászit, mely a helyi KMKSZ-alapszervezettel együttműködve szervez rendezvényeket, s aktív a beregdéai és

a szerneyi alapszervezetünk is. Egyébként a tagszervezeteinknek évente legalább egy rendezvényt meg kell szervezniük.

– *Milyen központi rendezvényeket bonyolít le a KMKSZ ISZ?*

– A jótékonysági bálaktól – a sportversenyeken át – a fotópályázatokig többféle rendezvényt is megszervezünk. Például a mezővári Suba Sándor Kispályás Labdarúgó tornát, melyen a múlt ősszel tizennégy csapat vett részt. Nagy sikere van egy rendezvényünknek, a Rákóczi-főiskola Kölcsey Ferenc Szakkollégiuma sporttermében lebonyolított éjszakai teremfocitornáknak. Ezzel valamilyen extrém kihívás elé szerettük volna állítani a fiatalokat, és ők vállalták is, hogy megméressék az állóképességüket a délután öt órától másnap reggel hétig tartó versenyen. Volt, hogy tíz csapat is benevezett rá. Legnépszerűbb rendezvényünk az ISZ Feszt, mely mára Kárpátalja legnagyobb könnyűzenei fesztiváljává vált. Neves magyarországi együttesek lépnek fel rajta, mint például a Halott Pénz, mely a múlt évben átvehette a Petőfi Zenei Díjat, a Kowalsky meg a Vega vagy éppen ByeAlex énekes.

– *Ugyancsak a KMKSZ ISZ tevékenységéhez tartozik a vezetőképzők lebonyolítása, melyek nagy szerepet játszanak leendő kisebbségi politikusaink képzésében. Miként vehet részt egy kárpátaljai magyar fiatal ezeken a rendezvényeken, s hogyan zajlanak a vezetőképzők?*

– 2018-ban merült fel ezek ötlete, hogy a közélet iránt érdeklődő fiatalok számára vezetőképzőket szervezzünk. Az első vezetőképzőt a Robert Schuman Inté-

zettel, Bocskor Andrea európai parlamenti képviselővel és a KMKSZ-szel közösen szerveztük meg, majd remek együttműködést alakítottunk ki a Mathias Corvinus Collegiummal is. A képzés iránt érdeklődő fiatalok számára felvételi hirdetéseket jelentetünk meg, a jelentkezőkkel aztán magyarországi szakemberek folytatnak felvételi beszélgetést, illetve tesztvizsgára is sor kerül, hogy fel lehessen mérni a jelentkezők közügyekben való tájékozottságát. A felvételinél előnyt jelent az angol és az ukrán nyelv ismerete, hiszen ha egy kárpátaljai magyar fiatal komolyan foglalkozni akar a politikával, mindkettőt ismernie kell. Tavaly az 56 jelentkező közül 16-an jutottak be a vezetőképzőbe. A képzések négy helyszínen folytak: Ungváron a KMKSZ székházában, Beregszászon a Mathias Corvinus Collegium első határon túli központjában, Brüsszelben az Európai Parlamentben vagy az Európai Bizottság székházában, Budapesten pedig a Mathias Corvinus Collegium budapesti központjában. A fiatalok politikusokkal találkoznak, politológusok tartanak nekik előadásokat, foglalkoznak a közügyek menedzsmentjével. Ezek során megismerkednek a pártok működésével, működtetésével, a közvélemény-kutatásokkal, vezetői készségek fejlesztésének tréningjével, tárgyalástechnikával. Mindezekon kívül a fiatalok e-learning, vagyis számítógépes hálózaton elérhető képzési forma keretében otthon is megoldanak különböző feladatokat, politikai elemzéseket készítenek, esszéket írnak. A képzések helyszíneire való utazásuk, elszállásolásuk, étkeztetésük költségeit Bocskor Andrea EP-képviselő és a Mathias Corvinus Collegium fedezi...

Reméljük, a vezetőképzések révén több kárpátaljai fiatal is otthonosabban fog mozogni a politika világában, s később a kárpátaljai magyar közösség érdekeit okosan és bátran szolgáló vezető politikusokká válnak.

Lajos Mihály

Hódít a robotika

Játékos tanulás, készségfejlesztés

Manapság elég gyakran hangzik el az a lesújtó vélemény, hogy a mai gyerekeket nem érdekli semmi, a tv, az internet, a telefonok fogságában élnek. De ha alternatívát kínálunk számukra, akkor „kiszabadíthatjuk”, felszabadíthatjuk őket. A Beregszászon élő Kurmai István és csapata ezt próbálta meg, amikor robotikai foglalkozásokat kezdtek vezetni.

– *Honnan jött az ötlet?* – kérdeztük Istvánt.

– Én magam is nagyon szeretem a technikai dolgokat, programozó informatikus vagyok. Először a Kárpátaljai Nagycsaládok Egyesületének elnökségével ötleteltünk azon, milyen érdekes és hasznos foglalkozásokat szervezhetünk a gyerekek számára. Akkor ajánlottam fel, hogy szívesen vezetek robotikai foglalkozásokat. Beszereztünk két robotot, és a gyerekek örömmel jöttek az alkalmakra.

– *Azóta ez a kezdeményezés vállalkozássá nőtte ki magát.*

– Egyre több volt az érdeklődő, így lépni kellett. Ekkor jött segítségünkre a magyar kormány, amikor pályázatot hirdetett fiatal vállalkozók számára. Vállalkozóként akkor beadtam a pályázatomat, hogy ne csak az egyesületben tartsunk ilyen foglalkozásokat, hanem kiterjeszthessük mások felé is. 2018-ban beszereztük a megfelelő felszereléseket, legókat, programokat, közben képeztük magunkat, és 2019 januárjában beindult az első csoport, 2–3 hét múlva pedig egy következő.

– *Hol tartják ma a foglalkozásokat?*

– Igazán családbarát környezetben, a saját udvarunkon lévő irodahelyiségben. Az első foglalkozásokat úgy indítottuk, hogy egy főiskolás fiatalember volt mellett, mára négyen vagyunk, hisz idén már Beregújfaluban és Nagydobronyban is szervezünk foglalkozásokat. Nagyon ügyes munkatársaim vannak, akikkel meg tudjuk osztani a feladatokat. Igaz, most a karantén miatt mindenütt szünetelnek.

– *Mennyire érdekli a gyerekeket az effajta elfoglaltság?*

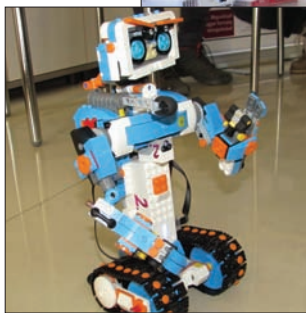
– Mi élményszerű robotika foglalkozásokat tartunk, amelyeken a gyerekek játszva tanulnak, kipróbálhatják ügyességüket, fantáziájukat. A robotika különben is egy nagyon izgalmas terület. Emellett aktívan hozzájárul olyan kulcsfontosságú készségek fejlesztéséhez, mint a kölcsönös együttműködés és csapatmunka, a projektszemléletű gondolkodás és a kreatív problémamegoldás. Amint a nevünk – Karpát RobiPro – is árulkodik róla, a robotika (Robi) mellett programozással (Pro) is foglalkozunk. Ez egy új, érdekes világ. Legőzni egyébként is nagyon szeretnek

a gyerekek, s nálunk azt is megtanulják, hogy az okos eszközöket nemcsak játéka lehet használni, hanem tanulhatnak vele. Igénybe veszik az informatikai eszközöket is. Nemcsak legóznak és programoznak, de új információkat szereznek. Lemodelleznek dolgokat, emellett továbbfejleszthetik azokat.

– *Milyen legókkal dolgoznak?*

– A kezdő csoporttal a WeDo 2.0 legóval kezdünk, aztán összetettebb feladatokat is meg kell oldaniuk. Nemcsak lego eszközökkel rendelkezünk, hanem egyéb, programozható készletekkel is, amikkel szintén tartunk foglalkozásokat – ebben az esetben már magára a programozásra fordítunk nagyobb

hangsúlyt. A 90 perces foglalkozások alatt nem csupán megépítenek egy robotot az alapötlet szerint, de kísérletezhetnek is, hogyan lehet továbbfejleszteni. Vannak programozható és nem programozható, de interaktív robotjaink. Azokkal fizikai kísérleteket lehet végezni. Megtanulják például, hogyan működik egy hajtómű vagy a sebességváltó, egy bűtykös tengely... Illetve vannak foglalkozások, amikor az optimalizáció a téma – például az útvonaltervezés szempontjából. Ilyenkor úgynevezett padlórobotokat használunk,

amikkel gyakorlati módon kell egy-egy útvonalon minél optimálisabban végigmenni, miközben feladatokat kell végrehajtaniuk.

– *A foglalkozásokon ezeket be is fejezik a gyerekek? Lesz sikerélményük?*

– Foglalkozásaink nagy része úgy épül fel, hogy a 90 perc alatt elkészüljenek a művek, sőt, még fejlesztésre is legyen lehetőségük. Viszont vannak szabadfoglalkozások, amikor olyan eszközöket használunk, amelyeket két-három-öt alkalommal építenek fel. Ilyenkor felcímkezzük azokat, s a következő foglalkozáson építik tovább. Egyébként témák szerint tartjuk a foglalkozásokat. Így például a sebesség, a magas épületek, a földrendés, a környezetvédelem stb. témaköréből.

– *A saját gyerekeiket mennyire érdekli a robotika?*

– Nagyon! Olykor rajtuk tesztelek egy-egy menetet. A 12 éves Kornél egyébként már sokszor segít a foglalkozások levezetésében, vagy éppen fotózással örökíti meg azokat. De volt, hogy az 5 éves Kende sűgött a kilencedikes fiúnak az egyik foglalkozáson, hogy azt nem úgy kell összeszerelni. A 8 éves Kincsó is érdeklődik a robotika iránt, s remélhetőleg a két-éves Villót sem hagyja majd hidegen a család közös szünetedélye.

–kósa-

„Nem lehet ezt egyik napról a másikra abbahagyni”

Nyugdíjba ment az MTI ungvári tudósítója

Az Eszenyben élő Varga Béla 25 éven át tudósította Kárpátaljáról a Magyar Távirati Irodát (MTI), az általa leírt mondatokat hallhattuk a tévéhíradóban, a rádióban, olvashattuk a magyarországi és hazai lapokban is, ha vidékünkkel kapcsolatos eseményekről volt szó. Ezzel együtt 33 éven át dolgozott az ungvári magyar tankönyvszerkesztőségben, amelynek 20 évig volt a vezetője. Január elsején ment nyugdíjba, ebből az alkalomból Magyarország Ungvári Főkonzulátusa és a Kárpátaljával foglalkozó magyar kormánybiztoság emléklaplakettel ismerte el munkásságát (a képen). Mi eszenyi otthonában beszélgettünk vele.

– *Fiatal korában is mindig érdekelte, hogy mi történik a világban, még biciklizés közben is hallgatta a rádiót...*

– Ötéves koromtól rendszeres rádióhallgató voltam, máig nem telik el úgy nap, hogy ne figyel-ném, mi történik a világban. Ez a véremben van, mindig érdekelt. Azért is lettem hír-író, mert rögzültek bennem azok a szófordulatok, kli-sék, ahogy fel kell vezetni egy hírt.

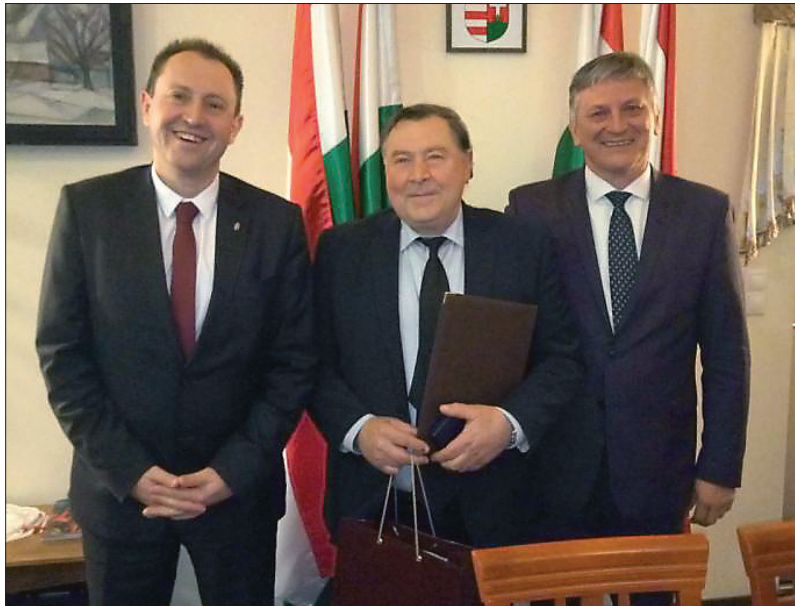
– *Egy három oldalról határkerítéssel körülvárt zsákfaluban, Szalókán született 1956-ban. Édesapja vasutas, édesanyja háztartásbeli volt, és van két húga is. Mivel magyarul nem beszélt, mégis a világra nyitott gyerekek, majd felnőtt lett?*

– Móri Szabó Ferenc nevű dédnagyapám 20 évig élt és dolgozott az Amerikai Egyesült Államokban, és a szomszédban is több idős amerikai lakott. Engem hétéves koromig lényegében a dédnagyapám nevelt, ő vitt mindig óvodába, sokat voltam vele. A másik dédnagyapám, Somogyi Péter sok évet töltött Argentínában. Ők állandóan az amerikai élményeiről beszélgettek, hogy merre dolgoztak, mely városokban éltek, illetve folyton politizáltak, megvitatták a világ eseményeit. Akkor volt a hidegháború, a kubai válság, ma is emlékszem, ahogy a kapuban pipáztak, és megbeszélték a híreket. A határsávban lévő, mindentől elszigetelt szülőfalumban ezek az idős emberek ösztönöztek olvasásra és rádióhallgatásra, hogy ismerjem meg a világot, szabaduljak ki ebből az elzártságból.

A másik a láger. Ha Szalókán három férfi összejött, ott tíz percen belül a láger-ről kezdtek beszélni. Nem is értettem a rendszerváltás után, amikor mindenütt azt

állították, hogy a szovjet időkben ez tabu-téma volt. Szalókán nem volt az, inkább a fő beszédtemának számított, amiről esküvőn, disznótoron, a mezőn munka közbeni pihe-nőidőben mindig és mindenhol beszéltek. Ami azzal magyarázható, hogy Szalóka akkori lakosságának közel 14%-át vitték el az oroszok 1944-ben, majdnem minden munkaképes férfit, közülük pedig 44-en jöttek csak haza. Szinte nem volt olyan család, amelyiket ne érintette volna ez a tragédia, s ez meghatározó élmény volt számomra, kisgyerekkoromtól gyűlöltem a kommunistákat és a Szovjetuniót, amit nem is nagyon tudtam titkolni.

– *A Szalókai Elemi Iskola is különleges volt abban az időben...*

– A ruszin származású Roman Vladimir volt az iskola igazgatója, aki öt nyelven beszélt, nagy műveltségű, világot járt ember volt. Prágában végzett jogi egyetemet, majd a bátyja budapesti ügyvédi irodájában volt ügyvédbojtár. Közben egy évig a Strasbourgi Egyetemen volt vendégdiák. Anyanyelvi szinten beszélt magyarul, ruszinul, ukránul, oroszul és franciául. Otthon a családban – az iskolában laktak – öt nyelven beszélgettek egymással, az anyósával és a feleségével kamarakoncerteket is adtak a tanulóknak, komolyzenei darabokat és népdalokat is játszottak. A szalókai iskolában mintagazdaság, méhészeti, galamb- és nyúltenyésztés is volt, példás sportélet, szánkó- és síversenyekkel, sportpályákkal és felszerelésekkel, ma már sokan el sem tudják képzelni, mi minden volt akkor ott. Hétéves voltam, amikor először repültem – sétarepülést szervezett az ungvári repülőtérről az iskolások

számára. Román Vladimir, ha valakiben látott egy kis tehetséget, azt biztatta, ezzel magyarázható, hogy azokban az időkben sok magasan képzett, vezető ember került ki ebből a kis Tisza-parti magyar faluból.

Az általános iskolát aztán Eszenyben, a középiskolát pedig Csapon végeztem, azokban az iskolákban is kivételes képességű és felkészültségű tanárok tanítottak. A csapi Kárpátalja egyik legjobb magyar iskolája volt a hetvenes években.

– *Őn volt az ungvári magyar főkonzulátuson az első tolmács és fordító, ahol ukrán, magyar és orosz nyelvek között tolmácsolt. Németül, valamint angolul is tud. Hogyan és mikor sikerült ezeket a nyelveket megtanulnia?*

– Németül már Csapon, középiskolás koromban megtanultam. Német szakra akartam felvételizni az észtországi Tartui Egyetemre. Középiskolásként részt vettem küldönként Fodó Sándor aláírásgyűjtő akciójában Tartuban; oroszul nem tudtam, így bár jó tanuló voltam, biztos lehettem benne, hogy Ungváron nem vesznek fel egyetem-re. Csapon rendszeresen kijártam a vasútállomásra a nemzetközi gyorsvonat Bécs–Moszkva kocsijához; amíg kereket cseréltek a vagonok alatt, az osztrák utasok kiszálltak és sétáltak a peronon. Szóba elegyedtem velük, és kértem őket, hogy tanítsanak a szavak helyes kiejtésére. Egészen jól megtanultam a német nyelvet.

1973-ban váratlanul – megengedték a magyar nyelvű felvételit Ungváron. Tluszti Borbála volt a biológiateanárom, és az ő hatására váltottam, még második helyezett is voltam a megyei biológia olimpián. Kitűnő eredménnyel felvettek az Ungvári Állami Egyetem biológia szakára, nappali tagozatra. A csapi iskola erősségét jól jellemzi, hogy az osztálytársaim nagy része egyetemet végzett.

Az egyetem kezdetben nehéz volt, mert nem tudtam oroszul. Viszont az sokat segített, hogy tudtam már németül, és annak alapján hamar érteni kezdtem a nyelvtant. Egyszerre kezdtem tanulni az orosz és az ukránt. Második évfolyamon már az orosz nyelvű előadásokat is ukránul jegyzeteltem, sőt pedagógiai gyakorlatra

is nem orosz, hanem ukrán iskolába jelentkeztem, mert magyarba akkor nem engedtek.

Iskolásként kezdtem ismerkedni az angollal is, mert óriási rock- és bluesrajongó voltam, érteni akartam a szövegeket, az Amerika Hangja és a BBC angol nyelvű adásait is naponta hallgattam, de igazából nem sikerült megtanulnom a nyelvet.

– *Egyetemi éveim alatt nyaranta idegenvezető volt, majd műszaki tolmács-ügynézőként dolgozott Csernyihiv megyében, a határon karanténfelügyelő, Csapon a vízmű laboratóriumának munkatársa, majd Szalókán lett a biológiai víztisztító állomás vezetője, de áruszakértőként is dolgozott a Kereskedelmi és Iparkamaránál Ungváron. Hogyan lett tankönyvfordító és -szerkesztő, majd végül híriugynökségi tudósító?*

– 1986-ban lettem, Debreceni Mihály barátom ajánlásával, az akkor még Ragyanszka Skola nevű, kijevei központú tankönyvkiadó ungvári szerkesztőségének a munkatársa, ahol később 20 éven át, mostanáig én voltam a szerkesztőség vezetője. A Szovjetunió szétesése után, 1991-ben nem volt elég munkánk és fizetésünk. Szóltak Kijevből, hogy mindenki keressen magának valamilyen másodállást. Akkortól kezdtem írni magyarországi lapoknak. Néhány évig a Magyar Hírlapot tudósítottam, írtam elemzéseket a Magyarországról, a Világszövetség és a Magyar Narancs című hetilapoknak. A kolozsvári Krónikát is tudósítottam indulása után egy évig. A politikai elemzés műfaját én honosítottam meg újra Kárpátalján az akkor indult Kárpátaljai Szemlében. Emlékszem, a kollégák megkérdezték: „Hogy mersz te ilyen kényes témákról írni?”

– *1995-ben kezdte a Magyar Távirati Irodát tudósítani...*

– Az MTI első kárpátaljai tudósítója ugyancsak egy szalókai születésű ember volt, Szabó Béla, a Kárpáti Igaz Szó korábbi főszerkesztő-helyettese. Amikor ő váratlanul áttelepült Magyarországra, Brenzovics László megkeresett, hogy nem vállalnám-e a magyar híriugynökség tudósítását. A Magyar Hírlapban írt korábbi cikkeim tetszettek az MTI vezetőinek, és felvettek. Végig a tenyerükön hordozták az MTI-nél, ezt elmondhatom.

– *A híriugynökségi tudósító munkája miben más, mint az az újságírás, amit korábban csinált?*

– Nagyon kellett figyelni arra, nehogy olyat írjak, ami gondot okozhat a két or-

szág kapcsolatában. Bonyolult dolgokat, eseményeket és beszédeket az átlagolvasó számára is érthetően és röviden kellett megfogalmazni. Szabály, hogy a fontos eseményekről fél órán belül, ha röviden is, de hírt kell adni. Sokszor volt olyan rendezvény, hogy amikor véget ért, én már el is küldtem a tudósítást – a híriugynökségi munka lényege a pontosság, megbízhatóság mellett a gyorsaság. 2006-tól több évig nem volt az MTI-nek kijevei tudósítója, abban az időszakban én tudósítottam az országos eseményekről is. Említésre érdemes talán az is, hogy mintegy 30 év óta tudósítóként szinte az összes magyar és ukrán elnökkel, miniszterelnökkel, vezető politikussal személyesen találkozhattam, beszélhettem, és – nem mellékesen – kapcsolataimat a kárpátaljai magyar tankönyvkiadás javára is hasznosíthattam.

– *1995 még az újságírás hőskorában volt, nem volt internet. Hogyan lehetett akkor eljuttatni a híreket Budapestre?*

– Írógépen kezdtem írni a tudósításaimat és faxon küldtem, de 1996-ban már laptopon dolgoztam. Az akkor az MTI által nekem adott fekete-fehér laptop olyan drága volt, hogy az áráért egy új autót lehetett volna vásárolni. Én voltam az első kárpátaljai újságíró, beleértve az ukránokat is, akinek volt ilyen eszköze. Kezdetben nem volt internet, de volt a laptopban modem, amellyel rákapcsolódva a telefonhálózatra le tudtam adni a tudósítást.

– *Jól tudom, hogy a Schmitt Pál köztársasági elnök kétnapos kárpátaljai látogatásakor küldött tudósításait az MTI-ben a kezdő tudósítók figyelmébe ajánlják?*

– Sűrű volt a programja a köztársasági elnöknek, emiatt nagyon rákészültem. A két nap alatt vagy 7–8 tudósítást küldtem a helyszínekről, a kapcsolódó eseményekről pedig háttérket is írtam. Budapestről akkor nagyon megdicsérték, ami nem kis dolog, hiszen az MTI mind a mai napig sajtóetalonnak számít Magyarországon. Jó érzéssel és hálával tölt el, hogy a 25 év alatt végig megbecsültek, sok elismerést kaptam. Az meg külön hab a tortán, hogy most decemberben munkámat emlékéremmel ismertte el az ungvári magyar főkonzulátus és Grezsa István miniszteri biztos, aki méltatta is a tevékenységemet. Ezt életem egyik legnagyobb elismerésének tartom.

– *Ma már sokan tudják önről, hogy a '70-'80-as években nyugati rádióknak írogatott...*

– Igen, éjjel-nappal nyugati adókat

hallgattam. De Kárpátaljáról egyszerűen reménytelen volt levelet kijuttatni Nyugatra, sokszor próbálkoztam. Azonban elég hamar rájöttem, hogy Moszkván keresztül hogyan lehet célba juttatni a küldeményeket. Jeligével írogattam a Szabad Európa és az angol BBC zenei műsorainak több mint másfél évtizeden keresztül. Én voltam az egyetlen, aki a Szovjetunióból írt a két rádió magyar osztályának. A leveleim rockzenei témájúak voltak, de az írásaimba mindig beleszórtam a szovjetrendszer bírálatát. Ma már el sem tudják képzelni, mekkora szenzáció volt, hogy a világtól elzárt Szovjetunióban élő magyar rock-rajongó jelentkezett. A leveleimet rendszerint teljes egészében beolvasták. Később személyesen is találkozhattam az akkori műsorvezetővel, sőt 1989-ben még a BBC magyar osztályának akkori vezetőjével is. Külön büszke vagyok rá, hogy a baráti körömből senki nem jelentett fel, pedig tudták, ki írogat Münchenbe és Londonba Kárpátaljáról. De sajnos el kell mondanom, akadt olyan iskolatársam – nem osztálytársam –, aki soha nem titkolt antikommunista nézeteim miatt „dobott fel” a KGB-nél, amikor egyetemre jártam.

– *Fiatalkorától gyűlölte a szovjetrendszert. Miért maradt mégis itthon?*

– Mert nem tudtam elmenni. Fiatalkoromban, elsősorban politikai okokból, mindig Nyugatra vágytam, de Varsónál és Budapestnél nyugatabbra soha nem jutottam. A Szovjetunióon belül sokfelé jártam, aztán szétesett a gyűlölt rendszer, utána meg már nem volt értelme elmenni. Amire mindig vágytam, az itthon is megvan, hiszen hozzájutok minden információhoz, azt olvasok, amit akarok. Eszenyében, a szobámban az internet révén huszonhárom éve előttem van az egész világ, és most, 64 évesen már nem vágyom sehová.

– *Nyugdíjas lett, de a munkát nem hagyta teljesen abba, most is dolgozik újságíróként?*

– Igen, megkért Debreceni Mihály barátom és Kulin Zoltán, hogy szálljak be a most indult karpat.in.ua honlap munkájába, így január eleje óta napi 5–10 anyagot írok, főként ukrán belpolitikáról. Harminc éve ebben élek, ráadásul most ismét óriási átalakulás van a világban, nem tudom egyik napról a másikra abbahagyni, már csak azért sem, mert bízom benne, hogy még egy igen nagy, az 1989–1991-eshez fogható váltást meg fogok élni.

Badó Zsolt

Írták, mondták

Soha nem gondolok a jövőre – úgyis elég hamar eljön.
Albert Einstein

Visszanézni megtett útra, akár hegyek közt, akár az életben, nem szerettem soha. Mindig csak arra néztem, ami előttem volt.
Kodály Zoltán

Azokból a kövekből, melyek utunkba gördülnek, egy kis

ügyességgel lépcsőt építhetünk.
Széchenyi István

Tiszta és nagy dolgokhoz csak tiszta és egyenes úton lehet eljutni.
Tamási Aron

A tisztánlátás az élet olyan ajándéka, amely gyakran megkésve érkezik.
Wass Albert

Nem okos ember az, aki olyan fának nyesegeti ágait, melynek árnyékába húzódott.
Mikszáth Kálmán

Aki nem elégedett azzal, amije van, nem lenne elégedett azzal sem, amire vágyakozik.
Szókratész

Járványok ideje

(Gondolatok a koronavírus kapcsán)

Nincsen fény árnyék nélkül: axióma, amelynek a fordítottja is igaz, azaz ahol árnyék van, ott fény is felfedezhető – morfondírozom akár több százezer embertársammal együtt ebben a vírusos időben, keresve-kutatva valamiféle kapaszkodót, ami hatványozhatja zsenge reményünket az egészséget, békességet ígérő/hozó holnapban, hisz a remény az, ami erőt ad a szenvedések, a bajok leküzdéséhez, mankója a meg-megbicsakló hitnek. Bizom abban, veszteségeink dacára, eljutunk az alagút végéhez, aminek létét most még csak pislákoló mécses kicsiny lángja jelzi. Ez nem kincstári optimizmus, hanem meggyőződés, mert skótmintás múltunkban számos példa erre jogosít.

Őseink, eleink életük során számtalanszor megküzdöttek a láthatatlan és látható kórokozók, amelyek járványokként kegyetlen vámszedői voltak nemzeteknek, generációknak: a pestis (dögvész, fekete halál, döghalál) egyike volt a legrettegettebb, legtöbb emberáldozatot követelő járványoknak a VI–XVII. századokban, amiknek következtében országnyi nagyságú területek váltak lakatlanná, s olyan komoly jóslatokat generáltak, hogy itt a világ vége, nem marad többé ember a földön.

Uralkodók, rab-szolgák, fehérek, feketék arca viselte évezredek át a himlő gennyes bőrhólyagocskáinak nyomait, jelezve, hogy túléltek a már az ókorban is ismert járványos kórt. Okozóját a XVIII. században a Távolságtól hurcolták be Európába, ahol vissza-visszatérve felütötte fejét, sok ezer emberéletet követelve, míg nem Jenner (1749–1823) angol orvos kidolgozta a megelőzés, a vakcinálás módszerét, és eredményesen alkalmazta a gyakorlatban.

Szomorú magyar vonatkozása miatt említést érdemel a kiütéses tífusz (más néven éhtífusz), ami a XVI–XVIII. századokban gyakran pusztított az országban, majd egész Európában, kiérdemelve a morbus hungaricus (magyar betegség) nevet.

Ezen a nem épp megtisztelő néven került a betegségek lexikonába a tuberkulózis is (gümőkór, tüdővész), az emberiséggel egyidős betegség, amelynek nyomai a kőkorszakbeli emberi csontleleteken is láthatók. Általában nem járványszerűen lépett fel, hanem halálos biztonsággal tizedelte Európa lakosságát. Körtörténelme folyamán több

áldozatot követelt, mint az összes háború együttvéve.

Az ókori Egyiptomban, majd később Róma környékén, Campaniában a mocsarak lecsapolásával igyekeztek gátat vetni a „rossz levegő” gyilkos hatásának, azaz a malária terjedésének, amelynek tüneteit az orvoslás atyja, Hippokratész is ismerte. Sok modern szerző valószínűleg történelemformálónak nevezi a maláriát annak köszönhetően, hogy az ilyen nézet szerint a buddhizmus peszsimista világszemléletének kialakulásában döntő szerepet játszott az, hogy az ősi India óriási területeit siralom völgyévé változtatta a malária.

A lepra (bélpoklosság) ugyancsak az emberiséggel egyidős kór, amit általában „lsten büntetése” közé soroltak, és „mintegy pokolbeli kínok előlegeként” tekintettek rá.

Ezzekkel a maszkokkal védekeztek az emberek a spanyolnátha idején

A borzalmas külsőt „kölcsonzó” betegség hordozóit már a mózesi törvénykönyv is elkülönítésre ítélte, azaz lepratelepekre kényszerítette. A járvány méreteire jellemző, hogy a XIII. században csak Franciaországban 4000 lepratelep volt. (Nekem mint fiatal gyakorló orvosnak „szerencsém” volt látni oroszlanarcú leprás betegeket.) A kórokozót 1873-ban azonosították, s napjainkban becslés szerint mintegy kétfélmillió leprás él, ebből 300 ezer Indiában.

A teljesség igénye nélkül szólni kell a koleráról is, ami a XIX. században kezdte irtó hadjáratát Európában és azon belül Magyarországon hat hullámban – az utolsó 1892–1896-ban volt. Robert Koch (1843–1910), miután felfedezte a tbc bacilusát, a kolerát kezdte tanulmányozni a betegség ősi fészkeiben, Indiában és Egyiptomban, ahol embertelen körülmények közepette végzett kutatása nem volt hiábavaló: 1884-ben felfedezte a kórokozót, és így kezdetét vehette a prevenció és a kezelés.

Nem célozom felsorolni az összes járványos betegséget (angol izzadás, szifilisz, gyermekbénulás, vérhas, diftéria), de amiket érintőlegesen leírtam, tettem azzal a szándékkal, hogy emlékeztessenek, figyelmeztessen a jelen járvány nehézségeivel küzdőket és szenvedőket: minden szörnyűség ellenére mi, emberek (az emberiség) kerültünk ki győztesen ezekből a reménytelennek tűnő megpróbáltatásokból – így lesz most is, hamarosan, annak ellenére, hogy napirenden van a mindenkit érintő kérdés: vajon sikerülni fog?!

A kérdés jogos, amire a „válasz” (részben) a lengyel Szumowski professzor Az orvostudomány története c. könyvében található (magyarul 1939-ben adták ki). Az összes betegség gyógyításának teljes lehetőségét 100-nak véve úgy találja, hogy Hippokratész korában 15 százalékos volt az orvostudomány összteljesítőképessége, a XX. században pedig elérte a 60 százalékot. Ez tehát azt jelenti, hogy az összes ismert betegség ma már gyógyítható, vagy legalább javítható az általuk okozott hiányosság. S ha figyelembe vesszük – s miért ne tennék (gondoljunk

csak egy példára: Sir Alexander Fleming /1881–1955/ felfedezésére, a penicillinre!) – az orvostudomány és más tudományok fejlődését, eredményeit, úgy optimisták lehetünk jövőnket és jelenünket illetően.

Alljon itt néhány „dokumentált példa” járványos múltunkból. Az emberiségnek létezése óta két tragikus élményben volt része: háborúban és járványban, s ez a két csapás legtöbbször együtt járt, mint ok és okozat.

Archeológiai leletek, írásos emlékek sokasága bizonyítja:

évezredekkel ezelőtt észrevették, hogy bizonyos betegségek csoportosan jelentkeznek és terjednek emberek ezreinek halálát okozva, de mivel nem ismerték a fertőzés fogalmát, ezt különböző „felsőbb hatalmak” büntetésének vélték.

A középkorban az országok, a földrészek népei kapcsolatainak kialakulása, a közlekedés fejlődése következtében több járvány „látogatta meg” Európát: a malária okozta vész, a pestis, a kolera, a tífusz, a himlő, a szifilisz, százezrek halálát okozva, országrészeket, településeket elnéptelentve, nem kímélve gazdagot, szegényt, fiatalot, öreget (Nagy Lajos király bélpoklosságban, Hunyadi János kolerában halt meg).

A XVII–XVIII. századokban például Németországban 70 000, Franciaországban 30 000, Magyarországon 20 000–22 000 ember halt meg himlőben, de tízezrek váltak áldozatává a mocsári láznak (malária), leprának, tbc-nek, angol izzadásnak, ►

◼ kolerának. Az utóbbi „csak” a XIX. században ütötte fel e fejtő kontinensünkön, mindjárt az első járvány Magyarországot sújtotta, és a század végéig hatszor söpört végig az országon tízezreket elpusztítva.

E kórok között a legfélelmetesebb a pestis volt: csak ezzel a gyorsan és kegyetlenül gyilkoló kórral kapcsolatban hangzott és terjedt el az a rémhír: itt a világ vége, nem marad ember többé a földön.

A legtöbb utalás a pestisjárványokra a mostani Kárpátalja és ezen belül Máramaros területén a XVII. századból ered, mikor is több hullámban támadt a kór a lakosság sok ezrének halálát okozva az 1705-ös, 1717-es, az 1738-as és az 1764-es években.

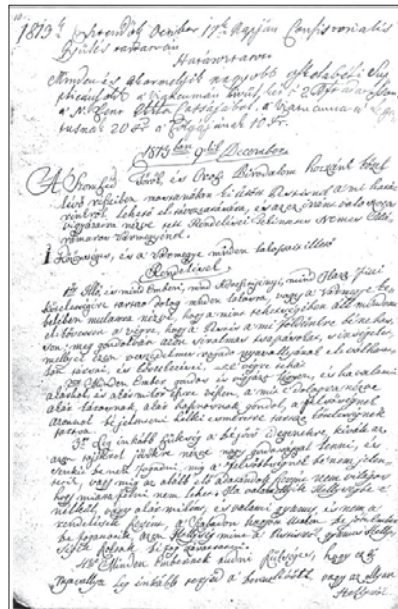
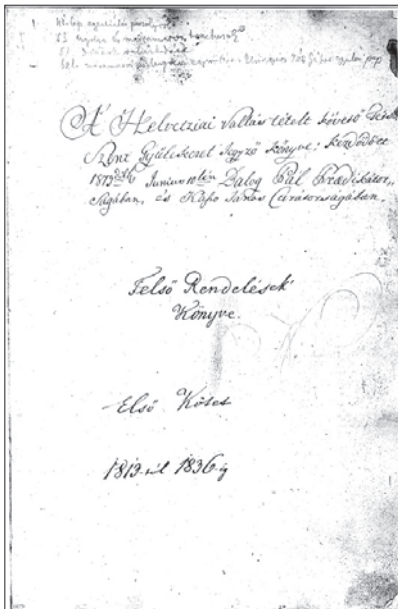
A legelső, a felettes hatóságoktól érkezett és a járványügyi problémákkal foglalkozó hivatalos dokumentum a Kárpátaljai Területi Állami Levéltárban található. Ez az I. Lipót császár által 1678-ban a ragályos kórok tárgyában kiadott rendelet másolata. Ennek értelmében hozták létre 1705-ben az első járványbizottságot, amelynek legfőbb feladata a vesztegzárak életbe léptetése és ellenőrzése volt a járványok elterjedésének meggátolása céljával. Hatásosabb intézkedést nem is foganatosíthattak a betegségek és járványok ismérveinek hiányában, annál is inkább, mert hivatásos orvos nagyon kevés volt ebben az időben: egy 1720-as adóösszeírás alkalmával végzett összehasonlítás szerint Magyarországon mindössze 19 gyógyszer-tár, 37 tanult orvos és 96 letelepedett borbély-sebész működött, s a XVIII. század hetvenes éveig Magyarországnak nem volt orvosi főiskolája.

A kárpátaljai Tecső (Tyacsiv, Ukrajna) református egyházának szerény levéltára érdekes és eddig nem publikált adatokkal szolgál, hiányt pótolva és kiegészítve a történelmi Máramaros kevéssé ismert egészségügyi történetét; ezek az adatok továbbá megerősítik azt a megkérdőjelezhetetlen tényt, hogy az egyházak, köztük a református egyház, meghatározó szerepet vállaltak a betegségek, elsősorban a ragályos kórok megelőzését célzó rendeletek megvalósításában.

A *Helvetziai vallás tételt követő Tétsői Szent Gyülekezet Jegyző könyve; kezdődött 1813. Június 10-én Balog Pál Prédikátorságában, és Kaszo János Curatorságában. Felső Rendelések Könyve. Első Kötet 1813-tól 1836-ig* című kézírásos kötetben a pestisjárvánnyal kapcsolatos bejegyzések olvashatók, ami „természetes”, mert Máramaros megye (és a szomszédos Ugocsa, Bereg, Ung megyék), a „történelem átjáróháza”, lakosságát gyakran „látogatta” a fekete halál. Ezek estek áldozatául a pestisnek a II. Rákóczi György szerencsétlen lengyelországi hadjáratát követő években, majd II. Rákóczi

Ferenc fejedelem 1703-tól 1711-ig tartó szabadságharcának éveiben. Ifj. nagysomkuti Pap József *Adalékok Máramaros történetéhez (kiadta a Máramarosi Független Újság nyomdája, Máramarosziget, 1906)* c. munkájában a következők olvashatók: „... Nehézedett őseinkre... sokkal nagyobb csapás. A pestis. Athozták a lengyelek. A döghalál végig szántotta az egész vármegyét.” „Sok helyen kiholtanak az emberek – írja az egykori tudósítás – csak az bolygó és tévelygő marha által tapadtatnak a vetések”. „Oly visszataszító képet öltött Máramaros, hogy az adószedők nem mertek feléje sem menni” az eszeveszett s haláltól irtózó szegénységnek.

... A szomszédban, Lemberg táján ütött ki és a „maga döglelő természete szerint” elhatalmaskodott. 1704. november 2-án Rákóczi elzáratta a határt, hogy a kereskedők „s akármely rendű emberek ezen dögnék természeti ragadványát” be ne hozhassák.

A lengyelekkel való mindennemű közlekedésnek meg kell szakadnia mindaddig, míg a dögvész el nem múlik.

A pestis huzamosabb ideig tarthatott, mert a fejedelem még egy év múlva is intézkedik a határ őrzéséről, „minthogy a pestis Lengyelországban nagy mértékben grassál”. Máramarosnak meg kellett kettőznie a határ vigyázására kiküldött őreinek számát. Be kellett vágnia az összes passusokat, csak egyet volt szabad nyitva hagynia. A Lengyelországból küldött leveleket a vigyázó tisztek előbb a huszti főkapitányhoz küldték, aki aztán továbbította rendeltetési helyére. A levélhordókat nem volt szabad a határon bebocsátani.

Mivel a pestisveszély nem múlt el, csak alábbhagyott időnként, valamint az a tény, hogy a döghalál bármikor „betörhetett” Máramarosba, hisz ott ólálkodott a gyepűn túl, az eseti prevencióra utasító rendeletek skálája kiszélesedett, a XIX. század elején egységes és kötelezővé lett, amiről a fentebb említett írásos emlék tanúskodik:

„1813. december 9.

A *Szomszéd Török, és Orosz Birodalom* hozzánk közel lévő részeiben mostanában kiütközött Pestisnek a mi határainkról lehető eltavóztatásra, és az ez való szoros vigyázó-ira nézve tett Rendeléseit Tekintetes Nemes Máramaros Vármegyének.

1. Közönséges, és a Vármegye minden lakosságait illető Rendelések

1. Illő, és mind Emberi, mind Keresztényi, mind Haza fiúi kötelességére tartozó dolog minden lakosra, vagy a Vármegye kebelében mutatóra nézve, hogy a mint tehetségben áll mindent elkövessen a végre, hogy a Pestis a mi földünkre bé ne hasson; meg gondolván azon siralmas tsapásokat, s inségeket, mellyek ezen veszedelmes ragadó nyavallyának el-válthatatlan társai, és követkevései, e végre tehát.

2. Minden Ember gondos és vigyázó légyen, és ha valamit akárhol, és akár mikor észre vészen, a mit e dologra nézve akár károsnak, akár hasznosnak gondol, a Felsőségnek azonnal bé jeleníteni Lelki esmeretre tartozó kötelességnek tartsa.

3. Leginkább szükség a bújóvéd idegenekre, kivált az azon tájékról jövőkre nézve nagy gondossággal lenni, és senkit be nem fogadni, míg a Felsőbbségnek bé nem jelentetik, vagy míg az alább eső adatándok szerént nem világos hogy miatta félni nem lehet. Ha valamellyik Hellységben e nélkül, vagy akár miként, és valami gyanus, és nem a Rendelések szerént, a Szabadon hagyott Utakon bé jött ember be fogadtatik, azon Hellység mint a Pestisről gyanus Hellységek szoktak bé fog zárattni.

4. Minden Embernek tudni szükséges, hogy ez a Nyavallya leginkább terjed a benne lévő, vagy az ellyan Hellyről jötteknek, hol ez a rososz Uralkodik, közel való illetéséből, terjed a tisztátalanságból, és könnyen el hozódik más helyről, gyapjuval, gyapottal, szőrrel, sejjemmel, Kenderrel, Lennel, bőrrel kivált a szőrös bőrrel, és mindennel mellyek illyenekből készülnek. Tehát szükség mindennek maga, s hozzá tartozói körül a tisztaságra vigyázni, és arra hogy kivált az azon tájról merre a Pestis van. Jött idegenekkel közel ne forogjon, és semmi jószágokat, kivált a most kinevezetteket ne illesse, sőt az illy forma portékáknak vásárlásától is azon tájékokról kivált magát meg tartóztatssa.

5. A szemes étellel és főzelékkel nem szokott el hozódni a Pestis hatsak közötté egyéb portéka, mely a Pestist el hozná nintsen el rejtve, tehát az efféléknek meg szerzésében, az illő vigyázatot meg tévén, bátrabban foroghat minden ember.

6. A gyakori tiszta vízzel vagy eczettel való mosdás, szurokkal vagy fenyőmaggal füstölése a lakó háznak, és akármi

Járványok ideje

(Gondolatok a koronavírus kapcsán)

Portékának igen hasznos a Pestis ellen.

Tehát ezen eszközökkel élni szükséges kivált ha gyanus környül állás adja elő magát.

7. Hogy pedig a Pestises Vidékekről az a rozsasz ide ne hathasson elzáródnak, és el tiltanak minden más be jövő Utak Bukovina és Gallitzia felől, és csak a következők maradnak nyitva, és szabadon; a) Borsán kettő egyik a Csiszai, másik a Viski völgyen. b) Rusz pojánnán edgy. c) Kőrös mezőn edgy. d) Luhiban edgy. e) Bruszturán edgy. f) Verhovinán. g) a Vasseri Passus pedig csak annyiban hagyatik meg hogy jó léti Levéllel, vagy Passussal csupán csak gyalog munkás Emberek, a Királyi Erdőkbeli foglalatosság-hoz jöhetnek ott bé, de egyébként se marhát ott bé hajtani, se semmi el ado Portékát ott bé hozni, se senkinek ott másnak bé jönni szabad nem lesz. Valami személyly vagy Portéka tehát másutt valahol jó bébéjő utakon, vagy egy maradt ezen szabadon hagyott Passosokon kívül az gyanus és tilalmas.

8. Ezen szabadon hagyott bé jövő helyeken valami el rekesztés fog tétetni rajta kapu hagyatván a ki osztán másutt akár hol jön be ezen szabott kapun kívül ez gyanus és bünös lesz.

9. Minden szőrös Bőröknek, mineműek farkas, Medve, Roka, Nyúl bőrök, és más illyenek, bé hozatala tellyességgel minde- nektől el tiltatik, míg a környül állások jobba nem változnak.

10. A Sidoknak pedig semmi egyéb Portékának bé hozása meg nem engedtetik, hanem csak szemes életnek, főzeléknek, pálinkának, és Marhának, ugy azonban az is, hogy a Gabona közzé egyéb Portékát nagy büntetés alatt el ne rejtjének.

11. A kik a marhát hajtának bé, mikor a mi határainkra jönnek tiszta vizen usztassák által azokat. A kik pedig mag nem tiltott portékát hoznak bé, azokat a mennyire természetek meg engedni leg alább egyikét oraig szőlő- tessék ki minék előtte a kapun bé hoznák.

12. A fellebb meg nevezett bé jövő helyekre Strásák állitassanak ki, kiket a közelebb lévő Hellységek fognak adni. Ezek Hellyek, az Utasokra, és a Straszákra vigyázo Commisariusok is vagnak rendelve, kiknek a Hellységek elől jároi szereny engedelemmel lenni szorosan kötelezetnek.

Költ Tekintetes, Nemes Máramaros Vármegyében 1813-dik Esztendőbe. Mind- szenthava 19-dik Napján, Szighet Várossában tartott kisebb Gyűléséből.

Tartalmilag kötődik a leírtakhoz a „Nemes Máramarosi Tanátsnak September 22-dikén 1812-ben 23.466 szám alatt költ Parantsolata”, amelyben „azon Contagiosus, vagy ragado nyavallyákról adodik világosítás, mellyekben a kik meg halnak a 48 ora előtt valo el temetésnek, kemény büntetés alatt valo tilalma alol kivetődnek. Contagiosus, vagy ragadó nyavallyának, é következő declaráltadván: a pestis; az Amerikai Sárگا hideg; a hollyagos-veres-és

Skárlát himlő; a megveszet; a vérhas; a rüh; a bélpoklosság; a Vénusi nyavallya meleg ké- pében a száraz betegség; és végre a sorvasztó hideglelés; vagy forro nyavallya. Végeztett, Currentáltassék hogy 48 orák el telése előtt egyedül azok temetődhetnek el, kik ezen fel- séges parancsolatban elő számlált ragado nyavallyákban holtanak meg; másokra nézve pedig a 48 orák el telése kemény büntetés alatt meg várattassák.”

Ezen rendeletek és utasítások végrehaj- tását és betartását rendszeresen és szigorúan ellenőrizték a „Felsőségek”, az esperesi hivatalok illetékesei; mindez nagyban hoz- zájárult a pestisjárványok megfékezéséhez és megszűnéséhez.

„Előre nézve a jövőbe, lássunk mun- kához, visszatekintve a múltba, vegyük le fővegünket!” (G. B. Shaw)

Kárpátalja egészségügyének fejlődési fo- lyamata – írja Veress Jenő dr. Orvosi segély- nyújtás Ung vármegyében a XIII-XVIII. szá- zadban c. tanulmányában (Intermix Kiadó, Budapest–Ungvár, 1997) – eléggé hiányosan feldolgozott része a vidék társadalomtörténe- tének. Az eleddig publikált történelmi tárgyú vagy más szakírásokban fellelhető utalások a vidék egészségügyi viszonyaira kor- rántsem kielégítőek, bár említés történeli hely- lenként ezekben a közleményekben egy-két kiváló orvosról (dr. Novák Endre, dr. Linner Bertalan, dr. Fedinec Sándor) és tevékeny- ségükről. Más egészségügyi részletkérdések is helyet kapnak esetenként a szűkebb pátri- ánról szóló társadalmi, művelődési, néprajzi és más vonatkozású írásokban, csak hogy ezek eléggé felületes, nem sok információt tartalmazó munkák, de mégis értékesek, nem mellőzhetőek, mert apró mozaikkockái a még ki nem rakott kárpátaljai egészségügyi történelmi (tér)képek, melyen Máramaros a peremvidék, a legfehérebb folt.

Helytörténeti kutatásaim során, amit szűkebb pátriámban, a valamikori történelmi Máramarosban végeztem, a Técsői Református Egyház mostohán kezelt könyvtárában, érdekes bejegyzésekre találtam, amik arról tanúszkodnak, hogy az egyházak, mint a leg- szervezettebb egységei a korábbi századok- nak, jelentős szerepet vállaltak és játszottak a kor egészségügyi életében, hangsúlyozottan a járványok megelőzésében. Ez azért is figyelemre méltó tény, mert a XIX. század- ban e vidéken is szedte áldozatait a himlő. (Megjegyzendő: XII. Leó pápa (1823–1829) „eretnekeknek és forradalmároknak” nevezte azokat, akik kiálltak e gyilkos kór prevenci- ója, a védőoltás mellett.)

Az alábbiakban betű- és szó szerint köz- löm „A Técsi Szent EKLESIA Consistoriális (egyháztanács) Végzéseinek és ezen Szent Eklésiát néző nevezetesebb dolgoknak Lajst- romá”-ban találtakat:

„A Fő Tiszteletű Tiszai Superintendianak közelebbi Köz gyűléseiben hozott... végzései.

72. Közönségessé tétetni rendeltetett,

hogy: egy, ezen Tanáts ülésbe adott s a 1832iki Oct, 9kétől 26, 124 szám alatt költ s közönségessé is tett Királyi Kegyel- mes Parancsolattal vele egyvezésénél s összeállásánál fogva elis fogadott-Javallat szerint, azután a tisztelt Lelki Pásztorok, az Oskolába ujjonnan fel adott gyermekeken, ha a himlő czédulák kezdetét meg előző idő beliek, magok vizsgálják meg a bé oltott s megfogant himlő helyét, azokra pedig a Himlő czédulát kérjék annak szüleitől, ha azt ezek az oltás utána, a Parokiára vissza nem küldötték volna, s ezt az Oskola Anya Könyvbe jegyezzék vagy jegyeztessék be, mihez képest tehát, a Folyó Évi Almási vidé- ki Tanáts ülés Jegyző könyvi 9ik szám alatt currentalt Hasábok között (Rubrikák) ezen czímnek is: „Bé van é oltva himlővel?, és van é Himlő czédulája?” Hasábot kell tsinálni. A Látogatások pedig erre, az Oskolai Anya Könyv megvizsgálásokor mindenütt különös figyelemmel lesznek.

Kiadta Tétsőn nov. 17ikén 838 -Csányi József- vidéki jegyző”

S hogy mennyire komolyan vették a megszólítottak a leírtakban foglaltakat, ta- núsodik az alatta lévő bejegyzés: „Látta a Visitatio Tétsőn Die 25 Januar 1839. Szilágyi József Esperes.”

Ugyancsak a védőoltásokkal foglalkozik a következő rendelet is:

„Tekintetes Máramarosi Megyének 1844ik évi 5113 szám alatti rendelete:

Hogy senkit addig öszve nem lehet esketni míg a himlő czédulát előre nem mutatják mind a ketten.”

Egy 1850. május 29-én kelt esperesi kör- levél, amelyre utalás van „... a Tehénhimlő beoltására serkenti a népet, köteletségüké tétetik a lelkészeknek...” , hogy prédikációik- ban agitáljanak az oltás mellett.

Már akkor ismert volt a tény, hogy az egy- szeri védőoltás nem biztosít abszolút védelmet a himlővel szemben, szükséges a revaccinálás.

Az 1778. számú bejegyzés alatt a követ- kezőket olvashatjuk:

„A hely hitvallás tiszántuli Superinten- densztől. Az Egyházkerületbeni nagy Tiszteletű Esperes Urnak.

Az országos telyhatalmu polgári Bizott- ság azt rendelte: hogy az ismételt himlőoltás (REVACCINATIO) a kor és nem minden külömsége nélkül, azon egyének, kik ezt kívánják, végre hajtassék, és ámbár a revaccinációt az illető orvos a közpénztár- ból jutalomra igényt nem tarthat, reménylő mind azáltal a Kormány mi szerint az orvosok, s az orvosi személyzethez tartozó egyének hivatásukat felfogva ebben annál serényebben igyekezzenek eljárni, mivel ebbeli szorgalmuk különös érdemül fog vétetni, s tekintemi.

E magas rendelet folytán, hogy ezen ismételt himlő oltás annál nagyobb siker- rel foganatosíthatassék: Főispányi uton kötelességemmé tétetett, Lelkésztársainkat oda utasítani, miszerint annak hasznos, és czélszerű voltáról a népet felvilágosítani egykezerzenek. Kérem tehát: Legyen szives Nagy Tiszteletű Ur körlevelek utján az Egy- házvidékbéli szolgáltatásokhoz utassítást bocsátani ki az érintett czélra. ➤

◀ Hogy a kisedekbe egyszer be oltott himlő elveszitheti, sőt valóban gyakorta veszíti el idő folytaival jótékony erejét, hatását: több szomorú, kivált a közelebbi években ki bizonyították. – Minél fogva orvosilag kimondott igazság lett az, hogy a himlő veszélyének kikerülésére minden esetre tanácsos, czélszerű, a biztosítás végett szükséges az ismétleni bé oltás. Már azért, hogy a szülők gyermekeinek irányában, a mér aló halatt egyének is pedig magukra nézve saját érdekükben, eszközöljék, ok szerűleg tanácsoltatik.

Mínhogy pedig azt is tartalmazza a magas rendelet, hogy a revaccinatio teljesítéséről, az illető orvos-sal, a helybeli Előljárók részéről kiadandó bizonyítvány az Illető lelkészek által is alá írassék: ennél fogva lelkész-társaink ennek teljesítésére is utasítandók lesznek.

Kelt Debreczenben Julius 3án 1850. Szoboszlai Pap István”

A címzett egyházi vezetők azonnal reagáltak a püspöki körlevélre, amiről az 1850/13 számú bejegyzés tanúskodik:

„Az Esperestől. A máramaros-ugocsi Ref. Egyházak teljes című Elnökeinek. – Fő Tiszteletű és Méltóságos Püspök, és Kir. Tanácsos Szoboszlai Pap István Urnak ide rekesztett kétrendbeli Közleményeit van szerencsém hivatalosan a t. Elnökséggel közleni: kérem Tiszt. Lelkész urakat az A betűjű alatti illetőleg, mely a viszonti himlő oltás szükségéről szól, – különben is átaljában a himlő oltás szükségéről régi Fel-sőbb rendelet szerint több ízben, legalább évenként egyszer kötelezvé a Templomban minden Felekezeti-beli pap tanitást tartani, – most mentől elébb legyennek szivesek ezt teljesíteni, kiemelve a viszonti bé oltásnak szükségességét a Rendeletben elő adott oknál fogva is, melynek volta a tapasztaláson kívül ezen természetes oknál fogva is meg fogható...”

Es lön: a himlő, mint annyi járványkór, legyőzött Máramarosban. . .

Dr. Szöllősy Tibor

Picasso karantén idején

Szembesülni a valósággal. Lerázni magunkról az önelégültséget. Kikapcsolni azt a vízcsapot, amelyből éjjel-nappal folyik, hogy ez nekünk jár. Aztán tudatosítani, hogy már nem jár nekünk semmi. Eddig sem járt, csak azt hittük, hogy a világ a miénk, mindent megtehetünk-megvehetünk. Tegnap még majd megbolondultunk a kirakatban látott türkizszínű blúzért, ma már jó a szekrény mélyéről előbányászott kinyúlt pulóver is, merthogy ithoni munkához az a legkényemesebb. Tegnap még egymásra tornyozott folyóiratok és könyvek néztek vádlón, ma hívogatón kacsintanak és boldogan töltünk el velük egy pásztorórát, mert nincs is annál léleképítőbb, mint ha fél évvel ezelőtt publikált fontos dolgokat fedezünk fel a saját íróasztalunkon.

Hihetetlenül felértékelődtek tárgyaink. Ezt az üvegmanufaktúrában utánam ugató kiskutyát sok évvel ezelőtt hoztam haza Parádsasvárról. Még akkor elkereszteltem Picassónak, mivel maradék anyagból alakította ki a mester, és öt színben tündökölt. Világoskék a szeme, sárga a nyelve, egyik első és egyik hátsó lába fehér, a másik kettő világoszöld, az elsőt ügyesen felemeli. Egyik füle fehér, magasba lendülve hallgatja a kinti zajokat, a

másik füle zöld, lelapul, pihenteti. Sötétzöld farka a sokadik költőzködésakor letört, de én tudom, hogy csóválta egykor. Most itt van velem, Mozartos ceruzatartóm előtt álldogál. Évek óta nem láttam, pedig máskor is itt volt a közelemben. De máskor nem volt már fontos Parádsasvár, a Mátra, a családi gombázások emléke is megkopott.

A nyárra tervezett társasutazáshoz olvastunk ismertetőket, mert már befizettük az előleget, és legalább a felét szeretttük volna tudni annak, amit az idegenvezető tud. Merthogy tavaly, az olaszországi utazáskor olyan felkészületlenül indultunk el. Aztán halomra fotóztuk a városok nevezetességeit. Végigrohantuk Firenzét, Triesztet, Padovát, hoztuk az élményeket a fényképezőgépekben, hogy majd, ha időnk engedi, leülünk nosztalgizálni, hogy milyen szép is volt az a hat nap. Aztán eltelt egy év, és még csak meg sem néztük, merre jártunk. Legalább egy Picassót vehettek volna Olaszban, mondta anno világjártas szomszédasszonyunk. Élhetetlenek már csak ilyenek, feleltünk némi iróniával. Pedig milyen jól mutatna most a számítógép mögötti falon, így, karantén idején. . .

Stoppolófa, gubavarró tű

Anyám nyolc hónapos csecsemő volt, amikor nagyanyám tifuszbba esett. Két nagyobb gyermekét ráhagyta dédanyámra, anyámat meg maga mellé vette az ágyba, hogy együtt haljanak meg. Nem akarta a karonülőt nyügnek hagyni idős szüleire.

Mindketten megmaradtak. Kár, hogy anyám ezt a kegyetlen döntést megtudta később, kár, hogy nekem is elmondta. Egész életemben rajtam volt az árnyék, a gyakorlatias falusi emberek árnyéka. Hogy csak az maradjon meg, ami életképes.

Jómagam költőzködéseim idején csupa haszontalan dolgot mentettem át egyik világomból a másikba. Szekrényemben főleg emlékeket tartok, olyan tárgyakat, amelyek csak nekem jelentenek valamit. A minap egy gomba alakú, fából faragott stoppolófát találtam a fiókban. Valamelyik ősanyámtól maradt rám. Akárcsak a gubavarró tű.

Az évek óta majdra váró lyukas zoknik is előkerültek. Sosem volt olyan hangulatom, amikor pont egy garmada lyukas zokni társaságát kívántam volna. Most örülök ennek a társaságnak, meg a stoppolófának, amely ügyibe való jószág így, karantén idején.

A gubavarró tű hét és fél centi hosszú. Minden tűk öreganyja. Még nem tudom, hol látom hasznát. Talán dédanyám, Nagy Zsuzska is ezzel varrta a gubát dédapámnak. Összeillő emberek lehettek. Két földműves sok gonddal-bajjal, sok aprónéppel. Suba subához, guba gubához, tartja a mondás még ma is az én falumban. Nem is igen szegték meg régen holt véreim ezt az íratlan törvényt.

Anyám egy szoba-konyhás parasztházból jött férjhez egy másik parasztházba. Földes konyha, három nemzedék vacsa, hatan aludtunk benne. Az elsőházba, a tisztaszobába nem volt szabad bemennem, azt keresztelőre-temetésre tartogatta a család. A szoba ajtaja mindig be volt zárva, a zárt ajtó mögé egész világot képzeltem.

Kezdem megismerni magamat. Felfedezem, hogy az életem során hozzám csapódott sok haszontalanság között azért akadnak olyanok is, amelyeket még az örökké összeszorított száju, karba tett kézzel ülő nagyanyám is hasznosnak tartott volna. Például a stoppolófa meg a gubavarró tű. Azért csak hoztam valamit abból a gyermekkori földes konyhából! De a zárt ajtó mögé képzelt világból alig maradt valami.

Füzesi Magda

„... mindenképp itthon szerettem volna maradni...”

Ifj. Barna György a Pulzus Rádió műsorvezetője, a Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség csapatmentora. Életének meghatározó részei a cserkészlet és a sport. Amióta megházasodott, mindennél fontosabb számára a családja, felesége és kislánya. Szabad idejét is velük tölti, ha van rá alkalom, szeretnek utazni, új dolgokat felfedezni. Gyermekkoráról, eddigi tevékenységéről, magánéletéről, kedvenc időtöltéseiről kérdeztük.

– Gyermekként hol kezdte a tanulmányait?

– Beregszászon születtem, négy évig tanultam a helyi 6. számú általános iskolában, majd a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnáziumban érettségiztem. Ezután nagy dilemmában voltam, Magyarországra készültem egyetemre, de meggondoltam, mert azt láttam, hogy akik ott tanulnak, többnyire nem jönnek vissza. Én pedig mindenképp itthon szerettem volna maradni, ezért a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolára jelentkeztem, számvitel és auditálás szakon szereztem diplomát. Hamar rájöttem, hogy ez a szakma, a könyvelés „szárazabb”, mint az én alaptermeszetem, ezért más területen próbáltam elhelyezkedni.

– Mégpedig?

– Több mindenbe belekóstoltam, a családi vendéglátói vállalkozásunkban nyitottunk egy új részleget, közel egy évig ezzel foglalkoztam. Aztán, akkor már a jegyesemmel, belevágtunk egy kis külföldi kalandba: előbb Budapestre utaztunk, mindketten dolgoztunk, majd egy év után a Petőfi Sándor Program keretében ösztöndíjasokként Erdély déli területére, mondhatnám, egyik eldugott régiójába kerültünk. Közel két évig tevékenykedtünk ott.

– Szereztek ott olyan tapasztalatokat, amit később kamatoztathattak?

– Persze. Mind egyenként, mind párként. Nagyon sok mindent tanultunk az ottani emberektől, a közösségtől, de közben azt is észrevettük, hogy az ottaniak sokban hasonlítanak a kárpátaljai közösségekre. Kihívás volt számunkra, hogy egy idegen közegben kellett helytállnunk, ráadásul külön-külön, mivel az első évben nem egy településen végeztük a ránk bízott feladatokat. Az ott töltött hónapok alatt szoros barátságok is kialakultak, ezért nehéz volt a búcsúzás. Néhány erdélyi barátunkkal a mai napig tartjuk a kapcsolatot, de kétségtelen, hogy feltöltődve, sok-sok plusz tapasztalattal tértünk haza és vágtunk bele az itthoni közös életünkbe.

– Elhangzott, hogy a jegyesével együtt utazott már Magyarországra is. Hol és mikor ismerkedett meg a párjával?

– A főiskolai éveim alatt. Ő egy évvel lejjebb járt, és egy kézilabdaedzésen láttam először. Azonnal meg is kérdeztem a többieket, hogy ki ez a lány, miért nem találkoztunk eddig? Megismerkedtünk, egymásba szeretünk, és 2016 júniusában össze is házasodtunk. Az esküvőnk a két ösztöndíjas évünk között volt, nyáron. Tehát hazajöttünk az első év után, összeházasodtunk, ősszel visszamentünk, és a következő nyáron, amikor megszületett a kislányunk, akkor jöttünk végleg haza.

– Mennyire változtatta meg az életüket a gyermek érkezése?

– Az első házassági évfordulónk csodálatos ajándéka volt a kislányunk, Kincső, aki hamarosan hároméves lesz. Sok új dolgot hozott a mindennapjainkba, időbe telt, amíg minden a helyére került, de a külön kis életünkbe gyakorlatilag hárman vágtunk bele. Viszont sokat segítettek a szüle-

aluk a dolog. Már többször kivittük focimeccsre, ott volt például a Puskás Aréna nyitó-avató mérkőzésén is, szerintem az egyik legfiatalabb néző volt. Tehát az apalánya programok között mindenféleképpen ott van a mozgás, a rollerezés, a biciklizés, de ezenkívül bármit nagyon szívesen játszom vele, az esti meseolvasás pedig közösen zajlik a feleségemmel.

– A Pulzus Rádióban műsorvezetőként tevékenykedik. Mikor kezdett el rádiózni?

– A rádiózás rám talált, nem én kerestem. 15–16 éves lehettem, amikor Birta Zoltán főszerkesztő barátom egy adáshoz olyan fiatalokat keresett, akik szívesen beszélgetnek különböző kérdésekről. Rám és még néhány társamra esett a választás, és hetente más és más témát taglaltunk kötetlenül, fiatalosan. Amikor a rádió kezdte kinőni magát, Birta Zoltánnal együtt indítottuk a *Csütörtök esti megálló* című műsort, ez volt az első élő műsorunk, ami nagy kihívást jelentett, de azzal is megbirkóztunk. Azóta több műsorban (reggeliben, délutániban, zenés kívánságműsorban stb.) is megfordultam, jelenleg a sportműsort vezetjük együtt Botos István kollégámmal.

– Közben pedig a cserkészlet is nagy szerepet játszik az életében...

– Így igaz. A cserkészletbe tulajdonképpen beleszülettem, hiszen az egész családom cserkész. 4–5 éves lehettem, amikor a szüleim már magukkal vittek a cserkész táborba. Azóta is hálás vagyok, hogy ennek a közösségnek a tagja lehetek. A beregszászi csapatban 2000-ben tettem fogadalmat, azóta

végigjártam a ranglétrát, őrsvezető képesítést szereztem, közel tíz éven keresztül vezettem a Mamut őrsöt, majd segédtiszként is tevékenykedtem. Jelenleg a Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség csapatmentora vagyok.

– Gondolom, sok barát veszi körül...

– Sok jó ismerősöm, kollégám van, akikkel nagyon jó kapcsolatot ápolok. Igaz barátom már kevesebb van, de ők azok az emberek, akikre lehet számítani, legtöbbjük cserkész.

– Rengeteg helyen megfordult már az évek során, ebből kifolyólag jó emberismerőnek tartja magát?

– Helyzete válogatja. Néha gyermeki naivitással fordulok az emberekhez a mai napig, ezért nem mondanám magam jó emberismerőnek, mert mindenkiben a jót próbálok meglátni. Ezt egyébként

ink mindkét oldalról, az enyémeik itthonról, a feleségem szülei pedig Aknaszlatináról. Emiatt is nagyon örülünk, hogy Kárpátalján élhetünk, mert közel a család.

– Még elég picike Kincső, de mégis megkérdezném, kialakult-e már apalánya program. Ez onnan jutott eszembe, hogy láttam a gyermekét, amikor – bár szimbolikusán – ő rúgta a kezdőrúgást a „2019 perc az egészségért, a közösségért” elnevezésű rendezvényen.

– Igen... Nyilván nem fogom a későbbiekben erőltetni, hogy focizzon, ha nem akar, bár vidékünknek egy igen erős lányfocicsapata van. A viccet félretéve, a sport szeretetét mindkét oldalról kapja, ugyanis a családuknak minden tagja sportkedvelő, legyen az futball, kézilabda vagy bármi más. A *Himnusz* elhangzásánál már ő is szépen feláll, ha gól van, tapsol, tehát

◀ nem is bánom, mert többször ér pozitív megtapasztalás, mint negatív.

– *A sporton kívül van még más hobbija?*

– Igen, van. Amióta Kincső megszületett, a szabad időm nagy részét szeretem vele és a feleségemmel tölteni. Olvasni is szeretek, régebben a magam szórakoztatására írogattam is. No meg az utazgatás. Az elmúlt két évben több olyan helyre sikerült eljutni, amit pici gyerekekkel nem biztos, hogy sokan bevállaltak volna, de mi nekivágtunk, és most nagyon jó visszatekinteni azokra az időkre. Az Adriai-tengerre például (a Beregszász-Trieszt távolság 895 km) úgy jutottunk el, hogy megálltunk egy beregszászi benzinkút-nál, teletankoltuk az autót, és majdnem azzal a tankkal és lendülettel érkezünk meg hármásban.

– *Hogy látják az idei nyarat?*

– Rövid távú céljaink vannak, amúgy is úgy éljük az életünket, hogy túl messzire nem tervezünk. Az biztos, hogy igyekszünk gyorsan reagálni mindenre, és ha enyhül a jelenlegi járványhelyzet, akkor élni fogunk az adott lehetőségekkel. Hogy a nyár folyamán sikerül-e kirándulni, vagy lesz-e vidékünkön olyan programsorozat, amelybe be tudunk majd kapcsolódni, még nem tudjuk, de pozitívan próbálunk mindenhez hozzáállni, hittel és kitartással sikerülnie kell.

Beszélgetőtársam többször is mosolygva emlegette feleségét, hangsúlyozva, milyen sokat jelent számára a családi harmónia, az együttgondolkodás, a közösen megálmodott tervek kivitelezése.

Három évvel ezelőtt ifj. Barna György és felesége, Katalin hagyományörző hímződét és varrodát kezdett üzemeltetni. Bátorságot adott számukra az induláshoz barátaik ösztönzése, akiknek már ajándékoztak addig még hobbiként készült munkáikból.

– A vállalkozás ötlete a feleségemtől származik, mint ahogy a névválasztás is: Bogár Divat. Bár Katalinnak hívják, ez így nem igazán hasonlít a bogárhoz, de kislány kora óta Katicának, majd Katicabogárnak becézték, amiből később Bogi lett, s ebből született a Bogár Divat. A vállalkozásunk logója is egy katicabogár, egy tű és egy cérna, ami így együtt egy B betűt formál – árulta el ifj. Barna György. Elmondta: amikor ők kezdtek el ezzel foglalkozni, még nem igazán volt a városban hasonló vállalkozás, mára persze már ez is megváltozott, de ők mind a mai napig szívesen és lelkesen terveznek, varrnak, híméznek.

– Nagymamám és édesanyám szeretettete meg velem még gyerekkoromban a kézimunkát, varrni, horgolni tanítottak. Később hobbiból és a saját szórakoztatásomra folytattam a varrást, majd a főiskolai évek alatt

barátnőim ruháira híméztem, ajándékba is készítettem kézimunkákat – vette át a szót Katalin (Bogi), visszaemlékezve a kezdetekre. Megtudtuk, hogy vállalkozásukon belül többnyire hímzéssel foglalkoznak, de varrást is vállalnak. – Mindig is tetszettek a magyar motívumú hímzések, ezért amikor belevágtunk a kis vállalkozásunkba, elsősorban ilyeneket készítettünk, ám ez saját

kezüleg sok időt vesz igénybe, így kicsit komolyabbra véve a figurát, hímzőgépet szereztek be – tette hozzá.

– *Mivel kezdtek, és hol tartanak most?*

– A legelső, nagyobb megrendelésre született munkánk az Erdélyi Nemzetközi Labdarúgótorna emlékpólói voltak: száznál több pólóra kellett ráhímézni a rendezvény logóját, emblémáját, a település nevét. Később jöttek a ballagótarisznyák és más, néha extrémnek tűnő kívánságok.

Nagyon nagy az emberek képzelőereje és kreativitása, amit a mi segítségünkkel valóra válthatnak. Hogy csak egy néhányat említsék, a teljesség igénye nélkül: az elmúlt években híméztünk már pici betűt fehérneműbe, kis színes képet, monogramot törölközőbe, sapkába, készítettünk sálakat, mezeket, egyenruhákat, de sérült (vasalóval kiegészített vagy kiszakadt), ám annál kedvesebb ruhadarabot is mentettünk már meg hímzéssel. Ez sokszor nem egyszerű, mert mi olyan alapanyagra dolgozunk, amire könnyű hímézni, ám ha például selyem vagy sztreccs anyaggal kell dolgozni, az már korántsem könnyű, de megoldjuk. Olyan kérés is akadt például, hogy egy emléktúra emblémáját készítsük el, ami szintén nem kis fejtörést okozott. Szóval megannyi kéréssel jönnek hozzánk, mi pedig igyekszünk minden igényt teljesíteni. Örömmel tölt el, hogy most már egyre több rendezvényen jelennek meg a hímzett motívumok, az emberek szívesen viselik az adott rendezvény egyenpólóit, egyenruháit. Munkáink az utcán is visszaköszönnek, amit nagyon jó látni.

– *Saját tervezésű munkáik vannak?*

– Persze. A megrendelésbe mi is beletesszük a saját kreativitásunkat, megálmodott motívumainkat vagy régi hímzéseket modernebb kivitelezésben. Ugyanis újra reneszánszát éli a magyaros motívumok modern ruhákra való viselése. Ezzel kísérleteztünk, milyen ruhára mi illik, legyen az női, férfi- vagy gyermekruha. Gyakran hímézünk gyermekruhákba, a megrendelők az interneten érdekes, frappáns szövegeket néznek ki, s azokat kérik. Ezeket ruháskákat általában újszülötteknek, megkeresztelt babáknak ajándékozzák.

– *Most egy olyan különleges időszakban élünk, amikor sajnos szájmascskot kell viselnünk. Jól tudom, hogy maszkok is készülnek, és ezek is egyediek, úgymond testre szabottak?*

– Igen. Még korábban felmértük az állapotokat, és láttuk, hogy eléggé nagy igény van a maszkokra, nem beszélve a minőségi darabokról. Ezért úgy döntöttünk, hozzájárunk a maszkok varrásához, hiszen

minden felszerelésünk megvan hozzá. Így elkezdtük varrni a háromrétegű, egyedi tervezésű logóval, dizájnnal ellátott szájmascskokat, lehetőségeinkhez mérten ajándékba. Van, aki idézetet szeretne, focicsapat logóját, borospoharat, macskát, kockás inget, vagyis nagy az emberi fantázia, mi pedig eleget teszünk az elképzeléseknek, és gyártjuk a mosható, minőségi maszkokat. Ebben az esetben nagyon remélem, hogy ezt nem sokáig kell végeznünk, de most sajnos ennek van az ideje.

– *Hogy oszlik meg önök között a munka?*

– Jól kiegészítjük egymást, amit Bogi csinál, azt én biztosan nem tudnám, de rám is hárul feladat, illetve vannak feladatok, amiket ketten végzünk. A hímzőgéppel mindketten dolgozunk, a gép beállításához és karbantartásához mindketten értünk, ám a varráshoz inkább Bogi, az én feladatom a minták tervezése, rajzolása, digitalizálása. Ám a végső összeállításban mindketten részt veszünk, közösen készítjük el az alkotásokat.

– *Köszönöm a beszélgetést. További sikereket kívánok!*

H. Cs.

Elvesztett Ungvár

A Stern testvérek pótkávé- és teagyára

A kávé és Ungvár napjainkban épp olyan erősen összetartozik, mint egykoron Ungvár és a bor. Az elterjedt véleménnyel szemben, mely szerint a városban régóta és sokan fogyasztottak jó kávé, el kell mondani, hogy ez nem teljesen így van: a kávézás hagyománya nem is olyan régen alakult ki nálunk.

Természetesen Ungváron már száz évvel ezelőtt is voltak olyan kávézók, ahol bécsi receptúra szerint főzték a kávé. Olyan boltok is akadtak, ahol szemes kávé árultak. Többek között a múlt század '20-as éveiben az egykori legjobb városi szálloda, a Korona bejáratától balra található épületben megnyílt az Európa-szerte ismert kávéháznak, Julius Meinel boltja.

Julius Meinel még 1862-ben Bécsben kezdett kávé, kakaót, teát és fűszereket árúsítani. Fia, akit szintén Juliusnak hívtak, forradalmasította a kávépörkölést: úgy végezte, hogy a pörkölt kávénak ne legyen mellékíze, hanem megőrizze természetes aromáját.

A Julius Meinel márkát már azokban az években a fekete bőrű kisfiú arcképéről ismerték fel, aki a társaság szimbólumává vált, később pedig a cég hivatalos logójává. A Julius Meinel logója – a cég 1862-es alapítása óta – az egész világon elismert szimbólum. A logó egy fezt (török bojtos fejfedőt) viselő arab fiatalembert ábrázol, tisztelegve ezzel a török Oszmán Birodalom történelmi szerepe előtt, mely 1683-ban megismertette a kávé Bécs városával. Az eredeti logót Josef Binder alkotta meg 1924-ben, melyet az évek alatt modernizáltak. Ez a logó a Julius Meinel nemzetközi védjegye.

Nos, Ungváron csak a tehetősebb polgárok engedhették meg maguknak, hogy igazi szemes kávé vásároljanak. Mint ahogyan a kávézóknak is csak a közép- és felső réteg fogyasztott kávé. Az ungváriak többsége a kárpátaljaiakhoz hasonlóan kávépótlókból készített italokat ivott, ezek közül a cikória volt a legelterjedtebb. Az ilyen „kávének” hasonló az aromája, finom és tápláló. Napjainkban a cikóriát hasznosnak is tartják, mert jó hatással van a gyomor és bélrendszer működésére. Azt nem tudjuk, hogy akkoriban az emberek ismerték-e a hasznos tulajdonságait, de károsnak semmiképp nem számított, mert még gyermekek számára is készítették ezt az italt.

A cikóriakávé készítésére alapozták vállalkozásukat az ungvári üzletemberek,

a Stern testvérek, Leopold és Fülöp. 1920-ban benyújtották a városi polgármesteri hivatalba a kérelmüket, hogy egy cikóriapörkölő-gyárat építhessenek és beindíthassák azt. Az, amit akkoriban gyárnak neveztek, valójában egy kisüzem volt, ahol 20 munkás dolgozott. Az ő feladatuk a szárított cikóriagyökér pörkölése, őrlése és csomagolása volt.

A gyár 1920-ban kezdte meg működését a Masaryk tér 44. szám alatt. A Kárpátaljai Megyei Alami Levéltárban őrzött okmányok között van a gyár épületének tervrajza is, de a pontos elhelyezkedéséről semmilyen információ nincs. Valószínűleg a mai Petőfi térnek

(akkor Kossuth tér) a Munkácsi utcával határos részén álló házak valamelyikének az udvarában volt. A rajzból látszik, hogy ez egy emeletes épület hatalmas pincével. A pincéhelyiségben működött a csoma-

gyártottak, a Stern nevet viselte. A '20-as években azt írták a reklámokban, hogy a Stern-kávé helyettesíti leginkább a szemes kávé, és ráadásul minden boltban kapható.

De azok az ungváriak, akik a Stern testvérek gyára mellett laktak, egyáltalán nem voltak elragadtatva ettől a szomszédságtól. 1921 márciusában kollektív panaszt írtak a városvezetéshez, amelyben kifejtették, hogy ennek a gyárnak nincs helye a lakóövezetben, mivel a füst és az erős szag kellemetlenséget okoz az embereknek, ráadásul még veszélyes is. „1921. március 14-én a Stern testvérek gyarának egy része leégett. Szerencsére mindez nappal történt, nem pedig éjszaka, mert különben nagy baj lett volna. A gyár szomszédságában volt Sz. Fridman hatalmas tüzelőanyag-raktára, s ha az meggyulladt volna, az egész környék porrá é” – olvashatjuk a magyar nyelven íródott panaszban, amelyet a Masaryk téren lévő hat ház és az akkori Minaji (ma Sváb) utca első néhány házában lakói írtak alá. A magistratus külön erre a célra létrehozott, mérnökökből és orvosokból álló bizottságot küldött a helyszínre. A mérnököknek a gyár épületének biztonságosságát kellett ellenőrizniük, az orvosoknak tisztázni, hogy a cikória gyökerének pörkölésekor keletkezett füst és szag ártalmas-e a vállalat szomszédságában élő ungváriak egészségére. A szomszédok elégedetlensége ellenére Peleh városi doktor a hivatalos jelentésben azt írta, hogy a cikória szag az udvarokban gyenge és nem árthat az emberek egészségének. A helyszínen elvégzett vizsgálat eredményeképpen a mérnökök az orvosokkal együtt kidolgoztak egy egész sor javaslatot és feltételt. A Stern testvérek csak ezeknek eleget téve indíthatták újra a munkát a gyárjukban. Ezzel egyidejűleg a város vezetése figyelmeztette a vállalkozókat: csak 2 évre adják meg az engedélyt, ez alatt az idő alatt a Stern testvéreknek el kell kezdeniük egy új gyár építését a lakóövezeten kívül.

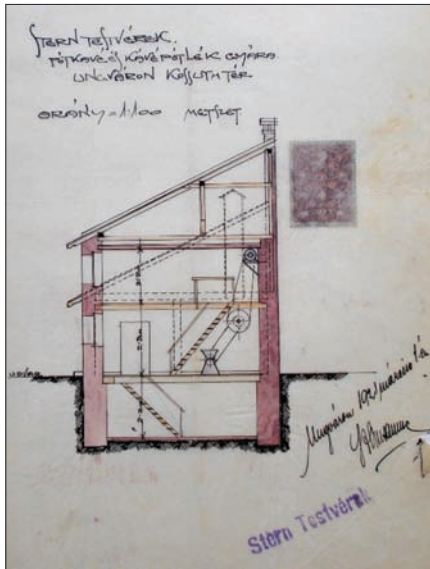
golüzem, az épület földszintjén és első emeletén pörköltek és villanymotoros nagy darálóban őrölték a cikóriagyökeret.

A pótkávé, melyet a Stern testvérek

Nos, a tüzeset utáni felújítások során kénytelenek voltak nagyobbra cserélni az ablakokat (6:36 arányban), a helyiségek belső falait olajfestékkel kellett

bevonni. Ezenkívül a Stern testvéreknek megtiltották a pinchehelyiség használatát csomagolóüzemként, mivel a falak magassága csupán 2 méter 20 centiméter volt, és ez azt jelentette, hogy a helyiség nem felel meg munkahelyek kialakítási feltételeinek. Mivel az épületben csupán egy klozet (férfi illemhely) volt, megtiltották, hogy a gyárban nők dolgozzanak.

Amíg tartott a bizottsági ellenőrzés a felújított gyárban, a Stern testvérek kérvényt írtak a városvezetéshez, melyben kérték, minél hamarabb adják meg a működési engedélyt, mert már több hete áll a gyár, és a vasútállomáson ez alatt az idő alatt néhány vagon cikóriagyökér vár a feldolgozásra. „Hogy támogassuk a munkásainkat, néhány hétig fizettük a munkabüretüket, így nagy veszteségeink vannak” – írták a levélben a vállalkozó testvérek.

A záróbizottság megadta az engedélyt a pótkávégyár újraindításához, mondván, minden feltételt teljesítettek, a tűzvédelmi felügyelőnek nincs semmi megjegyzése. De a bizottság a zárójelentésében is megemlítette, hogy a szomszédok nagyon elégedetlenek a gyár újraindítása miatt, azt mondják, nem biztosítják a vállalkozóknak az udvaron lévő kúthoz való hozzáférést.

A gyár 1921 szeptemberében indult újra. 1922-ben pedig a Stern testvérek már tárgyaltak a városvezetéssel a vállalat új helyét illetően. Megegyeztek, hogy néhány év alatt a gyár a lakóövezeten kívülre költözik, a vasútállomás melletti földterületre. A Masaryk téren, a gyár korábbi helyén pedig felépítenek egy egyszintes épületet két bolthelyiséggel, ahol márkabolt fog működni.

Mellesleg, akkoriban a céges okmányok és az újság-reklámok alapján a Stern testvérek nem csupán pótkávé és kávépótlót árultak, hanem teát is. Arról nincs információnk, hogy a gyárban valamilyen teafeldolgozás zajlott. „Ellenőrzik a csomagot a csillagot. A csillag azt jelzi, hogy eredeti a termék” – írták a teareklámokban, amelyet magyarul úgy is neveztek – „Csillag tea”. A csillag a gyár védjegye volt, feltétlenül ábrázolták a pótkávé- és a teásdobozokon is. Feltételezhetjük, hogy azokban az években a piacon más azonos nevű tea is kapható volt, ezért fordították a Stern testvérek ilyen kiemelt figyelmet a logójukra.

1924-ben a címlistás könyvekben és a reklámokban a Stern-gyár címe rövid: Ungvár 2. Mivel abban az időben a vasútállomás melletti rész szinte teljes egészében üres volt, nem volt szükség részletesebb címre. Emiatt, sajnos, ma nehéz megállapítani az új cikóriagyár konkrét helyét. A levéltárban arról sincs említés, hogy meddig működött Sternék vállalata Ungváron. A helyi öregek még emlékeztek, hogy a háború utáni években az az üzem, amelyben a kávépótlót árulták, a vasútállomással szemben működött az egyik portán azok közül, amelyek ma magas fémkerítéssel vannak körbekerítve. Ami Sternéket illeti, azt beszélik, hogy a háború után az USA-ba települtek át.

Tetyana Literáti
Fordította: *Rehó Viktória*

Egy lokálpatrióta feljegyzései

Szecesszió a Vérke partján

„Beregszász a legszebb város...” Még a múlt század hetvenes éveiben megszületett a dal, s a település lakói közül bizonyára sokan úgy is gondolták: kétség nem férhet hozzá, ez a szintiszta igazság. A kései lokálpatriótákba időnként azért csak belenyilallik a kérdés: miből gondolhatták korábban a Vérke partján élők, hogy ennél rendezettebb, markánsabb jegyekkel rendelkező, hangulatosabb település valóban nincs a környéken? Sok mindent meg lehet ugyan magyarázni a gazdag történelmi múlttal, a dicső tettekkel – lásd, Esze Tamásék 1703-as zászlóbontása – és a magyarságukra különös adományként tekintő helybeliek gondolkodásmódjával, ám ha nem adunk hozzá némi fogódzót, akkor bizony szegényes lesz a rólunk, illetve a mi kedves városunkról kiállított bizonyítvány. A kérdést tehát óvatosságból most már imigyen tesszük fel: mitől szép város Beregszász?

Az egykori zsidó rituális fürdő épülete régen és ma

Hogy erre választ kapjunk, vissza kell mennünk az időben legalább másfél évtizedet. Akkor jó sorsom úgy hozta, hogy a be-

regzsászi városnapon nálunk vendégeskedő delegációk sokasága közül én a zalaegerszegiek háromfős csapatához csapódtam. Velük jár-

tam végig a település központi részét. A küldöttség vezetője, Zalaegerszeg akkori főépítésze többször is megjegyezte, hogy mennyire szerencsés az a város, amelyiknek ilyen széles főutcája van. Nagy kár érte, hogy ők ilyesmivel sajnos nem büszkélkedhetnek. Szomorúságuknak pedig az a legfőbb oka, hogy a legimpozánsabb épület szépsége sem tud érvényesülni, ha nincs körülötte elegendő szabad tér. Tessék csak belegondolni: akárcsak a párizsi Eiffel tornyot vagy a Notre-Dame-ot, a kölni dómot, a római Szent Péter székesegyházat vagy a velencei Szent Márk székesegyházat idézzük meg emlékezetünkben, mindegyikhez tágas tér társul. Köszönet mindezért e városok korábbi bölcs irányítóinak.

A tágasság, az átláthatóság tehát fontos dolog, ám nem minden. S továbbra is adósok vagyunk annak a kérdésnek a megválaszolásával, hogy mitől szép város Beregszász.

Íme a válasz: legfőképpen a szecessziós stílusú épületei teszik azzá. Kapásból egyet valamennyien meg tudunk említeni, ez pedig az egykori Beregmegyei Kaszinó, a mai Arany Páva épülete. A kívülálló ilyenkor azt érzékeli, hogy adott egy hangulatos, ►

Egy lokálpatrióta feljegyzései

Szecesszió a Vérke partján

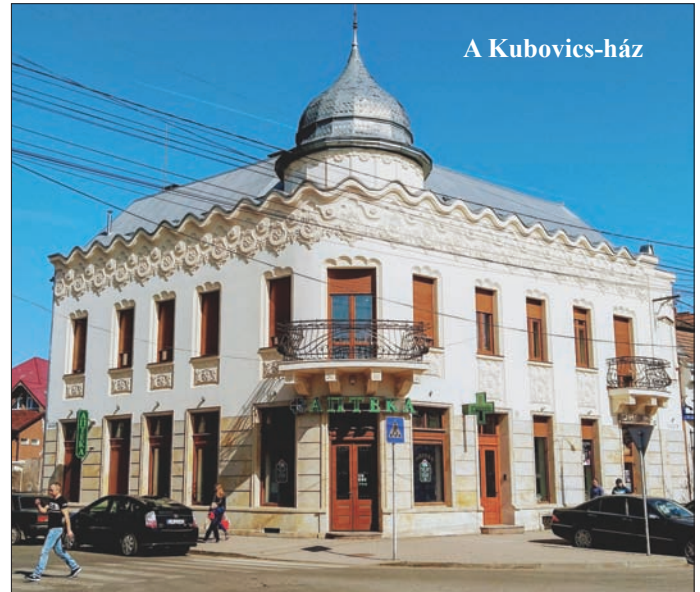
■ tornyokkal díszített épület, melynek falain a szecesszióra jellemző virágminták és madárfigurák (páva) láthatók. Az épület belsejében ugyanezen stílusban megfestett nőalakok. Arányosság, harmónia, kecsesség és némi egzotikum. Leginkább talán ezek az érzések kerítik hatalmába az embert egy szecessziós műalkotás láttán, mert azt azért mondjuk el, hogy Európában a XX. század elején uralkodóvá váló stílusirányzat képviselőinek nem csupán az építészetben, hanem a festészetben, illetve a képzőművészet valamennyi ágában sikerült maradandót alkotniuk.

Beregszász és a szecesszió. Naivság lenne azt képzelni, hogy a város akkori tehetős lakói nagy hirtelen főként ebbe az építészeti stílusirányzatba szerettek bele. A magyarázat sokkal prózaibb. Tudni kell, hogy a sokak által ma is kárhóztatott Habsburgokkal történt kiegyezés (1867) – melynek nyomán létrejött az Osztrák-Magyar Monarchia – jótékony hatása vidékünkön, az akkori periférián csak a 20. század elején vált érezhetővé. Eppen akkor, amikor a történelmi városközpont kialakult. Nemesak itt, hanem az egész Kárpát-hazában. A gazdasági fellendülés időszaka tehát egybeesett a szecesszió térhódításával, így a település meghatározó épületei ezeket a stílusjegyeket viselik.

A szecesszió, mint mondtuk, nem magyar találmány. Szépsége folytán mégis táptalajra lelt az egész Kárpát-medencében. Jellemző, hogy ebben a régióban művészettörténészeink több mint ezer ebben a stílusban emelt épületet tartanak számon, köztük városháza éppúgy megtalálható, mint posta vagy színházépület. A szecesszió fellegváraként Budapest mellett Kecskemétet, Szabadkát, Szegedet, Nagyváradot szokták emlegetni. Már hozzá-

szoktunk, Beregszász ezen a listán csak az utolsó oldalak egyikén szerepel. Pedig a mai Arany Páva mellett az egykori zsidó rituális fürdő, vagy a Széchenyi és Tinódi utca sarkán álló Kubovics- és Méhes-palota is közéjük tartozik.

Ez utóbbi, a Méhes Samu építész által tervezett kétszintes ház ma már sajnos nem tündököl régi pompájában, vessük csak össze a két fotót (1. és 2.)!

Emellett szecessziós jegyek fedezhetők fel a Kossuth Lajos nevű viselő 4. sz. középiskola épületén, akárcsak azon a város központjában álló kétszintes épületen, amely jelenleg a Beatrice digitális technikai eszközök forgalmazó szaküzletnek ad otthont.

(E cikk keretei nem engedik meg, hogy a város arculatát szintén jelentősen meghatározó más építészeti jegyeket magukon viselő épületekkel – törvényszéki palota, vármegyeháza, Oroszlán vendégfogadó, az egykori pénzügyorség épülete – foglalkozzunk.)

Azok az ismerőseim, akiknek mostanáig sikerült a fél világot bejárniuk, arról számoltak be, hogy a lett fővárosban egy egész városnegyedet emeltek a szecesszió által megihletett építészek. Mi viszont annak is nagyon tudunk örülni, ha az ebben a stílusban fogant épületeink többségének megújult a külseje, így vonzza a szépre, az eleganciára és a harmóniára fogékony tekintetet, bizonyítva, hogy Beregszász egyre inkább élhető város.

Kovács Elemér

Megújult keresztek

A magyarországi és a beregszászi Keresztény Értelmiségiek Szövetségének (KÉSZ) közreműködésével Beregszászban és annak környékén hat útmenti kereszt felújítása valósult meg. A keresztek felújítására egy, az egész Kárpát-medencét felölelő program keretén belül került sor.

E projekt keretében megújult: az asztélyi temetőben található kereszt; a dédai kanyar melletti, melyet a görögkatolikus hívek állítottak az 1990-es évek elején; Muzsaly elején a Varga család által állíttatott kereszt; Benében a Putnoki család előkertjében álló kereszt, melyet a család egyik tagjának betegségből való felgyógyulásáért hálából állíttatott a család kb. 50 évvel ezelőtt; a benei temetőben álló kereszt, amely évekig misézőhelyként is szolgált a benei katolikus hívek számára, amíg a '30-as években felépült új templomuk. Végül, de nem utolsósorban megújult a beregszászi köztemető egykori katolikus sírkertként funkcionáló részén álló kereszt.

Köszönet Magyarország kormányának és a Bethlen Gábor Alapnak, hogy ezekben a nehéz időkben is támogatnak olyan dolgokat, amelyek segíthetik a hívek lelki megújulását.

*Jakab Eleonóra,
a Beregszászi KÉSZ elnöke*

Küldjön egy képet!

Pihenő honvédek

A felvétel 1939. április 1-jén, az egykori beregszászi csendőrlaktanya (mai bíróság a Bethlen utcában) udvarán készült, Kárpátalja maradék (ruszinok lakta) részének felszabadítása után. A képet Dalmay Árpád (Nyíregyháza) bocsátotta rendelkezésünkre.

A Kárpátaljai Hírmondó szerkesztősége továbbra is várja a régi fotókat. Arra kérjük olvasóinkat, lapozgassanak fényképalbumukban, és ha találnak olyan felvételt, amely közérdeklődésre tarthat számot, osszák meg másokkal is kincseiket, hiszen ezek a képek mára már kordokumentum értékűek.

Vadvirágok

Csodálatos vadvirágokkal teli rétek,
valóban vadvirág az a virág,
amelyben ott gyönyörködhetek,
hiszen olyan ártatlanok, olyan védtelenek,
olyan szemet gyönyörködtetőek!
A vadvirág megél a földben, vízben, homokban,
réteken, hegyek ormain, tengerben, óceánban,
olykor büszkén emeli fel fejcskékjét, máskor elbújik,
olykor tövises, máskor bársonyos,
hogy megérinthess, mert leszakítani ugyan nem akarod,
de megsimogatni olykor oly nagy vágy fog el,
hogy örömid csak akkor leled igazán
a gyönyörködésben, ha ujjaid közé veszed.
Vadvirágok szerte a világon,
ahány földrész annyiféle,
a Teremtő gyönyörű teremtménye!
Óh, ha tehetném, a világ minden
virágából egy szálat leszakítanék,
azokból egy nagy csokrot fonnék, és a csokrot
angyalok seregével égi harsonák kíséretében
a szízárványhoz hasonló
alakban az égen meglebegtetném.
A képzelet néha elrugaszkodik, az ember olykor
földöntúli élményekre vágyik,
a szépérzéke, vágyai határtalanok,
ezért aztán én délibáb
szülte vágyaimat most eleresztem,
a földre újra leereszkedem és megelégszem, ha
a vadvirágokat a réteken csak látom,
csak gyönyörködhetem bennük és olykor,
ha elfog a vágy, hogy a pipacssal, búzavirággal,
margarétával teli réten hemperegjek – megteszem,
nem tartva attól, hogy bogárcák
mászkálnak majd rajtam, csak élvezzem
a virágok bódító illatát, csak szemem
gyönyörködhesen a színek kavalkádjában,
aztán a végén egy csokorral mégis
csak magammal viszek, hogy otthonomban,
egy kis csokorban bennük
tovább gyönyörködhessek.

Írta: Gönczy Zsuzsanna Anna

Kedves Olvasóink!

Továbbra is várjuk a *Kárpátaljai Hírmondó* olvasóinak leveleit, visszajelzéseit. Gyakran előfordul, hogy egy-egy publikáció vitát gerjeszt, de folyóiratunk szerkesztőbizottsága is egyetért Pulitzer József bölcs mondásával: „A hír szent, a vélemény szabad”.

MÁRCIUS

Március 2. Arany János születésnapján az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar–Ukrán Oktatási-Tudományos Intézete Magyar Filológiai Tanszéke munkatársai immár negyedik alkalommal szervezték meg a költőről elnevezett balladամոңó versenyt, amelyre idén is 6–11. osztályos tanulók nevezését várták. A rendezvény megnyitójaként koszorút helyeztek el a költőóriás szobránál, ahol Zékány Krisztina tanszékvezető mondott ünnepi beszédet. Ezt követően a jelentkezők két korosztályban adták elő a balladákat. Az elhangzott produkciókat a Magyar Filológiai Tanszék tanárai és dr. Loppert Balázs, Magyarország ungvári külképviseletének konzulja értékelték. A verseny sikeréhez nagy mértékben hozzájárult a Kárpátaljai Magyar Diákok és Fiatal Kutatók Szövetsége, valamint Magyarország Ungvári Főkonzulátusa: értékes ajándékokkal díjazták a legjobbakat, amit a szervezők pénzjutalommal egészítettek ki. A rendezvény a Kárpátaljai Magyar Oktatásért Alapítvány anyagi támogatásával valósult meg.

Március 7. A Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács (KMTT) jóvoltából ukrán nyelven is olvasható a *Kárpátaljai gasztrókalauz*. A magyar nyelvű kiadvány hatalmas sikert aratott határon innen és túl. A hivatalos könyvbemutatóra a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Apáczai Csere János Könyvtárában került sor, amelyen részt vett Buhajla József ungvári, illetve Szilágyi Mátyás beregszászi magyar főkonzul, Karmacs Zoltán, a KMTT alelnöke, Mester András, a KMTT elnöke, Tarpai József, a KMTT tiszteletbeli elnöke.

Március 6–8. Tizenhetedik alkalommal rendezték meg a hagyományos Beregszászi Nemzetközi Borfesztivált. A hivatalos megnyitóra március 7-én került sor. Az esemény főszervezője a Szent Vencel Borrend volt. A rossz időjárás ellenére is sokan ellátogattak a városközpontban tartott megnyitóünnepségre, amelyen a köszöntőbeszéd után a Szent Vencel Borrend három új borlovagot avatott ünnepélyes keretek között: Barkaszi Ferencet, Kész Elemért és Huszár Pétert, aki a legfiatalabb tagja lett a borlovagrendnek. Tiszteletbeli borlovaggá ütötték Ljasko Mihályt, Beregszász alpolgármesterét. A megnyitóünnepség végén Barkaszi Ferenc, az idei borok minősítéséért felelős zsűri elnöke ismertette a nyertes borokat. Végeredményként nyolcvankét mintából több mint ötven díjazott bor volt, hús arany-, tizenhét ezüst- és hús bronzérem került ünnepélyes átadásra.

Március 8. A nyíregyházi Mórircz Zsigmond Színház művészei Karácsfalva után Mezőgecsében is óriási sikerrel mutatták be a *Lúdas Matyi* c. zenés mesejátékot. A modern, mulatságos,

interaktív előadást taps és buzdítások közepette kísérték figyelemmel a gyerekek. A mezőgecei bemutató tiszteletét tette Petneházy Attila országgyűlési képviselő, a magyar–magyar kulturális kapcsolatokért felelős miniszteri biztos, Sin József, a KMKSZ Beregszászi Középszintű Szervezetének elnöke és Mester András, a község polgármestere.

Március 9–11. A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet idén is megszervezte *Határon Túli Magyar Irodalmi Napok* elnevezésű programját, ez alkalommal a Szlovákiai Magyar Írók Társaságát (SZMIT) képviselő Aich Péter és Hoga György írók látogattak el vidékünkre. Első nap Ungváron, a legendás Váralja múzeum-kávézóban találkoztak a helyi magyar alkotó értelmiség jeles képviselőivel, ahol Csordás László irodalomtörténész, a KVIT elnöke, Varga Nikolett KVIT-tag, Dupka György irodalmár, Horváth Sándor író, a *Kárpáti Igaz Szó* megbízott főszerkesztője, Meskó János történész, Rusznák György tulajdonos közreműködésével jó hangulatú ismerkedő beszélgetésre került sor.

Másnap az irodalmi karaván résztvevői rendhagyó irodalomórákat tartottak az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézetében és a Nagydobronyi Református Líceumban, Tégláson, az Ungvári Járasi Könyvtárel-látó Központban pedig író-olvasó találkozóra került sor. A felvidéki alkotókkal dr. Dupka György folytatott beszélgetést a szlovákiai magyarságról, az irodalmi és kulturális életéről. Végezetül a vendégek felolvasták legújabb írásaikat.

Március 10. A Nagyberegi Tájház rendszeres kézműves foglalkozásainak sorozatában ezúttal a csuhéfonás mester-ségét lehetett elsajátítani. A csuhéfonás mellett a pogácsakészítést is kipróbálhatta az a 20 fős csoport, amely Mezőváriból érkezett.

Március 12. Beregszászon megalakult a Bereg Társulás nevű társadalmi szervezet, amelynek célja, hogy segítséget nyújtson a kárpátaljai földtulajdonosoknak a földvásárlás és -eladás jogi lépéseiben, hogy azok ismerjék jogaikat, és ne váljanak a bevezetni kívánt földreform áldozataivá. A szervezet elnökévé Bene polgármesterét, Vince Istvánt választották, a titkári pozíciót Kádár László tölti be.

Március 15. Ötödik alkalommal rendezték meg a Kárpátaljai Magyar Szónokversenyt, amelyen a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Szakgimnáziumának növendékei vettek részt.

Március 15. Az országban a koronavírus-járvány miatt minden tömegrendezvényt betiltottak, ezért nemzeti ünnepünkön a különböző társadalmi szervezetek és a történelmi egyházak képviselői koszorúzással és néma főhajtással tisztelegtek a márciusi ifjak és az 1848–49-es

forradalom és szabadságharc hőseinek emléke előtt. Ilyen csendes megemlékezésre került sor Beregszászon, Ungváron, Nagyszőlősen, Técsőn, Tiszabökényben, Bakosban, Verbőcön, Badalóban, illetve az ukrán fővárosban is.

Március 16. Az UMDSZ hetenyi alapszervezete és a Hetenyi Általános Iskola képviselői az idén is megemlékeztek a forradalom és szabadságharc évfordulójáról, és megkoszorúzták Kossuth Lajosnak a helyi kultúrház falán lévő emléktábláját.

Március 17. Beregszászi képző- és iparművészek alkotásaiból nyílt kiállítás *A tavasz lehelete* címmel a városi művelődési házban az önkormányzat oktatási és művelődési osztálya szervezésében. A tárlatot Babják Zoltán, Beregszász polgármestere nyitotta meg. A beregszászi külképviseletet Gyebnár István konzul képviselte. A kiállításon Kovács Éva, Jaroslava Katran, Gogola Zoltán, Bökényi Anna, Tetyana Osztapenko, Olena Miskzo, Svetlana Szuhorukova, Nyina Jakovenko és Anatolij Szakalos alkotásai tekinthetők meg.

Március 27. 344 éve szintén pénteken, a Zemplén vármegyei borsi várkastély falai között látta meg a napvilágot II. Rákóczi Ferenc. A múlt év decemberében felavatott beregszászi lovasszobránál koszorúzással és néma főhajtással méltatta az erdélyi fejedelem születésének évfordulóját dr. Orosz Ildikó, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola megbízott rektora és elnöke, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség elnöke, dr. Brenzovics László, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) elnöke, valamint Babják Zoltán, Beregszász polgármestere.

ÁPRILIS

Ukrajna a COVID-19 koronavírusos megbetegedések terjedésének megfékezése érdekében március 12-étől az egész országra kiterjedő karantént vezetett be. A rendkívüli helyzetre való tekintettel többek között a magyar szervezetek, intézmények, önkormányzatok, a történelmi egyházak által meghirdetett összes áprilisi program elmaradt, mivel betiltották a tömeges, köztéri és beltéri rendezvényeket.

Április 11. A magyar költészet napjának megünneplése is rendhagyó módon zajlott idén.

* Közel 60 fiatal mozgatott meg a Pro Cultura Subcarpathica (PCS) *Vers a térBen* elnevezésű internetes szavalóversenye.

* Ady Endre *Adja az Isten* című versének sorait tűzte kapujára saját készítésű óriásplakáton a beregszászi színház a magyar költészet napja alkalmából.

* A Kárpátaljai Magyar Diákok és Fiatal Kutatók Szövetsége a magyar költészet napja alkalmából verssel fogta össze Kárpátját, Aknaszlatinától Csapig: ➡

Radnóti Miklóstól a *Nem tudhatom...* című verset szavalták el közösen. Annyi részre osztották fel, ahányan vannak. A videóba egymás után kapcsolódtak be az elnökségi tagok és az aktivisták, így állt össze a mű.

* Hasonlóan rendhagyó költészet napi ünnepséggel készült az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Filológiai Tanszéke. A hallgatók a Facebookon videón megosztották kedvenc versüket, néhány mondatral elmesélték, miért is esett választásuk az adott költeményre.

Április 19. Egyetlen magyar sincs egyedül Kárpátalján sem! – osztotta meg közösségi oldalán Magyarország Ungvári Főkonzulátusa. A külképviselet videót tett ki Facebook-oldalára, amelyen a konzulátus személyi állománya a külképviselet kertjében éneklél el az Ismerős Arcok zenekar *Nélküled* című dalát, az összetartozás himnuszát. Buhajla József főkonzul a felvételen emlékeztet arra, hogy Magyarország senkinek nem engedi el a kezét. A diplomata kiemelte: Magyarország bizonyította, a világon egyetlen magyar sincs egyedül, és ez kárpátaljai magyarokra is igaz.

Április 21. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (II. RF KMF) nemrég adománygyűjtési akcióba kezdett. A befolyt összegből először a Beregszászi Linner Bertalan Központi Járási Kórház számára vásárolt védőfelszereléseket, eszközöket. Az intézmény ezzel próbálja segíteni a koronavírus-járvány leküzdését.

Április 23. A Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház (korábbi nevén Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház) művészei – akikkel a karantén miatt most sajnos nem találkozhat a közönség – nemes felajánlást tettek: a magyar és a világirodalom gyöngyszemeinek felolvasásáról készült felvételekkel járulnának hozzá a távoktatás színesebbé tételéhez, így is elősegítve azt, hogy megmaradjon a kapcsolat a színház és a felnövekvő nemzedék, a művészeteket kedvelő közönség között.

Április 23. Kihírdették a Félelem Nélküli Élet Alapítvány és Ukrajna Siófoki Tiszteletbeli Konzulátusa nemzetközi fotópályázatának győzteseit. A *Maradjunk otthon, győzzük le a járványt!* című kezdeményezés egyik nyertese egy kárpátaljai kislány, Mitro Zsófia.

Április 23. Ukrajna elnökének hivatalos oldalán rendelet jelent meg a Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatás vezetőjének kinevezéséről, amelynek értelmében Olekszij Petrov lett a megye első embere.

Április 26. Ungváron megemlékeztek a csernobili likvidátorokról. 1986. április 26-án felrobbant a Csernobili Atomerőmű 4-es számú reaktora. A 34 évvel ezelőtti atomerőmű-balesetet követően hatalmas mennyiségű radioaktív anyag került a légkörbe. A további károk és a még na-

gyobb méretű tragédia megakadályozása érdekében rengeteg embert küldtek a veszélyes zónába. Ők voltak a likvidátorok, akik emberfeletti erőfeszítéssel végeztek a munkájukat. Hősiességükért szörnyű árat kellett fizetniük. Sokan életüket veszítették, még többen maradandó egészségkárosodást szenvedtek.

Április 27. Az Ukrjnai Magyar Demokráta Szövetség (UMDSZ) korábbi ígéretéhez híven új falunévtáblát készített, és azt ki is helyezték az ungvári járási Homokon, miután azt az év elején helyreállíthatatlanul megrongálták. Az új magyar falunévtábla kihelyezésében Marcsák Zita, az UMDSZ helyi alapszervezetének elnöke és Fogas Gyula klubvezető segédkezett. Sajnos nem ez volt az első rongálás Homokon. Korábban összefestették a táblákat, akkor lemosták azokat. A magyar településneveket jelző táblákat annak idején az UMDSZ állította a Kárpátaljai Határmenti Önkormányzati Társulással (KHÖT) közösen megyénk magyarlakta településein.

Április 30. Harminc évvel ezelőtt, 1990. április 30-án látott napvilágot a *Kárpátalja* (1990–1994), vidékünk első független magyar lapjának első száma. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) kétheti lapja A/4-es formátumban, 12 oldalon, ötezer példányban jelent meg. A szerkesztőbizottság elnöke Fodó Sándor, a KMKSZ elnöke, koordinátora Dupka György, a KMKSZ felelős titkára volt, főszerkesztő Mankovits Tamás (Miskolc), ungvári szerkesztők: Móricz Kálmán, Horváth Sándor, Bornemissza Eszter, 1991-től Tárczy Andor. Külső munkatársak: Bagu Balázs, Simig Katalin, Szöllösy Tibor. A lapot Miskolcon, Mankovits Tamás lakásán szerkesztették, az ottani városi nyomdában szedték és nyomtatták. 1992 márciusától már nem a KMKSZ lapja, függetlenné vált, közéleti és kulturális lapként határozta meg magát. 1993-tól havonta egyszer jelent meg, kárpátaljai szerkesztője ekkor már Nagy Zoltán Mihály volt. Megjelenését négy éven át különböző alapítványok támogatták. A kárpátaljai magyarság körében ismertté vált kiadvány az anyagi támogatások elmaradása miatt egyre ritkábban jelent meg, majd kiadása teljesen leállt. Mankovits Tamás, a lap egykori főszerkesztője a lap első száma kiadásának 30. évfordulójára az évfolyamok anyagaiból egy válogatott cikkgyűjteményt állított össze, amelyben felvonalatja a rendszer-váltó nemzedék jeles képviselőit is (lásd bővebben: www.magyaromagyarert.hu/images/pdf/karpatalja-lap.pdf).

MÁJUS

Május 9. A Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkársága szervezésében, a Design Terminal szakmai együttműködésével megtartották a Kár-

pát-medencei magyar vállalkozók I. online találkozóját, amelyen 200 külföldi magyar vállalkozó vett részt Erdélyből, Felvidékről, Vajdaságból és Kárpátaljáról. A találkozót 2016 óta szervezi meg az államtitkárság, rendszerint Mezőkövesden, idén a járványügyi helyzet miatt első alkalommal online formában.

Május 9. Kárpátaljai munkalátogatása során Volodimir Zelenskij elnök felkereste a Csap melletti Tisza határátkelőhelyet, ahol a tervezett felújítás beindításáról tájékozódott.

Május 15. Hálaadó szent liturgiát végeztek Beregszászon annak emlékére, hogy a helyi egyházközség tagjai 30 évvel ezelőtt, 1990. május 15-én vehettek részt először nyilvános szent liturgián a Várkeparti városban.

Május 18. A múzeumok világnapja alkalmából megújult kiállításokkal várták a Lehoczky Tivadar Megyei Honismereti Múzeum látogatóit.

Május 18. Online platformon tartott elnökségi ülést a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ). A fő napirendi pont az idei érettségi menete volt a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban.

Május 21. Olekszij Petrov, Kárpátalja újonnan kinevezett kormányzója és Buhajla József, Magyarország ungvári külképviseletének főkonzulja az első hivatalos találkozóan az Ukrajna elnöke által személyesen ellenőrzött közös ukrán–magyar projektek megvalósításáról értekezett. Szó volt többek között a Makkosjánosiban épülő hulladék-feldolgozó üzem beindításáról, amelynek első szakasza magyarországi támogatással valósul meg.

Május 22. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hallgatói Önkormányzata versíró versenyt hirdetett a kárpátaljai magyar felsőoktatásban tanulók számára. A költeményeket a távoktatás, a szerelem a karanténban és az otthon merengés kategóriáiban lehetett elkészíteni. A versenyt Lévai Alíz nyerte *Ragaszkodom a pillanathoz* című versével, egyben ő lett a közönségdíjas is. A második helyen Kupás Barnabás *Hajnal délután kettő* műve végzett, a harmadik helyezést Várad Adrienn *Ilyenek voltunk* című költeménye lett.

Május 22. 60 évesek a „hatvanasok”. Ennek apropóján állította össze a Kárpátaljai Megyei Boksay József Szépművészeti Múzeum Erfán Ferenc igazgató, képzőművész irányításával a „hatvanasok” alkotásaiból álló tárlatát. A karantén miatt egyelőre csak online, a múzeum honlapján tekinthetik meg az érdeklődők a kiállított festményeket, de a múzeum vezetősége úgy döntött, hogy meghosszabbítja a tárlat időtartamát, s miután megnyithatnak a múzeumok, élőben is megcsodálhatják a rendkívül érdekes, látványos kiállítást.

*Összeállította:
Dupka György és Zubánics László*

A képzőművészet ereje

Beszélgetés Óry Lászlóval, a Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület alapító elnökével

„Művész az, aki megvész az Úristen által alkotott mű szépségétől.”
„A művészlelek érezteti igazában, milyen óriási művész az Alkotó.”

Erdélyi Béla

Óry László a nyíregyházi székhelyű Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület (KMKE) alapító elnöke, író, amatőr fotóművész, a Civil Egyeztető Tanács elnökségi tagja. Ósei mélyen hívő református, gazdálkodó emberek voltak Hajdú vármegyében, tőlük örökölte hitét, nemzeti öntudatát, tanulta a művészetek szeretetét, más kultúrák tiszteletét. Beszélgetésünk során az alkotás titkai mellett a hazaszeretet, a nemzeti öntudat, a hit, a művészet ereje, más kultúrák tisztelete is szóba került. A vidékünket oly nagyon kedvelő Lászlóval életútjáról, civil munkájáról beszélgettünk.

– Jómagam semmit nem örököltem őseim gazdálkodói tehetségéből – azt a tudást inkább édesapám birtokolja –, én álmodozó, romantikus, hazát szolgáló akaró lélekkel lettem megáldva, amit ma már használni is tudok a munkámban. Sok könyvet elolvastam régen történelmi témákban, de mindig inkább az emberi történetek, sorsok érdekelték. Egy idő után rájöttem, hogy másfelé kell vennem az irányt, valami szépet és jót kell keresnem az életemben. Így jutottam el – és ma már nemcsak hiszem, hanem biztosan tudom, hogy Isten akaratából – Kárpátjára, és a kezdeti kalandvágó kutakodások után, ami egyébként régiségek utáni érdeklődést jelentett, az akkori, Magyarországról érkezett munkácsi római katolikus pap közvetítésével megismerkedtem kortárs kárpátaljai festőművészekkel.

– Gondolhatnánk, hogy Ön is megpróbálkozott a festészettel...

– Sajnos a Jóisten nem adott nekem festőművész tehetséget, de a lelkem mindig is egy ábrándozó művészé volt, ezért gondolom, hogy engem azzal bízott meg a Teremtő, hogy segítsen, mai szóval élve menedzseljem a kárpátaljai festőművészetet, ami ma már szinte kulturális-történelmi kincs ebben a rohanó, felgyorsult, Istentől eltávolodott világban. Cserébe közben megismerhettem Kárpátalja szebbnél szebb helyeit, természeti szépségeit, történelmi örökségét, gasztronómiáját, és magukat a kárpátaljai embereket: magyarokat, ukránokat, ruszinokat. Fotózni viszont szeretek, elsősorban a természetet, de igyekszem fotókkal megörökíteni a munkánkat is, és a művészeket a terepen, azaz a természet-

ben. Kárpátalja csodálatos szépségekkel megáldott, imádok ott fotózni.

– Mikor alakult a Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület?

– 2006 őszén magyarországi és kárpátaljai művész és művészetpártoló barátokkal határoztuk el a Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület létrehozását, amelyet 2007 elején hivatalosan is bejegyeztettünk, és azóta önkéntes civilként mindenfajta fizetés, honorárium nélkül irányítom az egyesületet nyíregyházi székhelyünkről.

Írom a pályázatokat, bonyolítom a programokat, rendezvényeket, kiállításokat szervezek, elvégzem a papírmunkát, saját autómmal utazom, ahová éppen kell, határon innen és túl, intézem mindazt, amit egy működő egyesület életében szükséges. Sokszor próbálom is jelezni „felfelé”, hogy mindazt, amit mások tisztviselőként, kiemelt fizetésekkel, szolgálati autóval, öltönyben-nyakkendőben csinálnak, azt én 14 éve önként és farmerben végzem. Ez nem kritika, mert a jelenlegi magyar külpolitikával, nemzetpolitikával meg vagyok elégedve, és jónak tartom az irányokat, csak jó lenne, ha komolyabban vennék néha a háttérben dolgozókat is. Megjegyezném, hogy Magyarországon több tizezer civil szervezet működik, de azt gondolom, hogy a mi kárpátaljai jelenlétünk egyedülálló. Ilyen sok területen mozgó, és rengeteg, nemcsak kárpátaljai magyar, de ukrán vagy más nemzetiségű baráttal, tevékenységünket elismerő sze-

méllyel együttműködve, nem sok szervezet rendelkezik, dolgozik. Erre csak a kultúra és azon belül a mi esetünkben a képzőművészet képes. A kultúrának ugyanis nemzetmegtartó ereje mellett fontos összekötő, különböző nemzetek között hidakat teremtő szerepe is van. Jól tükrözi ezt az elmúlt 14 év, és büszke is vagyok az elért eredményekre. Az elmúlt évek folyamán a budapesti Kárpát-Haza Galéria is többször felkért kárpátaljai festőművészek kiállításainak megnyitására.

– Mit lehet, mit kell tudni az egyesületükről?

– A Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület (többet róla: www.kmke.hu) sokoldalú szervezet, de két fő profillal rendelkezik. Az egyik az évszázados múltú, magyar gyökerű kárpátaljai festőművészet, és maga Kárpátalja, a másik pedig a magyar történelmi múlt, emlékezés, történelmi örökség, hiszen örök mottóm nekem is, hogy múltunk nélkül nincsen jövőnk. Egyesületünk a maga eszközeivel igyekszik felhívni a figyelmet Kárpátjára, az ott élő emberekre, a csodálatos történelmi, kulturális örökségre, a természeti szépségekre, a kárpátaljai turizmus lehetőségeire, legyen az magyar vendéglátás Beregszászon, vagy éppen igazi hucul vendégfogadás a Rahói járásban. És természetesen mindig a középpontban áll az évszázados magyar gyökerekkel bíró, egyedülálló, páratlan kárpátaljai festőművészet, amely, bár magyar gyökerekből ered, alkotói ma már a sokszínű Kárpátjára jellemzően, magyar, ukrán, ruszin vagy éppen hucul művészek. Jó kapcsolatban vagyunk a Révész Imre Társasággal és a Matl Péter által vezetett Pro Arte – Munkács civil szervezettel, a Boksay József Szépművészeti Múzeummal és vezetőjével, Erfán Ferencsel. Segítjük a fiatal tehetségeket, mert fontos az utánpótlás. Nyíregyházán nagy segítségemre van a Munkácsról áttelepült Mondik Béla barátom, aki a zeneművészet terén alkotott nagyot aktív életében, majd nyugdíjasként csatlakozott hozzánk, és erősíti a csapatot.

Azt is elmondhatjuk, hogy a kárpátaljai festőiskola, festőművészet a magyar történelmi örökségben is bővelkedő Kárpátalja egyik legfontosabb kulturális ékköve. Múlt és jelen is egyben, hiszen az alapítás óta eltelt közel egy évszázadban folyamatosan alkottak és alkotnak az iskola képviselői Kárpátalja csodálatos tájain, járva a hegyeket, patakpartokat, történelmi helyszíneket „ahol a metszően tiszta levegő, és a fény erősen elválk az árnyékoktól”. A legnagyobb alkotóművész, a Teremtő Úristen csodálatos alkotásai a Kárpátok hegyei, erdői, tisztásai, folyói, patakjai. Óriási élmény, ha benne járhat az ember, ha pedig festőművészként még meg is örökítheti, az maga a csoda. Ezen az úton jártak a kárpátaljai iskolaalapítók, Boksay József és Erdélyi Béla, és ezen az

úton járnak a mai művészek is.

Mert itt csak ez az egy út van, és egyfajta szemlélet, mégpedig a természet elmélyült szemlélése. Ezen keresztül képes az alkotó túllépni kicsinyes korlátozottságán, és felemelkedni Istenhez. Így született meg a kárpátaljai festőművészet, és így létezik napjainkban is. Nagy bizonyossággal kijelenthetem, hogy napjainkban a kárpátaljai festőművészek és alkotásaik Kárpátalja szószólói is, hiszen beszélnek helyette. És ez a legnagyobb elismerés, ami érhet egy ottani alkotóművészt, ha ott állunk alkotása előtt egy-egy kiállításon, és megremeg a szívünk, képzeletben ott vagyunk, érezzük az illatokat, halljuk a hangokat, elszédülünk a hegycsúcsok magasságában, és a színek egyedi kavalkádja elvarázsol minket.

– Mit emelne ki az eddigi tevékenységükből?

– Mögöttünk van számtalan alkotótábor, kiállítás, rendezvény, előadás, kirándulás, baráti estek, beszélgetések. 2009-től állítjuk ki kárpátaljai festőművészek munkáit Bajorországban, Rhön Garbfeld kerületben. Volt ott több alkotótáborunk is, és barátságok is születtek az ott töltött idő alatt; egyik jó barátom professzor Dr. Franz Szabad, aki egyébként a kárpátaljai Nagyszőlősen született, és kalandos élete során került végül Bajorországba, ahol ismert és elismert lett. Ő volt az, aki – az én közvetítésemmel – hatalmas összegű orvosi eszközt adományozott Kárpátaljára. De ehhez kellett előtte nyolc éven át az a sok kiállítás, alkotóink otléte, és Kárpátalja – illetve ahogy ők megértették, Transcarpathia – megismertetése általunk. Ezek után már nagy bizalommal irányíthatták 2017-ben a nagy értékű adományt Kárpátalja felé, dr. Grezsa István akkori kormánybiztos hathatós közbenjárásával és segítségével. Mindehhez tehát kellett a kultúra, a kárpátaljai festőművészet. Ugyanígy működik ez Ukrajna felé is. Hiszen nem kis

elismerés, amikor Andrij Csebikin, az Ukrán Művészeti Akadémia elnöke eljön hozzánk Nyíregyházára, vagy meghív engem magához a műtermébe. Mindez egy vegyes nemzetiségű csapat munkája, amelyben nagy szerepet játszik Kopriva Attila, Villasek Tibor, Yura Shelevickiy vagy éppen Ihor Lutsenko barátom, és az utóbbi években Erfán Ferenc is sokat segít nekünk mindebben. Szóval mi is tudunk nagy dolgokat tenni, a semmiből. Komolyabb támogatással talán még kisebb csodákat is tudnánk tenni, ennek érdekében igyekszem pályázatokat nyerni. Most szlovákiai és ukrainai partnerekkel nyertünk egy európai uniós pályázaton, de sajnos ez is leállt a jelenlegi járványhelyzet miatt, mint ahogyan minden. Újra a túlélésért küzdünk, a nagy keservesen létrehozott dolgok megtartásáért, köztük a Mária Alkotóházért.

2019 májusától Nyíregyháza-Sóstófürdőn működtetjük a Mária Alkotóházat, ahol már nagyon sokan megfordultak: voltak nálunk tehetséges diákok az ungvári Erdélyi Béla Művészeti Akadémiáról, de voltak vendégeink Budapestről is, akik tervezik a visszatérést, és legközelebb Kárpátaljára is szeretnének átlátogatni. A Mária Alkotóház tehát fontos összekötő hid lehet a közeljövőben. Örömmel vállaltam a vezetését, fenntartásának megteremtését. Kis lépések ezek, de ilyen egy civil építkezés.

Záró gondolatként elmondhatom: napjainkban továbbra is azt látom, hogy az Európai Unióon kívül eső Ukrajnában, így Kárpátalján nem könnyű az élet, és talán soha nem is volt, de az itteniek, köztük a magyarok, megpróbálnak emberi életet élni, és békében élni a más nemzetiségű társaikkal. A jelen helyzet talán még jobban megnehezíti a dolgokat, de hiszem, hogy ezen is túl leszünk egyszer. Sajnos jelenleg mi sem tudunk átmenni, és hozzánk sem tudnak jönni Kárpátaljáról, de kívánok mindenkinek kitartást, egészséget és szeretetet. Isten óvja Kárpátalját és a kárpátaljai embereket!

– Köszönöm a beszélgetést.

Hegedűs Csilla

Szoboravatás a Magyar Kálvárián

A trianoni békediktátum aláírásának 100. évfordulója alkalmából rendezett megemlékezésen Sátoraljaújhelyen, a Magyar Kálvárián ünnepélyes keretek között felavatták Matl Péter munkácsi szobrászművész turulszobrát.

A Magyar Kálvária a magyar fájdalom útja, ami a keresztény hagyományokból ismert kálvária-járás újraértelmezésével emlékezik a megszenkített Magyarországra. Az épületegyüttest 1936-ban kezdték építeni a sátoraljaújhelyi Szárhegyen, a 100. országzászlónál. A 14 bástya az elszakított országrészeket és a hazaszeretetet jelképezi. Az első stáció Kassa, Szent-Erzsébet városa, a magyar szabadságharcok szentelt városa. Ezt az óramutató járásával ellentétes irányban követi Lőcse, Szepes vármegye

székhelye, majd Krasznahorkán és Pozsonyon át egészen Ungvárig, amely az utolsó, 14. stáció. A Magyar Kálváriára trianoni emléksétaként is tekintenek.

Ahogyan a múlt században a Kálvária, úgy a centenáriumi Turul-szobor is közadakozásból készült. Az ötletgazda Szajkó Gábor, a Patrónus Alapítvány kurátora volt, Szamosvölgyi Péter, Sátoraljaújhely polgármestere kérte fel Matl Pétert a szobor megalkotására. A kerecsensólymot mintázó alkotás eltér a korábbi turulábrázolásoktól, hasonló stílusú, mint a Vereckei-hágón található emlékmű. A helyszín is nagyon hasonlít Vereckéhez, a hegyről kiválóan látszik a város és a Felvidék. A kőlapokból készült szobor 896 cm magas – a honfoglalás emlékére. A művész szerint az alkotás a nemzet történelmi szimbólumait és hitvilágát is képviseli.

Az eseményen beszédet mondott Orbán Viktor is. Az MTI beszámolója szerint a miniszterelnök összefoglalta az elmúlt 1100 évet: *a nyugati birodalmak rohamait kivédtük, a keleti pogányok pusztító csapásait kihevertük; kiharcoltuk, magunkhoz igazítottuk és megtartottuk helyünket Európában. 400 éven át erős és független állam volt a magyar, utána 300 éven át küzdöttünk az Oszmán Birodalom ellen, majd elbukott felkelésekkel és szabadságharcokkal súlyosbított 200 év után egy nagy európai birodalom társnemzeteként léptünk be a 20. század kapuján. Bár évszázadok alatt sok magyar esett el a csatatereken, bebizonyosodott, hogy a magyar nemzet mindig újra feláll.*

A szoboravatás után elindult a menet, amelyen Orbán Viktor miniszterelnök és felesége, Lévai Anikó is részt vett, s a vendégek végigjárták a 14 stációt.

A megemlékezés műsorát a Nemzeti Színház igazgatója, a Magyar Teátrumi Társaság elnöke, Vidnyánszky Attila rendezte.

Tudósítónk

A Kárpátaljai Hírmondó galériája

Szent István Keresztény Hagyatéka – A Magyar Szent Korona Vármegyéi

(Folytatás az 5. oldalról.)

A tárlat képeinek elkészítése során az alkotó igyekezett visszaadni a vásznon az egyes városok hangulatát, lelkületét. Minden festményhez a helyszínen készített vázlatokat. Van, ahol a városok teljes látképe tárul elénk, máshol egy-egy ikonikus épületet látunk, és van, ahol kollázsból ismerjük fel a városokat, csakúgy, mint ahogy azokat saját emlékeinkben is őrizzük egy-egy látogatás után. Az online kiállítást megtekinthetik a Kárpátaljai Szövetség honlapján, illetve Facebook-oldalán található hivatkozáson.

Sz. J.

Ungvár

Beregszász

Nagyszőlős

Máramarossziget

Szatmárnémeti

Budapest